

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YETİŞKİNLERDE AİLE BÜTÜNLÜK DUYGUSU VE BENLİK
SAYGISININ YAKIN İLİŞKİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İLYADA GENÇER

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN**

İSTANBUL-2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YETİŞKİNLERDE AİLE BÜTÜNLÜK DUYGUSU VE BENLİK
SAYGISININ YAKIN İLİŞKİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

İLYADA GENÇER
164102053

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN

İstanbul-2019

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102053
Öğrenci Adı Soyadı	: İlyada GENÇER
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN
Tezin Başlığı	: Yetişkinlerde Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısının Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	: 16.08.2019	Saati	: 17.00
Öğrenci Savunmaya	: ☒ GELDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU			
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.			
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)			
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDEDEDİLMESİ kararı alınmıştır.			
Savunmada Tezin Başlığı	: ☒ Değişmedi.	☐ Değişti.	
Tezin Yeni Başlığı	:		
Öğrenci Savunmaya	: ☐ GELMEDI		
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,			
☐ OY BİRLİĞİ ile REDEDEDİLMİŞTİR.			

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Fatma Duygu Kaya Yertutanol	
Üye	Dr. Tansel Turan	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yetişkinlerde Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısının Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

İlyada GENÇER

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tezimde engin bilgileriyle bana doğru yolu gösteren, öneri ve katkılarını esirgemeyen, çok değerli zamanını benimle paylaşan kıymetli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hüsnü ERKMEN'e sonsuz sevgi ve saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Yalnız bu süreçte değil her zaman beni destekleyen ve hiç yalnız bırakmayan çok değerli aileme teşekkürlerimi sunuyorum. Özellikle canım anneme kelimeler ile ifade edilemez olan desteği için sonsuz minnetlerimi sunar, teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte yanımda olan, hiçbir zaman desteğini esirgemeyip elinden gelenin fazlasını yapan çok değerli meslektaşım Serhan Şerman'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Yine bu süreçte ihtiyacım olan heranda o bana mutlaka yardım eder dediğim, desteğini her zaman yanımda hissettiğim canım dostum, meslektaşım Tuğçe Acar'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve son olarak da araştırmamın en temel kısmını oluşturan ölçekleri ve formları zaman ayırarak büyük bir özveriyle dolduraran değerli gönüllülere ayrı ayrı sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada araştırmaya katılan bireylerin aile bütünlük duygusunun ve benlik saygısının yakın- romantik ilişkiler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmaya İstanbul'da yaşamakta olan, 99'u kadın, 49'u erkek olmak üzere toplamda 148 kişi katılım sağlamıştır. Yapılan bu araştırmada katılımcıların gönüllülük durumu esas alınarak sürdürülmüştür. Araştırma örnekleme araştırmacı tarafından oluşturulan, sosyodemografik özelliklerin belirlenebilmesi için Sosyodemografik Bilgi Formu, aile bütünlük duygusunu araştırmak amacıyla Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ), yakın-romantik ilişkilerde bağlanma stillerini (kaygılı-kaçınmacı) incelemek için Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE- II), benlik saygısı düzeyini belirlemek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki incelenirken Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır ve değişkenler arasında anlamlı ilişki olduğu için anlamlı yordayıcı olup olmadığı tespit etmek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon analizi yapılmıştır. Gruplar arası farka bakmak için parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Araştırma sonucunda yetişkinlerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı ile yakın ilişkiler arasındaki ilişkinin anlamlı farklılığa sahip olduğu görülmektedir.

ANAHTAR KELİMELER: Aile bütünlük duygusu, Benlik saygısı, Bağlanma stilleri.

ABSTRACT

This study has searched its participants for the affect of familial integrity and self respect effect on close-romantic relationships. Including 99 female, 49 male 148 people who live in Istanbul participated in this study. It is continued with the basis of participants own will. It is systematically sampled and applied by the researcher with sociodemographic information form for specifying sociodemographic features, Affect of Familial Integrity Scale (ABDO) for researching affects on familial integrity, Close Relationship Experiences Inventory (YIYE-II) for analyzing attachment styles of close-romantic relationships (anxious-avoidant), Rosenberg Self Esteem Scale for identifying self respect degree. When connection of variations are being analyzed, Pearson Correlation is applied and since there is a purposeful connection between variations, to determine is there any purposeful predictor, Multiple Regression Analysis is applied. Parametric test of One Way Analysis of Variance (ANOVA) is used to check the differences between groups. The conclusion of this study indicates that there is a purposeful difference for the relevance between the affect of familial integrity and self respect effect on close-romantic relationships.

Key Words: Family sense of coherence, Self-esteem, Attachment styles

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni.....	i
Teşekkür.....	ii
Özet.....	iii
Abstract.....	iv
İçindekiler.....	v
Tablolar Dizini.....	vii
Kısaltmalar Dizini.....	viii
Simgeler Dizini.....	ix
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	4
1.3. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Araştırmanın Sayıltıları.....	6
1.7. Değişkenlere İlişkin Tanımlar.....	6
BÖLÜM II: GENEL BİLGİLER	7
2.1. AİLE KAVRAMI.....	7
2.1.1. Aile Sistemi.....	10
2.1.2. Aile Fonksiyonları.....	10
2.1.3. Aile Tipleri.....	13
2.1.3.1. Geniş Aile.....	13
2.1.3.2. Çekirdek Aile.....	15
2.1.3.3. Geçiş Ailesi.....	16
2.1.4. Ailenin Toplumsal İşlevleri.....	16
2.1.5. Sağlıklı Aile ve Sağlıksız Aile Kavramı.....	19
2.1.5.1. Sağlıklı Aile Kavramı.....	19
2.1.5.2. Sağlıksız Aile Kavramı.....	20
2.1.6. Sağlıksız Aile Tutumları ve Bu Tutumların Yetişkinliğe Etkisi.....	20
2.1.7. Sağlıklı ve Sağlıksız Ailelerin Birey ve Toplumsal Açından Önemi.....	24
2.2. AİLE KURAMLARI.....	25
2.2.1. Yapısal Aile Sistemleri Kuramı.....	26
2.2.2. Sembolik Etkileşimsel Aile Kuramı.....	29
2.2.3. Gelişimsel Aile Kuramı.....	30
2.2.4. Genel Sistemler Aile Kuramı.....	31
2.2.5. Feminist Aile Kuramı.....	34
2.2.6. Sosyal Çatışmacı Aile Kuramı.....	35
2.2.7. Aile Ekolojisi Kuramı.....	36
2.3. AİLE VE BÜTÜNLÜK DUYGUSU KAVRAMI.....	37
2.3.1. Bütünlük Duygusu Kavramı.....	38
2.3.2. Aile Bütünlük Duygusu Kavramı.....	41
2.4. BENLİK SAYGISI KAVRAMI.....	45
2.4.1. Benlik Kavramı.....	45
2.4.2. Benlik Saygısı Kavramı.....	45

2.4.3. Benlik Saygısının Düzeyi ve Etkileri.....	47
2.4.4. Bazı Kuramcıların Benlik ve Benlik Saygısı Kavramına İlişkin Görüşleri.....	48
2.4.4.1. William James'in Benlik Kuramı.....	48
2.4.4.2. Sigmund Freud'un Benlik Kuramı.....	49
2.4.4.3. Alfred Adler'in Benlik Kuramı.....	50
2.4.4.4. Harry Stack Sullivan'ın Benlik Kuramı.....	51
2.4.4.5. Gordon Willand Allport'un Benlik Kuramı.....	52
2.4.4.6. Abraham Maslow'un Benlik Kuramı.....	54
2.4.4.7. Carl Rogers'in Benlik Kuramı.....	56
2.4.4.8. Morris Rosenberg'in Benlik Kuramı.....	57
2.5. YAKIN İLİŞKİ KAVRAMI.....	58
2.5.1. Yakın İlişkilerin Bağlanma Kuramı Açısından İncelenmesi.....	60
2.5.2. Bazı Kuramcıların Bağlanma Kavramına İlişkin Teorileri.....	61
2.5.2.1. Freud'un Teorisi.....	61
2.5.2.2. Lorenz'in Teorisi.....	62
2.5.2.3. Harlow'un Teorisi.....	62
2.5.2.4. Bowlby'in Teorisi.....	63
2.5.3. Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Yakın İlişkiler.....	67
BÖLÜM III: GEREÇ VE YÖNTEM.....	68
3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı.....	68
3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	68
3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları.....	68
3.3.1. Sosyodemografik Bilgi Formu.....	69
3.3.2. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği.....	69
3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2.....	69
3.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.....	70
3.4. Araştırma Verilerinin Analizi.....	70
3.5. Etik.....	71
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	72
4.1. Demografik Bilgilere Yönelik Bulgular.....	72
4.2. Araştırma Değişkenlerine Yönelik Bulgular.....	74
BÖLÜM V: TARTIŞMA.....	84
BÖLÜM VI: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
6.1. Sonuç, Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler.....	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	98

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı	101
Tablo 2: Ölçeklerin Toplam Puanlarına ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel Analiz Sonuçları	103
Tablo 3: Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonucu Elde Edilen Cronbach's Alpha Değerleri	104
Tablo 4: Ölçekler ve Alt Ölçekler Arası Korelasyonlar	104
Tablo 5: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Yakın İlişkilerde Yaşantılar Puanlarını Açıklama Gücü	105
Tablo 6: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Yakın İlişkilerde Yaşantılar Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar	105
Tablo 7: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaçınmacı Bağlanma Puanlarını Açıklama Gücü	106
Tablo 8: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaçınmacı Bağlanma Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar	106
Tablo 9: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaygılı Bağlanma Puanlarını Açıklama Gücü	107
Tablo 10: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaygılı Bağlanma Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar	107
Tablo 11: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı için Çocuklukta Ebeveyn Tarafından Gösterilen İlgiye Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	108
Tablo 12: Aile Bütünlük Duygusu İçin Çocuklukta Ebeveyn Tarafından Gösterilen İlgiye Göre Tukey Testi Sonuçları	109
Tablo 13: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı İçin Anne İle Olan İlişki Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	110
Tablo 14: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı İçin Baba İle Olan İlişki Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları	111
Tablo 15: Aile Bütünlük Duygusu İçin Baba İle Olan İlişki Durumuna Göre Tukey Testi Sonuçları	111

KISALTMALAR DİZİNİ

- ABDÖ*** : Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği
- APA*** : American Psychiatric Association (Amerikan Psikiyatri Birliği)
- DSÖ*** : Dünya Sağlık Örgütü
- RBSÖ*** : Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
- SPSS*** : Statistical Package for the Social Sciences
- TDK*** : Türk Dil Kurumu
- YASK*** : Yapısal Aile Sistemleri Kuramı
- YİYE- II*** : Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

SİMGELER DİZİNİ

n	: Örneklem Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
%	: Yüzde
\bar{X}	: Ortalama
SS	: Standart sapma
t	: t testi puanı
F	: ANOVA test puanı
f	: Frekans
r	: Korelasyon katsayısı
B	: Regresyon katsayısı
SH_B	: Regresyon katsayısının standart hatası
B	: Standardize edilmiş regresyon katsayısı

BÖLÜM I GİRİŞ

İnsan dünyaya geldiğinde diğerleri tarafından bakıma ve korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Yaşamın ilk yıllarında sadece biyolojik ve fizyolojik türün devamlılığı amacıyla doğan bakım ve korunma ihtiyacı ileriki yıllarda yerini zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim için gerekli olan ihtiyaçlara bırakır. Dolayısıyla insanların birlikte olma sebepleri arasından bir takım değişkenler bulunmaktadır: beraber olmaya duyulan istek (Hortaçsu, 1997), karşılaştırma, hoşlanma, sevgi ve aşk, fiziksel temas, bakım ve korunma gibi (Hamarta, 2004) insanları birbirine yaklaştıran bu istekler aile olarak nitelendirilen toplumun en küçük sosyal grubunu ortaya çıkarmaktadır.

Aile, insan varlığının devamlılığını temin eden, bireyin sosyal ortama hazıroluşunu en uygun ve tesirli biçimde sağlayan, ilişkilerin düzenlendiği, üyeler arası duygusal bağın kurulduğu, iktisadi etkinliklerin belli oranlarda var olduğu sosyal bir yapıdır. Aile kavramının daha kapsamlı bir tanımlamasını yapmak gerekirse, aile; üyelerinin kendi aralarında genetik, duygusal, iktisadi ya da sosyal ilişkiler bağlamında ilişkili olan bir kurumdur. Aileyi oluşturan bireyler hayatı bireysel olarak algılamadıkları; yaşamda bu aile kavramı altında var olduklarını tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2013).

Ailenin başlıca görevi üyelerinin psikolojik açıdan gelişimini sağlamak ve ihtiyaçlarını karşılamaktır (Yıldırım, 2005:93). İnsan varlığı diğer varlıklardan farklı olarak dünyaya gözlerini açtığında yaşam koşullarına uyum sağlamak ve kendini geliştirmek için gerek olan kazanımları kullanmada yetersiz olduğundan bu donanımları kullanabilmesi adına ağırlıklı olarak ailenin bakımına ihtiyaç duymaktadır (Yıldırım, 2005). Bu sebeple ailenin insan varlığının gelişimi ve devamlılığı açısından önemi diğer canlılara göre çok daha farklı anlam taşımaktadır. İnsan varlığının bir bireye dönüşmesi bir kimlik kazanması için sadece temel bakımın karşılanması yetersizdir, bireyin temel ihtiyaçları dışında karşılanması gereken birçok ihtiyacı bulunmaktadır.

Bu ihtiyaçların başında aile, bakıma ihtiyaç duyan üyelerinin kimlik kazanımını sağlamada ve psikolojik ihtiyaçlarını tamamlamada önemli bir faktördür. İnsan varlığının kimlik gelişimi ailede başlayarak yaşamı boyunca çevre ile birlikte bütünlük

kazanır. Bireyin kimlik kavramı kendisine “ben kimim” diye yönelttiği soruya verdiği cevaplar bütünüdür. Yine bireyin benlik kavramını sorgulaması ve değerlendirmesi sonucunda “benlik saygısı” tanımına ulaşılır. İnsan yavrusu hayata gözlerini açtığı anda aynı zamanda bir ailenin üyesi olmaktadır. Bu süreçte genellikle dünyaya gelen bebeğin tanıştığı diğer benlikler hem sosyal ortamını hem de aile üyelerini oluşturmaktadır. Birincil aile üyesi olan ebeveynlerden birinin kaybının yaşanması durumu söz konusu olduğunda bakım veren rolü diğer aile üyelerinden birine ya da bir bakıcıya verilmektedir. Bebeğin bakım verenden ayrı bir birey olduğunu fark etmesi bakım verenle olan ilişkisine bağlı olarak gelişmektedir. Bebeğin ilk kez “ben neyim” ve “ben ne değilim” sorularına cevap aradığı süreçte anne yani bakım verenle kurduğu ilişki büyük önem arz etmektedir. Bebeğin benliğine ilişkin ilk algısı ve buna bağlı tanımları aile ortamında oluşup ve genişlemektedir. Ayrıca psikoanalitik yaklaşımı benimseyen teorisyenlere göre aile çatısı altında yaşanan ilk beş senenin benlik ve kişilik oluşumu açısından büyük önem arz ettiği düşünülmektedir. Freud’a göre, bakım verenle ile yaşanan ilişkinin özellikle ilk beş yılının yetişkinlik hayatındaki kişiliğin oluşumunda temel olduğunu belirtmiştir (Arıcak, 1999). Gelişimsel olarak insan varlığının yaşamındaki ilk yıllarına bakıldığında benlik ve kişilik gelişimi ile birlikte bütünlük duygusu kavramının temellerinin atıldığı, ergenlik dönemi ile beraber yaşanan tecrübeleri anlamlandırma sürecine göre sağlamlaşmakta ya da zayıflamakta olduğu görülmektedir. Ayrıca bireyin yaşadığı ergenlik ve onu takip eden dönemde ise bütünlük duygusuna yönelik iniş çıkışların olabilmesi muhtemelken yetişkinlik döneminde genelde çok farklılaşan önemli değişimler görülmemektedir (Çeçen,2008). Bu sebeple aile içi dinamiklerin kişiliğin oluşumundaki etkisinin yadsınamaz olduğu bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Aile bütünlük duygusunun bireyin benlik oluşumundaki etkisi ve benliğini nasıl değerlendirdiği ile yetişkinlik dönemindeki yaşantısına yansımalarını bu çalışmada ele alınmıştır. Bireyin sağlıklı gelişimi, ailede temel işlevlerin yerine getirilmesiyle ve bağ kurabilme, takdir edilme, aile üleriyle beraber zaman geçirme, etkin iletişim kurabilme, ortaya çıkan krizler ile baş edebilme, aile bireylerinin desteklenmesi, aile rollerinin belli olması gibi süreçlerin tamamlanmasıyla mümkündür. Burada sağlıklı aile gelişimi için sosyal ilişkilerin oluşturulması önem taşımaktadır. Sosyal ilişkiler, kişinin sağlıklı etkileşim kurabildiği, temel ihtiyaçlarının ve sevgi ihtiyaçlarının doyurulduğu ilişki biçimidir.

Sosyal bir canlı olarak kabul edilen insan, çevresiyle kurduğu ilişki biçimiyle zihinsel ruhsal fiziksel gelişimini devam ettirirken bu sayede sağlamaktadır. Bu süreçte kurulan ilişkiler bağlanma biçimlerini oluşturmakta ve sağlıklı gelişimin parçası olarak görülmektedir. Oluşturulan bu bağlar, kişinin sosyal ortama uyum sağlamasını ve kendini güvende hissetmesine destek olmaktadır (Bowlby,1982).

Gander ve Gardiner (1993) açısından bağlanma ele alındığında, bebek ile annenin yani bakım verenin arasında oluşan ilişki devamlılığı olan ve destek veren uyumlu bir ilişki olarak nitelendirilir. Dünyaya gözlerini açan bebeğin ilk sosyal ilişki biçimi bakım veren ile olan bağ olarak tanımlanır. Bakım veren ile bebek arasında oluşan bu ilişki bebeğin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra temas yolu ile duygusal ihtiyaçlarının da giderilerek sevgi bağına dönüştürmektedir. Böylelikle bebeğin bakım verene olan bağımlılığı bağıllık ile yer değiştirmektedir. Oluşan bu bağ bireyin kendi benliğini değerli olarak anlamlandırmasına ve sosyal ortama güven duymasına yol açmaktadır. Buda güven duygusunun temellerinin atılmış olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2000).

Yetişkinlik yaşamında, bireyin erken bebeklik döneminden itibaren bakım veren ile kurduğu ilişki; davranış ve tutumlar bireyin kendine ve çevresine yönelik zihinsel temsillerini şekillendirmektedir. Yetişkinlik yaşamında ve ilerleyen dönemlerde de bahsedilen zihinsel temsiller, sosyal ilişkilerde bireye yol gösterici olur (Bowlby, 1988)

Bağlanma kuramına göre bakım veren ile çocuk arasında oluşan bağ yetişkinlik yaşamındaki ilişkileri açıklamada büyük önem arz etmektedir. Yetişkinlik dönemindeki sosyal çevreyle olan ilişkiler, akran ilişkileri ve yakın ilişkilere kadar uzanan temelde kişilerarası ilişkilerin anlaşılmasında ve açıklanmasında bağlanma kuramı esastır (Kalehzan, 1993).

Bu çalışmada araştırmaya katılan bireylerin aile bütünlük duygusunun ve benlik saygısının yakın- romantik ilişkilere etkisini çeşitli değişkenler açısından, incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın esas amacı, yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusunun ve benlik saygısının yakın- romantik ilişkilerine yansımalarını farklı değişkenler açısından incelemektir. Diğer bir değişle yetişkin bireylerin erken dönemdeki çocukluk ilişkilerinde bakım verenleriyle oluşturdukları bağlanma biçimleri ile yine erken dönem

çocukluk döneminde büyük bir kısmını oluşturdukları benlik saygısı kavramı ve aile bütünlük duygusu ile erişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerine etkisini araştırmaktır. Literatürde ayrı ayrı çalışılan bu değişkenlerin yetişkin örnekleminde bir arada ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada sözü edilen aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının yakın-romantik ilişkilerde bağlanma stillerini açısından incelemek hedeflenmiştir.

1.2 Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu çalışmada yakın-romantik ilişki yaşayan yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı ile yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutu (kaygılı-kaçınmacı) arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Araştırmada bağımsız değişken olarak aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı; bağımlı değişken olarak yakın ilişkilerde yaşantıların bağlanma boyutları (kaygılı-kaçınmacı) değişkenleri ele alınmıştır.

Çalışmanın problemi; aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının, yakın ilişkilerde yaşantıların bağlanma boyutlarına (kaygılı-kaçınmacı) yordayıcı etkisi nedir? olarak belirlenmiştir.

1.3. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri

1. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutları (kaygılı- kaçınmacı) arasında anlamlı düzeyde ilişki var mıdır?
2. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı, yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutlarını (kaygılı-kaçınmacı), anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
3. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutu (kaygılı-kaçınmacı) ile demografik faktörleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
 - 2.1. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı yakın ilişkilerdeki kaygılı bağlanma boyutunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 2.2. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı yakın ilişkilerdeki kaçınmacı bağlanma boyutunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
 - 3.1. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutu (kaygılı-kaçınmacı) ile çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından gösterilen ilgi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.2. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ile çocukluk döneminde ebeveynleri tarafından gösterilen ilgi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.3. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutu (kaygılı-kaçınmacı) ile anne ile olan ilişki durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.4. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutu (kaygılı-kaçınmacı) ile baba ile olan ilişki durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3.5. Yetişkin bireylerin aile bütünlük duygusu ile baba ile olan ilişki durumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmada aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının yakın romantik ilişkilere etkisinin tespit edilmesi bağlanma stilleri açısından önem arz eder. Kişilerin erken çocukluk döneminde edindikleri aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının sosyal yaşamda özellikle yakın ilişkilerde bağlanma ile oluşan etkilerini ortaya koymak açısından önemlidir. Literatüre bakıldığında aile bütünlük duygusu ile ilgili yeterli sayıda çalışma yapılmadığı görülmüştür. Aynı zamanda Türkiye’de benlik saygısı ile aile bütünlük duygusunu yakın romantik ilişkiler açısından inceleyen ve bağlanma stilleri ile ilişkisini yordayan yayınlanmış olan herhangi bir çalışma olmadığı fark edilmiştir. Bu sebeple yapılacak olan araştırmanın literature katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Bu araştırma, yakın-romantik ilişki içinde olan, yaşları 18 ve 60 arasında değişen, 50 erkek, 50 kadın olmak üzere 100 yetişkinin verilerini içermektedir.

2. Araştırmaya katılan bireylerin bağlanma biçimleri, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ile sınırlıdır.

3. Araştırmada incelenen aile bütünlük duygusu verileri, yalnızca Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği’nin (ABDÖ) ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

4. Araştırmada incelenen benlik saygısı verileri, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) ile sınırlandırılmıştır.

5. Araştırma, sebep-sonuç ilişkilerini saptamaya yönelik bir çalışma olmaması sebebiyle, sonuçlar ancak işlevsel ilişkiler halinde açıklanmıştır.

1.6. Araştırmanın Sayıltıları

1. Araştırmanın rneklemi, evreni temsil etmektedir.

2. Katılımcılar samimi cevaplar vermiştir.

3. Araştırmadaki lme araçları ölçtükleri nitelikler açısından geçerli ve güvenilirlerdir.

1.7. Değişkenlerine İlişkin Tanımlar

Bağlanma stilleri: Bireyin yaşamın ilk yılarında bakıcısı ile kurmuş olduğu ilişkilerinin etkisiyle şekillenmeye başlayarak zamanla gelişen, kendisi ve başkaları hakkındaki genel inançlarını yansıtan kronik kişiler arası stillerdir (Bartholomew and Horowitz, 1991).

Romantik-yakın ilişki: Açıklık, dürüstlük, karşılıklı kendini açma, ilgi gösterme, sıcaklık, koruma, yardım etme, birbirine adanmış olma, karşılıklı kibar olma, kontrolü teslim etme, savunmayı bırakma, duygusal olarak bağlı olma, ayrılık ortaya çıktığında hznlenme gibi özellikleri olan ve iki kişi arasında yaşanan ilişki biçimi olarak tanımlanmaktadır.

Benlik saygısı: Kişilerin kendileri hakkındaki olumlu ya da olumsuz değer yargıları ve düşünceleri olarak tanımlanır (Rosenberg, 1965).

Aile bütünlük duygusu: Yaşanılan olumsuz ve stresli yaşam olaylarının karşısında ailenin bu durumu öngörülebilir, anlaşılabilir ve yönetilebilir olarak algılaması olarak nitelendirilmektedir (Antonovsky and Sourani, 1988).

BÖLÜM II GENEL BİLGİLER

2.1. AİLE KAVRAMI

Aile kavramının genel geçer bir tanımı yapılamamakla birlikte bunun sebebi farklı toplum yapılarına, kültüre, bakış ve yaşayış biçimine, dine göre değişiklik göstermesi ve sosyal bilimcilerin farklı bakış açıları ile tanımlamaları olarak gösterilebilir. Aile kavramı toplumun en küçük boyuttaki grubudur. Ancak her toplumda bu grup toplumsal işleyişe göre oluşmaktadır (Ağacık, 2007).

Aile kavramını tanımlamaya ilişkin birçok kaynak varken çoğu aile kuramcısına göre; bir başkasıyla birlikte yaşayan ve aynı yaşam alanını paylaşan, iki veya ikiden çok kişileri kapsayan ve bir takım duygusal bağların oluşturulduğu, aile üyelerinin birbirine ilişkin sosyal nitelikler, roller ve normların üstlenildiği, temelde sevgi bağının ve aitlik hissinin karşılıklı paylaşıldığı grup şeklinde nitelendirilmektedir (Allender JA, and Spradley BW, 2005).

Her bir aile toplumsal kurumdan daha kapsayıcıdır. Ayrıca yapı, işlevsellik ve gereksinimleriyle beraber ele alındığında bir varlık olarak tanımlanır. Diğer taraftan toplumun üyelerini dolayısıyla bir toplumu biçimlendirir (Yörükoğlu, 1994).

Aile; sözcük anlamı olarak Latince'de "*famulus* evcil köle" şeklinde tanımlanmaktadır. *Famulus*un kelime kökü olan *famiji* ise tek efendiye bağlı olan itaatkarlardan oluşan köleler olarak tanımlanır. Türkçe'de kullandığımız aile sözcüğü ise dilimize Arapça'dan yerleşmiştir (TDK, 2016). Dolayısıyla aile kelimesi Türkçeleşmiş ancak Arapça kökeni olan bir kelime olarak tanımlanmaktadır. Aile kelimesi Arapçada *usre* kelimesine karşılık gelmektedir. *El esru* kelimesi Arapça'da; bağlılık, bütünlük, sağlam olmak, dayanışma anlamlarının yanı sıra esir alma ve büyüleyen anlamlarına gelmektedir. Ayrıca aile sözcüğü Türkçeleşmiş bir sözcük olmasına karşın Arapça'da; barınak, ihtiyaç ve güven hissiyatı olarak anlamlandırılmaktadır. Bir diğer anlamı gölgelenmek ve yağmura karşılık koruyan kollayan şemsiye şeklinde nitelendirilmektedir (Barman, 2010). Eski Türklerle bakıldığında aile sözcüğüne karşılık gelen *ev* (eb) veya *ocak* sözcüklerinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Nitekim Eski Türklerde bir tören olan evlenme yani bark

oluşturma devletin temel yapı taşı, aile kavramı ise devletin çekirdeği olarak nitelendirilmektedir. Evin bir başka sözcük tanımı olan ocak sözcüğü Anadolu'da evlenme yani ocak kurma olarak tanımlanır. Dilimizde aile ve ev sözcükleri içerik olarak farklılaştırılmıştır; aile üyelerinin toplanarak yaşadığı çatı ev olarak tanımlanmaktadır. (Canatan ve Yıldırım, 2011).

Başka bir ifadeye göre aile kelimesi; insan varlığının devamlılığını sağlayan, sosyal çevreyle uyum içinde olmasında büyük ölçüde destek olan, cinsel gereksinimlerin karşılandığı, aile üyeleri arasında bakım vermenin dışında duygusal ilişkilerin yani bağın kurulduğu, iktisadi ilişkilerin topluma uygun biçimde düzenlendiği bir kurumdur (Ozankaya, 1979).

Bir toplumun yapısını meydana getiren, ilişkilerinde belirleyici olan kurumlardan en temel olanı ailedir. Aile kurumunun içinde cinsiyet rolleri kazanılır. Kadınlık rolü, erkeklik rolü buna bağlı gelişen anne-baba rolü şekillenir. Bu rollerin sorumluluk ve tanımları toplumdan topluma farklılık gösterirken temelde aile kurumu toplumsal norm ve kuralların bireylere atfedildiği ve buna bağlı rollerin kazanıldığı, ilk sosyalleşmenin yaşandığı ve sosyal ilişkilerin düzenlendiği, kültürel aktarımın yapıldığı, birçok görevi içinde barındıran ve yaşamın devamlılığını sağlayan gereklerin kontrol altında tutulup düzenlenmesi gibi birçok işlevi olan sosyal bir yapıdır.

Aile kavramına ilişkin yapılan pek çok tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar sayesinde aile kavramı farklı bakış açıları ile değerlendirilip farklı biçimlerde yorumlanabilme fırsatı bulmuştur. Yapılan tanımların ortak noktası ise aile kavramını sosyal yaşamın belirleyicisi olarak görmek olup, aileyi sosyal açıdan bir grup, topluluk, örgüt, kurum veya bir yapı olarak kabul etmektedir (Gökçe, 1976). Burada önemli olan aile tanımındaki farklılıklar olmamakla beraber tüm tanımlarda yer alan ortak özellik; ailenin sosyal hayatın ana şekillendiricisi olmasıdır. Aile sözcüğünün bir çok tanımının bulunmasına sebebiyet veren en büyük etmen; biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bir oluşum olmasıdır. Çünkü aile yapısı cinsellik, sevgi ve şevhet gibi duyguya dayalı ilişkileri içermektedir (Nirun, 1969). Sosyal hayatın ana şeklini belirleyen aile kavramı cinsel ilişkilere dayalı, çocuk sahibi olma ve türün devamlılığını sağlayarak canlılığın temel işlevlerinin belirli kurallar içinde düzenlendiği bir yapıdır. Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda (1989) ise Türkiye koşullarına uygun olarak; "Aile, kan bağlılığı evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve

çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerinin cinsel, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı, fertlerin topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel toplumsal birim” şeklinde tanımlanır.

Her toplumda doğuştan getirilen bir takım biyolojik değişiklikler kültürel anlamda değerlendirilir. Böylece kadın ya da erkek cinsiyetine bağlı gelişen davranış kalıpları ve roller buna bağlı gelişen mesleki tercih, hak ve güç kavramlarının derecelerine kimin sahip olacağına ilişkin toplumsal istek ve beklentiler oluşturulur. Oluşturulan istek ve beklentiler her ne kadar toplumdan topluma hatta aynı toplum içindeki kesimlere bakıldığında bile değişiklik gösterse de temel hatlara sahiptir. Söz konusu temel hatlar; toplumsal cinsiyetçiliğin içinde barındırdığı eşitsizlikleri ortaya koymaktadır (Ecevit, 2003:83).

Bahsedilen toplumsal kalıplaşmış düşüncelere göre bireye yönelik istek ve beklentiler direkt cinsiyeti ile ilişkili olarak oluşmaktadır. Bu toplumsal kalıp düşüncelere göre erkek cinsiyeti; güçlü, ailenin geçimini ve sosyal hayatta kontrolü sağlayan, etkinlik düzenleyen taraf olarak nitelendirilirken, kadın cinsiyeti; anlayış gösteren, sabırlı davranan, ev içi işlerden sorumlu, yeri geldiğinde aile üyelerinin arasındaki sosyal ilişkiyi düzenleyen taraf olarak nitelendirilmektedir (İmamoğlu, 1991:832). Söz konusu olan kalıplar en çok aile kurumunda ortaya çıkmaktadır. Aile kurumu, farklı rolleri olan üyelerin birbiri ile ilişkilendirilmesi sonucunda ortaya çıkmakla beraber birbiri ile ilişkilendirilen ve etkileşim halindeki üyelerin yaşam doyumunu arttırmada en etkili olan kurumdur. 2001 Yılı Aile Raporu’na göre aile içi gerçekleştirilen faaliyetler bütünü üyeler arasındaki rollere göre dağıtılmıştır (2002). Bu roller cinsiyet ile yakından ilişkili olarak belirlenmektedir yani temel sosyoekonomik faaliyetler karar alma yetkisi ve sorumluluk dağılımı kadın olma ya da erkek olma durumu ile doğrudan ilintilidir. Ancak temel sosyal kararlar; aynı zamanda çiftler arasındaki sosyal alanlarda ayrılan duygu ve faaliyet modelidir.

Çoğu zaman sosyal kararlar, aile içinde veya dışındaki diğer sosyal yapıları ve iletişim alanlarını etkilediği için önem teşkil etmektedir. Ayrıca zamanla toplumu şekillendirecek olan çocukların sorumluluklarını ve alışkanlıklarını belirlemede büyük bir etkisi vardır. Temel iktisadi hususlarda aile; hem amaçlarını hem de kaynaklarını yönetmekle beraber bu amaç doğrultusunda elde edilen kaynakları da yönetmek ve kullanmak ile ilgili yaşanabilecek sorunlar ile baş edebilmelidir (Şafak, 1989:35).

2.1.1. Aile Sistemi

Genel olarak aile; belli ilkelere, amaçlara, normlara ve değerlere eşlik edebilen sosyal bir alanda yapılandırılır. Bu sebeple aile üyeleri arasındaki ilişkiler aynı zamanda sosyal yapı içindeki ilişkilere göre değişmektedir. Aile üyelerinin bağlı oldukları sosyal sistem olan ev ve ev dışında da toplumun üyesi olarak aile sistemini işlevsel ve niteliksel bağlar ile sosyal sisteme katmaktadır. Başka bir ifade ile aile üyesi aile içindeki iletişiminin devamlılığına yönelik bir takım görevleri yerine getirirken aynı zamanda sosyal sisteme de uyum sağlayarak onu da işlevsel kılmaktadır. Öte yandan aile lideri, ailesini geçindirmek amacıyla gelir sağlayan bir iş icra etmek isterse icra edeceği işin normlarını yerine getirebilecek niteliğe sahip olmalıdır. Bu sayede birey; bir işte çalışarak aile geçimini sağlamış ve topluma katma değer eklemiş olacaktır. Böylece birey pek çok açıdan kazanıma ulaşacaktır (Erol, 1992).

Belli sınırların içinde kurallara ve normlara göre şekillenen toplumun en küçük grubu olan aile kendi içinde yine belli bir kural ve düzen halinde devamlılığı sağlamayı amaçlarken bunu bir sistemler bütünü olan aile sistemi ile gerçekleştirir. Söz konusu olan aile ile ilişkili tüm kavramlar aynı zamanda aile sistemini ve doğal olarak toplumsal sistemi içerir.

Aile sistemi daha geniş anlamda tanımlandığında; aynı soy adını taşıyan bireylerin bu soy adlarını korumaları ve kendi istekleri doğrultusunda başka bireylere vermelerini kapsar. Ayrıca aynı soy adındaki bu bireylerin birbirleri üzerinde bazı haklarının olduğunu ortaya çıkarır. Her grupta olduğu gibi sosyal bir grup olan ailede de lider bulunmaktadır. Bu aile lideri, aile reisi olarak ta adlandırılabilir. Aile reisi toplumdan topluma farklı nitelikler taşımakla beraber çoğu toplumda aile grubunu yöneten, işlevsel olan, aileyi kuran ve devamlılığını sağlamak amacıyla soy adını verme ya da alma yetkisine sahip grup üyesidir. İnsan varlığı bir sistemin parçası olarak hayatta var olmaktadır. Aile bir sistem olduğundan ve sistemdeki her bir parça tüm sistemde bir işleve sahip olduğundan, bir bireyin yaşadığı durum tüm aile sistemi etkilemektedir. Bu sebeple bireyleri en çok etkisi altına alan sistem aile sistemidir. Toplum, kültür ve inançların tümü aile sistem olgusunu içermektedir.

2.1.2. Aile Fonksiyonları

Bireyler, topluma uygun yaşamının olağan bir sonucuna göre, rutin yaşantısının dışında diğerlerinden farklı rol ve modeller üstlenmekte olup bu rollere göre davranış

kalıpları geliştirirler. Toplum tarafından herkese atfedilebilen bu roller; anne, baba ve çocuk olma rolüdür. Bu rollerin toplum tarafından herkese verilmesine koşut bu kalıp rollerin davranışlara aktarılması en sağlıklı şekilde aile ortamında ortaya çıkabilmektedir. Bu etken sebebiyle ailenin toplumsal olarak en önemli görevlerinden biri kadın ve erkeğin doğduğu andan itibaren davranış kalıplarını yani kadın veya erkek rollerini kazanmasını sağlamaktır. Dolayısıyla sosyal hayatta varolmayı sağlayan ve kimlik kazanımını etkileyen rollerin ortaya çıktığı ve öğrenildiği ilk sosyal çevre ailedir (Sezai, 2002).

Aile fonksiyonlar; aitlik hissi, güvenlik ihtiyacı, bağımsız olabilme ve bunun gibi pek çok ihtiyacın giderilmesi gibi önemli görevleri üstlenirken, aile üyeleri arasındaki ilişkiler gruba yeni katılan üye yani bebeğin davranışlarında yönlendirici olmaktadır. Öte yandan yetişkinlik yaşantısındaki davranışlarını da şekillendirmektedir. Bu alandaki çalışmalara bakıldığında ailenin iletişim modelinin çocuğun kişilik gelişimi ve birçok sosyal kazanımı açısından değerli olduğunu saptamıştır. Yine aile ortamındaki etkileşim ve iletişim modelinin çocuğun özellikle yetişkinlik yaşantısında da büyük ölçüde etkili olduğu, yetişmiş olduğu aile ortamındaki iletişim modelini büyük oranda yetişkinlik yaşantısına yansıttığı düşünülmektedir (Akyol, 2005).

Aile fonksiyonları kendi içinde boyutlara ayrılmaktadır. Bu aile fonksiyonları aileyi niteleyen değerler bütünüdür ve aynı zamanda sağlıklı aileyi de içermektedir (Bulut, 1990). Sözü edilen fonksiyonlar ise; problem çözmeye yeteneği, etkileşim ve iletişim modeli, rol ve kalıp davranışlar, gereken ilgiyi gösterebilme, duygusal tepki ve davranış kontrolü olmak üzere 6 başlıkta açıklanmaktadır (Olson, 2006):

Problem Çözme Becerisi: Aile bireylerinin karşılaştıkları sorunlarla baş edebilme, ortaya çıkan güçlükleri aşabilme potansiyelidir. Yaşamda karşılaşılabilecek herhangi bir maddi ya da manevi sorun ile baş edebilme, bu sorunlara çözüm bulabilme yeteneği ve hazır bulunuşluğunu kapsamaktadır. Temel problemlerin yanı sıra barınma, yeme, içme, gibi sosyal veya duygusal sorunlarında aile içinde çözebilme fonksiyonudur. Bu fonksiyon aile bütünlüğü ve birlikteliği için güç verici olmakla beraber ne olursa olsun aile desteğinin ne kadar önemli olduğunu da kanıtlamaktadır.

İletişim Modeli: Aile üyeleri arasındaki etkileşimin sağlanabilmesi temelde iletişim modeli ile ilgilidir. İletişimin sağlıklı olabilmesi için üyeler arasında açık anlaşılır net ve doğrudan iletişim ön görülmektedir. Sağlıksız iletişim beraberinde

birçok problemi yanında getirebileceği için bu fonksiyon pek çok açıdan kapsayıcı olup önem taşımaktadır. Bu sebeple kapalı ve doğrudan olmayan iletişim aile işlevlerini sekteye uğrattığı söylenebilir.

Roller: Aile üyelerinin karakter oluşumu, kimlik kazanımını sağlamada ve belirlemede en önemli olan davranış kalıplarıdır. Bireylerin aile içindeki sorumluluklarını belirleyen görevlerini tanımlayan ve ailenin işlevselliği sağlayan davranışlar bütünü rollerdir. Bu sebeple aile fonksiyonları arasında büyük önem taşımaktadır.

Duygusal Tepki: Farklı uyarılar karşısında olması gereken ve uyum sağlayıcı olan tepkiyi vermesi beklenen aile üyeleri fonksiyonunu yerine getirmiş kabul edilir. Bireyin hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde önemli olan bu beceri duygusal tepkileri içerir; mutluluk, üzüntü, öfke, korku, şaşkınlık ya da endişe gibi acil durum içeren duyguları da nitelendirmektedir. Bundan farklı olarak daha kapsamlı duygusal tepkileri de içermektedir. Önemli olan aile üyelerinin yerinde ve zamanında olması gereken nitelikteki tepkiyi verebilmesidir.

Gerekli İlgiyi Gösterme: Aile içindeki bireylerin karşılıklı olarak birbirlerine verdikleri ilgi, bakım ve de sevgi duygularını kapsamaktadır. Aile olmayı gerçekleştiren ve bu anlamda fonksiyonlarını yerine getiren ailelerde üyelerin düşünce biçimleri davranış kalıpları ve duygularına empatik bakabilme ve duyarlı olduğuna yönelik gözlemleri içermektedir. Öte yandan bu işlevleri yerine getiremeyen aile üyeleri arasında işlevsel problemler yani sağlıksız olarak nitelendirilen aile tutumları görülmektedir; aşırı ilgili, kayıtsız, müdahaleci gibi. Bu tutumlar ileride detaylı biçimde ele alınmıştır.

Davranış Kontrolü: Aile içindeki bireylerin davranışlarını kontrol altına almada ve bu davranış kalıplarını belirlemede etkinlik sağlamaktadır. Aile üyelerinden biri tehlike ile karşı karşıya kaldığında psiko-biyolojik gereksinim ve temel davranışları içeren dürtülerin ortaya çıkarılması esnasında diğer üyelerle olan ilişkilerin kontrol edilmesi ve yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan davranış esnek, katı ya da karmaşık olabilmekteyken sağlıklı ailelerde empatik davranış ile kontrol sağlanması beklenmektedir.

İşlevsel aileden beklenen; anne, baba ve çocuk ilişkilerini düzenlerken çocukta istenen olumlu davranış kalıplarını kazanması ve sağlıklı bir benlik modeline sahip

olmasına katkı sağlamaktır. Ailenin yerine getirmesi gereken bir takım zorunlu fonksiyonlar vardır; en başta üyelerin ihtiyaçlarını karşılamak, eğitim hakkını gerçekleştirmek ve statü kazanmasına olanak tanımak, boş zamanlarda etkinliklerde bulunmak, dini anlamda eğitim vermek, üyelerin birbirini koruması ve sevgi bağının oluşturulması gibi (Ogburn,1963). Söz konusu işlevlerini istenen düzeyde yerine getirebilen ailelere fonksiyonel aile, işlevlerini istenen düzeyde karşılayamayan aileler ise disfonksiyonel aile olarak tanımlanmaktadır (Epstein, 1978).

Aileler işlevselliğine göre nitelendirilirken etkilendiği süreçler bulunmaktadır, aile tipleri de bu anlamda kapsayıcıdır. Söz gelimi aileyi nitelendiren birçok etken bulunmaktadır. Sadece aile fonksiyonları açısından değerlendirme yapmak eksik olmaktadır. Şöyleki bir ailenin yapısı ve işlevselliği ailedeki kişi sayısından veya aile tipinden etkilenebilmektedir. Bu sebeple aile tipleri detaylandırılmıştır.

2.1.3. Aile Tipleri

Aile yapısı pek çok koşulun etkisi altında kalarak belirli tiplere ayrılmıştır. Bu tiplere ayrılırken etkilendiği faktörler aslında aile yapısını da oluşturmaktadır. Toplumsal yapı, sosyal çevre ve kültür, geçmişten getirilen birçok tarihsel aktarım, dini farklılıklar hatta toplumların gelişmişlik seviyeleri bile aile tiplerini şekillendiren etkenler arasındadır. Bu faktörlere göre zaman içerisinde söz gelimi belirli aile tipleri ortaya çıkmıştır.

Sosyal bilimcilere göre çoğu zaman tarihsel süreçteki topluluklarda varolan ve en ilkel topluluklardan en çağdaş topluluklara uzanan yapısal bir grup olarak yaşayan aile, birtakım etkenlerden dolayı kendi içinde türlere ayrılmıştır. Bazen otorite, çevresel koşullar, iktisadi ilişkiler, akrabalık durumuna göre, bazen de temsil ettiği topluluğun nüfusuna ve yerleşim şekline göre çeşitli tiplerinin olduğu ortaya çıkarılmıştır (Kocacık, 1986). Aile tipleri gruplara ayrıldığında; en bilindik ve genel olanları geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailesi ayrımıdır:

2.1.3.1. Geniş Aile

Geniş aile kavramı geleneklere bağlı toplulukların aile türüdür. Bu aile türünde anne, baba ve çocukların, evli olan çocuklar ve onların eşleri, yakın akrabalarla beraber eşleri de, torunların da bir arada yaşadığı bir aile çatısını kapsamaktadır. Geniş aile tipi farklı isimler ile de adlandırılmaktadır; geleneksel geniş aile, büyük aile, eski aile, köy ailesi gibi (Kocacık, 1986).

Yapılan çalışmalarda toplumun avcılık ile geçim sağladığı dönemlerde ortaya çıkan çekirdek aile türü, toprak ile uğraşarak geçimini sağlayan ve yerleşik hayata geçmeleri ile beraber geniş ailelere dönüştüğü görülmüştür. Birden fazla kuşağın bir ailede yaşadığı ve geçimlerini topraktan sağladığı aile geniş ailedir.

Aile üyeleri arasında cinsiyet, yaş ve rollere bağlı olarak lider aile üyesinin yani babanın soy çizgisine göre yapılandırılmıştır. Geniş aile yapısında aile üyelerinden erkek olan ve yaşça en büyük olanı hem en güçlü otoriteyi elinde bulundurur hem de ekonomik faaliyetler onun elindedir. Aile üyeleri arasında kadınlardan yaşça en büyük ve kayın valide olanı otoritedir. Bu aşamada erkeğin annesi ilk sırada iken diğer eşlerin yaşlarına göre hiyerarşik bir sistemde ilerlemektedir.

Aile içinde gerek üyeler arası ilişkiler gerekse sosyal çevre ile olan ilişkiler belli normlara göre şekillenir bu normlar; gelenekler, görenekler, töreler ve dini ritüelleri kapsamaktadır. İktisadi ilişkilerde olduğu gibi sosyal ya da psikolojik konularda da yaşanan problemler aile yapısı içinde belirli normların dışına çıkmadan çözümlenmektedir. Ailenin dışındaki sosyal hayata ait bir takım sorumluluklar yine aile içinde rollere uygun şekilde paylaşılır. Bundan dolayı geniş ailelerde üyeler toplumu etkileyen olaylara karşı tek başına olmamakla birlikte yanında güveneceği sığınacağı ve duygusal anlamda motivasyon sağlayabileceği bir destek ile üstesinden gelmektedir.

Bu sayede bireyde güvenme ihtiyacı karşılanmış olduğundan güven duygusu da kazanılmış olur. Öte yandan geniş aile üyesi olmanın ve geniş aile ile yetişmenin yanında getirdiği bir takım zorluklarda bulunmaktadır. Söz gelimi aile üyeleri kendi hayatlarına dair alacakları bazı önemli kararlarda rollerine uygun olan sorumluluklarını göz önünde bulundurarak bu kararları verme mecburiyetinde kalırlar. Aslında bireylerin hayatlarına ilişkin aldıkları kararlarda dahil oldukları aile üyelerini, sorumluluklarını ve kararın sonuçlarının aileye olan etkisini düşünmeye zorunlu tutulmaktadır (Bilgel vd., 2002). Diğer bir ifade ile büyük aile kavramı; kırsal bölgede yaşamını devam ettiren akrabalık ilişkilerine büyük önem veren yaşça büyük erkeklerin karar mekanizması olduğu ayrıca ailenin tüm sorumluluğunu üstlendiği, geleneksel olan, dini ve görenekssel ritüellerine bağlı aile türünü yansıtmaktadır. Büyük ailenin tanımı yerine kullanılan nitelendirmeler; geniş aile, köy ailesi, eski aile, geleneksel ailedir (Gökçe, 1976).

2.1.3.2. Çekirdek Aile

Çağdaş toplumlarda onaylanan aile türlerinden en ideal görülen çekirdek ailedir. Bu aile türünde üyeler anne, baba ve henüz evli olmayan küçük çocuklardan oluşmaktadır. Çekirdek aile terimi yerine kullanılan diğer terimler; ufak aile, kent ailesi, dar çatı ailesi, modern aile, modern demokratik aile, çağdaş ailedir (Kocacık, 1986: 12).

Geçmiş zamanda yaşanmış olan ve etkisi birçok toplumda hissedilen Sanayi Devrimi aile yapısını da etkisi altına almıştır. Öte yandan büyük bir hızla gelişen teknoloji ile bireylerin yaşam koşulları iyileşirken, tıp alanında da yaşanan ilerlemeler pek çok hastalığa çözüm olmaktadır ve bu da nüfus artışının büyük bir ivme kazanmasını sağlamıştır. Yaşanan gelişmelerin öncesine kadar tarım ile geçim sağlayan toplumların endüstriye kaymaya başlamasıyla köyden kente göçte artış yaşandı ve kalabalık geniş aileler bölünmeye başladı. Diğer yandan tarım ile uğraşan geniş ailelerin geçim sağlaması daha kolayken, endüstriyel alanda çalışarak geçim sağlamak bir takım sosyo-ekonomik etkenlerden dolayı bu ailelerin küçülmesi ve çekirdek ailelere dönüşmesine sebep olmuştur.

Çekirdek aile yapısının üyeleri; anne, baba ve çocuklardan oluşmaktadır. İki kuşağı kapsayan bu aile türü evlilik bağı ile kabul görmüştür. Çekirdek aile türünde; geniş aile yapısından farklı olarak sürekli zaman geçirilen aile üyeleri dışındaki akrabalar ile kurulan ilişkiler daha sınırlıdır. Çekirdek aile yapısında akrabaların özellikle töre, gelenek, görenek, din, toplumsal olaylarda yaptırım ya da denetimi çok az ya da hiç bulunmamaktadır. Ailedeki çocuğun eş seçimi ve bunu yürütmesi, sorumlulukları bireyin kendi iradesine bağlı olur ve genellikle eş ile birlikte yürütülür. Çekirdek aile yapısında evlenme yaşı geniş aile yapısına göre daha geçtir ayrıca çocuk sayısı da ve yine bireyin ve eşinin isteği ile ilişkilidir. Çekirdek aile yapısında karı-kocalar boşandıklarında ya da eşlerden biri vefat ettiğinde yeniden bir yuva kurma hakları olağandır (Bilgel vd., 2002).

Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra Türk toplumunda çekirdek aile süreci Batı toplumuna göre farklılık gösterir. Başka bir deyişle Türk toplumunda akrabalar ile olan ilişkiler ve sınırlar geniş ailedeki gibi devam edebilir ayrı çatı altında olmalarına karşın iletişim bağı güçlü, alınan kararlarda yine geniş aile liderinin onayını almak gerekebilir. Ayrıca bazen ekonomik destek, çocuk bakımı, eğitim ya da eşlerden birinin olmaması durumunda geniş aile üyelerinden yardım görülebilmektedir. Genel olarak çekirdek

aileler diğerk akrabaları ile aynı mahalle, sokak veya binada ilişkilerini bu yardımlaşma süreci ile devam ettirmektedirler.

2.1.3.3. Geçiş Ailesi

Geçiş ailesi, çoğunlukla büyük bir hızla gelişen ve endüstrileşen toplumlarda görülmektedir. Nüfus artışının yoğun yaşandığı cemiyetlerde; teknoloji ve tarım birlikte kullanılırken, öte yandan tarım ile üretimi arttırmak için beden gücüne duyulan itiyacın en aza inmesi ayrıca yasalar ile çalışan haklarına saygının korunmaya çalışılması ve miras hakkının ortaya atılmasıyla elde bulunun toprak ve araziler parçalanmak durumunda kalınmıştır. Bu da malın-mülkün ailedeki tüm üyelere yetmemeye başlamasına neden olmuştur. Bu gibi sebeplerle köyden kente göçlerde artış başlamış olup, birçok birey için büyük ve kalabalık şehirin dış kısımlarında, çok bireyin birlikte barındığı gecekondulu benzeri yerleşim yerlerinde hayatlarını devam ettirmek durumunda olduğu görülmüştür. Başlarda çekirdek aile türüne geçiş gibi gözükse de asıl olan durum boyut kazanarak geniş ailede gerçekleşen tüm norm ve kuralların devam ettiğidir. Gerek töreler, gelenk ve görenekler, bakış açısı, değer yargıları ve aile içi iletişim modeli ile geniş ailede olduğu gibi devam ettiği görülmektedir. Şehir yaşamı aile üyelerine ekonomik olarak fayda sağlasa da yaşam standartları ve stiline uyum sağlamada zorluk yaşadıklarından, sosyal çevreden uzak bir yaşam sürmektedirler. Daha çok bu aile tipi kendine yakın bulduğu aileler ile söz gelimi kendi köyünden, yöresinden kişiler ile tıpkı geniş ailesinde olduğu gibi dış çevreden kopuk bir biçimde aile geleneklerini dayanışma içinde devam ettirmektedir. Bu sayede bireylerin geçmişleri, birtakım alışkanlıkları veya değer yargılarıyla geniş ailedeki yaşamlarına sürdürmeye devam ederler diğerk taraftan şehir hayatı içinde yeni normlara uymaya gayret göstererek geçiş ailesi tanımını oluştururlar. Genç nesilin yetişmesi ile şehir yaşamına uyum sağlanmış olup çekirdek ailelere dönüşmeye başlarlar (Bilgel vd., 2002).

2.1.4. Ailenin Toplumsal İşlevleri

Bütün toplumların devamlılığı için en temel ve vazgeçilmez olan kavram ailedir. Ayrıca aile, sosyal kurumların beraberliği adına önemli bir rol üstlenmektedir (Doğan, 1996). Evrimci bakış açısını benimseyen düşünürlerin ortaya attığı genel bir yaklaşıma göre; insanlığın varolduğu andan itibaren aile yapısı işlev kazanmaktadır. Ekonomik hususlar, siyasi görüşler, kültürel oluşum tüm toplumsal gereklilikleri gerçekleştirirken

zaman içinde bu işlevler farklı kurumlar arasında pay edildi ve bürokratik kurumlara intikal ettirildi. Böylelikle otorite gücü bir siyasi norm olarak aileden bağımsız hal alırken, dinin temsili bunun için özel eğitim almış olan din adamlarına atfedildi (Lale, 2004).

Toplumda aile fonksiyonlarının azaldığı ve bu işlevleri aile yapısı hariç diğer sosyal kurumlar tarafından gerçekleştirildiği endüstrileşen toplumlarda; bürokrasinin toplum içinde ailenin yerine getirmesi gereken her türlü işlevi elinden alarak çok daha işlevsel bir biçimde gerçekleştirdiğinden söz edilmektedir. Bu sebeple aile kurumunun özellikle endüstrileşen toplumlarda geçmişe göre görev ve fonksiyonlarında bir takım farklılıklar meydana gelmiş olup yükü hafifletilmiştir.

Günümüzde aile kurumundan beklenen, iki işlevden söz edilir (Lale, 2004):

1. Neslin devamlılığı işlevi; diğer bir deyişle üreme işlevinden yani çocuk yapma ve bununla beraber çocuğun belli bir zamana dek toplumsallaştırma görevi.
2. Çiftler arasındaki psikolojik hemostatik dengenin sağlanması ve korunması işlevi; yani sanayileşmenin gerçekleşmesi ile yabancılaşma kavramını ailede gidermektedir.

Sosyal bir yapı olarak aile kurumunun görevleri şunlardır (Lale, 2004):

Biyolojik işlevler: Aile içerisinde cinsel tatminle beraber biyolojik anlamda çoğalmanın, üremenin gerçekleştiği ve toplumun sürekliliğini sağlayan biricik ve tek gruptur. Ayrıca cinsel tatminin yaşandığı, çocuk sevgisi ve aile üyeleri arasında yaşanan ilişkinin güçlenmesini sağlarken psikolojik olarak ta tatmini gerçekleştirmektedir.

Psikolojik İşlevler: Ailenin işlevleri arasında bulunan psikolojik işlevler bir haz kaynağıdır. Ayrıca sadece tatmin kaynağı olmasının yanı sıra, cinsel işlevlere araç olan bir seçenek değildir. Öte yandan insanın temel ihtiyaçları arasında bulunan yalnızlığı tatmin etme ve maddi- moral savunmasına olanak tanıyan bir birliktir. Asıl olan çoğu düşünürün büyük bir bölümü, çağdaş toplumlarda aile yapısının işlevleri arasında bundan önceki süreçlere göre çok daha güçlü olabileceğini savunmaktadır.

Ekonomik işlevler: Aile yapısının kendi gereksinimlerini karşılayacak üretim birliği olgusu bu işlevi tanımlamaktadır. Söz gelimi sanayi toplumlarında aile süreci giderek iktisadi işlevlerinden kopmaktadır. Bundan sonraki süreçte artık çekirdek aile kavramı ekonomik anlamda tüketim toplumuna yakın olan birimdir. Aynı çatı altında yaşayan üyelerin dışındaki kurumlar bahsedilen işlevleri yerine getirmektedir. Örneğin; giyecek ve yiyeceklerin dışarıdan karşılanması gibi. Ailenin en küçük üyesi olan

çocuklar bu süreçten sonra babalarının verdiği işi evde somut olarak alamamaktadır. Aynı şekilde bugün aile üyelerinden kadın da ev içi üretimin haricinde, evin dışında erkeğin gerçekleştirdiği işlerden birinde çalışabilmektedir. Bu sayede ailenin ekonomik bütçesine çok büyük yarar sağlamaktadır.

Toplumsal işlevler: Temel işlevleri arasında ailenin en önemli görevleri arasında aile üyelerinin topluma uyum sağlaması ve sosyalleşmesini sağlamaktır. Ayrıca insan varlığının geliştiği ve büyüdüğü süreçlere hâkim olduğu için özellikle sosyalizasyon sürecinde önemli rol oynamaktadır. Kurallara ve normlara uyan, ailede öğrenildiği ve deneyimlendiği gibi birçok vicdani süreçte aile yapısı içindeki sosyal iletişim ile oluşur.

Boş zamanları değerlendirme işlevleri: İnsan varlığı için dinlenmenin ve eğlenmenin önemli olduğu ve gerçekleştiği alan aile içidir. Esas olan insan varlığının üretim haricinde geçirdiği vakitte yine aile içinde gerçekleşmektedir. Sonuç olarak diğerlerine bağlı bir şekilde ailenin işlevlerinden biri de toplumsal hayatta kontrolü sağlayan ve bunu düzenli bir biçimde yeniden inşa eden üretim işlevine sahip olmasıdır. Her açıdan incelendiğinde aile kurumu da birlikte toplumsal yapının bir parçası şeklinde herhangi bir baskı altında iken geri dönüşlü biçimde toplumsal değişime ve sosyo-kültürel geriliklere neden olsa bile sonuç bulur. Aile yapısının fonksiyonları arasında hem geniş hem de küçük aile yapılarındaki ölçülebilen farklılıklara sahip olsa da dünden bugüne varlığını devam ettirmektedir.

Aile yapısının en önemli görevlerinden biri de *dayanışma içinde olma ve koruma görevidir*. Geleneksel görüşteki topluma dahil olan ailelerde üyeleri korumak, bu kalıptaki kurumlardan yeterli sayıda olmaması sebebiyle bu işlev aileye düşmektedir. Aile üyelerinden birine yapılan saldırı, diğer aile üyelerine yapılmış kabul edilir ve dikkate alınır. Bu sebeple aile içindeki dayanışma büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan aile üyelerinden herhangi birinin başına gelen kötü hayat olaylarında hastalık, mutsuzluk, yaşlılık gibi üyeleri umutsuzluğa veya çaresizliğe sürükleyecek hallerde aile her zaman için sığınacak bölge niteliğindedir. Modern toplumlarda kurumlar geliştikçe aile yapısı bunlardan büyük bir kısmını bu ve bunun gibi kurumlara bırakır. Bu kurumlar sosyal örgütler veya sivil savunma kurumları gibi kurumlar olabilmektedir.

2.1.5. Sağlıklı Aile ve Sağlıksız Aile Kavramı

Sağlıklı-sağlıksız ailenin tanımını yapabilmek için öncelikle normal-normal olmayanın tanımını net bir biçimde yapmak gerekir ancak bu tanımı yapabilmek zor ve göreceli bir kavramdır. Birçok ailede olduğu gibi her ailenin özellikle kendine has bir yapısı ve işleyiş süreci bulunmaktadır. Söz gelimi fonksiyonlarını yerine getirebilmek demek; aile içindeki üyelerin yaşantılarından mutluluk duyduğu, üyeler arası çatışmanın az olduğu, iletişimlerin güçlü olduğu, değişmeye ve gelişmeye açık ve buna koşut sıkıntı verici süreçlerde aile üyelerinin birlikte hareket ettiği ve baş etme yolları aradığı, bir takım yollar bulduğu aileye sağlıklı ya da diğer bir deyişle işlevsel aile denilmektedir (Bilgel vd., 2002).

2.1.5.1. Sağlıklı Aile Kavramı

Sağlıklı ailenin bazı özellikleri bulunmaktadır, söz konusu bu nitelikleri Gladding (2002) şöyle açıklamaktadır;

1. Sağlıklı ailede; aile üyeleri arasında güçlü bir bağ olduğu görülmektedir. Üyeler arası bağlılık ailenin iyiliği için elzem olduğu gibi, diğer üyelerinde gelişimine yarar sağlamaktadır.
2. Aile üyeleri arasındaki iletişim kıymet bilme ve bunu sözel davranışlarla gösterme gereksiz tartışmalardan uzak kalmayı sağlamaktadır.
3. Sağlıklı olarak varsayılan ailelerde nitel ve niceliksel olarak yeteri düzeyde vakit geçirebilme durumu söz konusudur. Bu durumun tatmin edici ve doyurucu olması aile bütünlük hissini de ortaya çıkarmaktadır.
4. Sözü edilen bu ailelerde birbirlerine olumlu anlamda sözel veya sözel olmayan iletişim şekillerini etkin bir şekilde kullanırlar. Aile içindeki bireyler karşılıklı olarak birbirlerini can kulağı ile dinleyip, gerektiğinde sözsüz mesajları da anlayabilmektedirler.
5. Aile üyelerinin din ile olan ilişkileri buna bağlı ritüelleri ve inançları sağlıklı ve iyi oluşlarını desteklemektedir.
6. Sağlıklı aileler; hem hayatın getirdiği stresli olaylara karşı hem de aile döngüsü içindeki ani krizlere karşı baş etme yöntemlerini kullanmaktadır.
7. Sağlıklı ailelerde üyeler birbirlerine her koşulda destek olurken özellikle zayıf veya güçsüz üyelere karşı daha destekleyici hatta onları geliştirmeye yönelik davranışlarda bulunmaktadır.

8. Sağlıklı aile üyelerinde roller; gayet açık ve nettir. Rollerin yaptırımları karşılıklı olarak anlaşmaya varılarak belirlenirken öte yandan gerektiğinde durumlara göre rollerde değişikliklerin olabileceği olgusu mevcuttur.

Dengeli yani sağlıklı aile; fonksiyonlarını yerine getirebilen, işlevsel aile tutumuna sahip ailedir. Ayrıca bu aileler bütünlük duygusunda gerekliliklerini içlerinde barındırırlar, durumlara ve ihtiyaçlara göre etkili iletişim becerilerini kullanarak her sürece uyum sağlamayı becerebilmektedirler.

2.1.5.2. Sağlıksız Aile Kavramı

Sağlıksız aile özellikleri incelendiğinde; sağlıksız anne baba tutumlarının çocuklara yansıdığı görülür bu tutumlara sahip olan ebeveynlerin de kendi ebeveynlerinden etkilendikleri fark edilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları kendi aile yapılarındaki tutumlarla benzer olabilirken tam tersi zıt tutumlarda gözlenebilir. Örneğin çocukluk çağlarında engellenmiş kişiler, ebeveyn oldukları süreçte kendi ebeveynlerinden deneyimledikleri yöntemler ile çocuklarına yaklaşabilmektedirler. Öte yandan bu sürecin tam tersi tutumda sergileyerek aşırı baskı altında büyümüş ebeveyn birey kendi çocuklarına karşı olan tutumunda daha rahat, yumuşak bir tutum ile sergileyebilmektedir. Ancak söz konusu iki tutumda çocuk için gerekli olan esas tutumdan yoksun kalması ve bunun sonucunda istenmeyen davranış kalıplarını benimsemesine ortam hazırlamaktadır.

2.1.6. Sağlıksız Aile Tutumları ve Bu Tutumların Yetişkinliğe Etkisi

Sağlıksız aile tutumlarının yansımalarını çocukluk döneminden çok yetişkinlik döneminde kişilik örüntüsü olarak görülmektedir. Sağlıksız olarak tanımlanan aile tutumlarından bazılarını ele alacağız; Aşırı hoşgörülü aile tutumu, mükemmeliyetçi aile tutumu, tutarsız aile tutumu, otoriter aile tutumu ve ilgisiz aile tutumudur.

Aşırı Hoşgörülü ve Koruyucu Aile Tutumu: Aşırı hoşgörülü ve koruyucu aile tutumuna sahip aileler; çocuklarına karşı sevgiyi aşırı verdikleri için halk arasında şımartmak şeklinde nitelendirilen bu tutum disiplini ortadan kaldıracak biçimde çocuğu etkilemektedir. Bu aile tutumunun çocuk yetiştirme stili daha çok sorumluluktan uzak, yaşının yerine getirmesi gereken sorumluluklarda kaçan çoğunlukla çocuğun yapması beklenen sorumlulukların ebeveynler tarafından üstlendiği süreçler görülürken, aşırı koruyucu ve sahip çıkıcı kollayıcı tutum hâkimdir. Söz konusu olan sevgi duygusu, burada aşırı vericilik ve aşırı koruyuculuk biçiminde yansımaktadır. Bu tür aile

yapılarında çocuklar yaşamın merkezi ilan edilmiştir ve tüm yaşantılar çocuğa göre planlanmaktadır. Ayrıca çocuğun beklenti ve istekleri denetim veya sınırlama içermeden doğrudan onaylanmakta, karşılanmaktadır (Prinz, 2004).

Bu tutumu sergileyen ebeveynler çoğunlukla tek çocuk sahibi, çocuk kaybı yaşamış ya da geç ve güç biçimde çocuk sahibi olan kişiler olabilir. Bu ebeveynler kendi eşlerinden yeterli ilgiyi göremeyen ya da çocukluk döneminde anne babasından yeterli sevgiyi ve ilgiyi alamayan bireyler olarak yetişmiş olabilir. Böyle yetişen ebeveynler otorite olmanın ne olduğunu ve nasıl otorite olunacağını deneyimlemediği için çocuklarına da sınır koymayı başaramamaktadırlar. Öte yandan tam tersi bir tutum olan tamamiyle baskı ve sınırlayıcı bir biçimde yetişmiş bireyler ileride ebeveyn olduklarında çocuklarına bu baskı yaşatmamak için aşırıya kaçıp sınırsız ve fazla ilgili olup bu şekilde doyum sağlamayı hedeflerler (Olson, 2006).

Ebeveyn tutumlarında sınırların dar ve katı olması kadar bu sınırların belirgin olmaması da çocuğun ihtiyacı duyduğu bakımdan yoksun olmasına sebep olmaktadır. Bunun gibi bir tutum içinde büyüyen çocuk bağımlı ayrıca güven problemi olarak yetişir. Bu da çocuğun karşılaştığı her durum karşısında anne-babasının desteğini beklemesine ve onlardan gelecek güvene ihtiyaç duyarken diğer taraftan kendine güveni eksiktir. Bu şekilde yetişen çocukların yetişkinlik döneminde; doyumsuz, ben merkezci, sabır göstermeyen, diğerlerini hakkına saygısız yaklaşan kişilik özelliklerine sahip olma ihtimali yüksektir. Çocuğa doğrunun ve yanlışın ne olduğunu öğretmeden, disiplin ve sorumluluktan uzak bir biçimde yetiştirildiğinde; çocuk hiçbir kurala veya yaptırıma uymadan isteklerinin karşılanmasına alışır (Dopson, 2014). Tüm bu şartlar içinde büyüyen çocuklar, çoğunlukla yetişkinlik yaşantılarında sorumluluk almaktan kaçınan, daha çok alıcı tarafta olan, kurallara ve normlara uymakta zorlanan hatta dürtü ve davranışlarını kontrol etmekte güçlük yaşayan bireyler olarak ilişkilerinde sorunlar yaşayan taraf olabilmektedirler.

Mükemmeliyetçi Aile Tutumu: Mükemmeliyetçi aile tutumu içinde sevgiyi, aşırı verici olmayı ve koruyuculuğu fazlasıyla barındırmaktadır. Öte yandan çocuğa bir bebekmiş gibi bakım vermektense, korunup kollanmaktan ayrıca yaşının ilerisinde davranış ve zeka sergilemesi beklenmektedir. Genellikle eğitim seviyesi yüksek olan sosyokültürel anlamda kendini geliştirmiş ebeveynlerde görülen mükemmeliyetçi aile tutumu ebeveynlerin çocuğu tasarladıkları kalıba uygun yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Çocuk kendi kendini yönetebilecek veya kendisi ile ilgili kararlar alabilecek hakkı görememektedir. Çünkü çocuğun kendisi ile ilgili olan tüm kararları ebeveynleri zaten düşünmüş ve hayata geçirmiştir. Örneğin çocuğun arkadaş seçimi bile ebeveyn kontrolü ile gerçekleşir. Bu durumda çocuğun bağımsız ve güçlü bir kişilik örüntüsünün olmasını sağlayacak kişisel tercih ve davranışları ailesi tarafından desteklenmezken, güçlü ve sağlam bir kişilik örüntüsüne sahip bir birey olması, kendi ayaklarının üstünde durması beklentisi ve hayaliyle çocuklarını yetiştirmektedirler.

Diğer taraftan bu ebeveynler çocuklarına her istediğini verirler hiçbir şeyi esirgemez ve birçok olanakları sunarlar. Ancak buna karşın çocuğun ileri düzeyde bir başarıya sahip olmasını ister ve beklerler. Bu baskı ile çocuk istenilen başarıyı gösteremediğinde eleştirilire maruz kalırken, verilen emek ve fedakârlıklar vurgulanır (Akyol, 2013).

Mükemmeliyetçi anne baba tutumu ile yetişen çocuklar kendi isteklerini bir kenara bırakarak anne ve babalarının beklenti ve isteklerini karşılama çabası içine girmektedir. Bu tutum ile büyüyen çocuklar çoğunlukla katı fikirlidir. Bu çocuklar kendi içgüdüleri ve bir takım katı kurallar arasında gidip gelmektedirler. Doğal olarak bu süreç bir iç çatışma yaratmaktadır. Sözü edilen iç çatışma sevgi ve nefret duygularını içinde barındırırken, her işte iyi ve başarılı olma isteği ile bazen başarısızlık ve hayal kırıklığı ile sonuçlandığında kaçma ya da psikolojik belirtiler göstermeye başlayabilirler.

Bu çocukların yetişkinlik döneminde nevrotik olma olasılıkları fazladır. Kişilik örüntüsü olarak dışarıya yansıtılan davranışlar onları; kibar, sessiz, uslu ve dürüst olarak nitelendirirken, diğer taraftan fazlasıyla hassas, olay ve durumlardan kolay etkilenebilen, huysuz bir kişilik örüntüsüne sahip olabilmektedirler (Rice, 1996).

Tutarsız Aile Tutumu: Tutarsız aile tutumu içinde olan aile; çocuğun gerçekleştirdiği bir davranışa aşırı sert tepki verirken bazen de tepkisiz ya da olumlu bir yaklaşımda bulunabilmektedir. Tutarsızlık içindeki bu tutum aşırı hoşgörülü olma hali ile sert ve cezalandırıcı olma davranışları arasında gidip gelmektedir. Bu tutum aşırı hoşgörülü aile tutumunun aksine içinde disiplinli yaklaşımı barındırırken, bu disiplini nerde, ne zaman ve hangi şekilde kullanacağı konusundaki belirsizliği kapsamaktadır. Bu tutum ile ebeveynler arasında görüş ayrılığı olduğu söz konusu olmaktayken; ebeveynler arasında yaşanan değişken davranış kalıbı olarak da görülebilir.

Ebeveynlerden birinin onayladığı davranış diğer ebeveyn tarafından onaylanmaz ve bu da ebeveynler arasındaki fikir ayrılığının olduğunu yansıtırken bu durum bir ebeveynin koyduğu kuralı diğer ebeveyn onaylamaz ya da yok sayar bu da çocuğun kargaşa yaşamasına sebebiyet vermektedir. Diğer taraftan bazı durumlar ebeveynler çocuklarına karşı farklı tutum sergileyebilmektedirler. Yani bir çocuğu onaylayıcı ve kabullenici davranırken diğer çocuğa karşı reddedici ve yok sayıcı bir biçimde davranabilirler dolayısıyla bu da anne babanın çocuklar tarafından tutarsız dengesiz kararsız algılanmasına sebep olur ve çocukların gelişimini olumsuz olarak etkilemektedir (Riaz, 2007).

Yaşamlarının ileriki evlerinde kendilerine ve çevrelerine karşı güvensiz ve hatta tutarsız bir kişilik yansıtırılar. Bu tutum ile yetişen çocuğun davranışlarına karşı gösterilen tepkinin tutarsız olması hangi davranışının doğru olduğunu hangi davranışın hatalı olduğunu öğrenemesine engel olmaktadır. Çocuk hangi davranıştan sonra ceza alabilir ya da bu cezayı söz konusu olumsuz davranışta ne zaman bulunursam alırım diye düşünerek kaygılanır. Bu biçimde büyüyen çocukların hem kendilerine karşı hem de etrafındaki insanlara karşı güven duygusu geliştirmeleri beklenemez (Jakop, 1982). Karar almakta zorlanan, çekingen ve ürkek yapıda olabilecekleri gibi tam tersi kavgacı bir yapıda, kurallara başkaldıran hatta asi davranışlarda bulunan bireylere dönüşebilirler. Zamanla sosyal hayatta karşılaştığı insanlara karşı güvensiz, şüpheli olup, karar vermekte zorlanan bir kişilik örüntüsüne sahip olabilirler.

Otoriter ve Öteki İstenmeyen Aile Tutumu: Otoriter ve öteki istenmeyen aile tutumu ile yetişen çocuk; aile içinde sevgi, şefkat ve sıcaklık gibi en temel ihtiyaçları göremez. Çocuğun sergilediği her davranış eleştirilmektedir. Otoriter aile tutumunda sert bir disiplin ortamı hâkimdir ve çoğunlukla en ufak durumda bile cezalandırılma (dayak, şiddet) çözüm yolu olarak görülmektedir. Çocuğun sürekli olarak eksik ve olumsuz yönleri fark edilir olumlu iyi yönleri görmezden gelinmektedir ve çocuk aile içinde çoğunlukla dışlanır, aşağılanır. Aile türlerinden biri olan bu aile tutumunda çocuklar; aile istemeden dünyaya gelmiş olabilirken sonradan da istenmeyen gereksiz görülen çocuk olarak değerlendirilebilmektedir.

Otoriter ve öteki istenmeyen aile tutumunda çocuğun istek ve fikirlerinin önemi yok sayılmaktadır. Bu durum karşısında kalan çocuk ebeveynleri ile korkuya dayalı bir ilişki kurmaktadır (Rudy,2006). Bu tür bir tutum ve yaklaşım ile yetişen çocuk;

çoğunlukla karşı çıkma veya saldırgan davranışlar sergileyerek kendini kabul ettirme çabası içinde bulunurken, kendi iç dünyasında bu durumu anlamlandırmakta zorlanabilmektedir (Niaraki, 2013). Diğer bir deyişle; sevgisiz büyüyen, şiddete mağruz kalarak yetişen çocuklar sevgiyi ve sevmeyi görmediği için bu duyguyu öğrenemez ve diğerlerine karşı sevgi beslemeyi ve bunu göstermeyi bilemezler. Çoğu zaman kin, öfke ve nefret duygularını içlerinde yaşarlar. Bu kişiler hataya ve hata yapanlara karşı affedici olamazlar ve etrafındaki kişilere karşı hoşgörülü değillerdir.

İlgisiz Aile Tutumu: İlgisiz aile tutumu içinde olan aileler, çocuklarına karşı yeteri ilgi ve alakayı göstermemektedirler. Bu ailenin çocukları daha çok başboş bırakılmakta ve temel ihtiyaçları-gereksinimleri hariç pek fazla ilgi gösterilmemektedir.

İlgisiz aile tutumunda çocuğa yeteri kadar sevgi gösterilmemesinin yanı sıra eğitimde yetersizdir. Çocuğa karşı konulması gereken kuralları koymayıp, çocuğun edindiği başarılarını da önemsemezler. Tamamiyle bir disiplinsizlik durumu söz konusu olurken, bu disiplinsizliğin temel sebebi ebeveynlerin sorumsuzlukları ve ilgisizlikleridir. Söz konusu olan bu disiplinsizlik ve ilgisizlik hali daha çok maddi anlamda yeterli gelir kaynağına sahip olmayan ve aile içindeki nüfusun fazla olduğu aile yapılarında hakim olmaktadır (Niaraki,2013).

Bu tutum ile yetişen çocukların duygularını yansıtmada daha pasifize ve donuk oldukları fark edilmiştir. Yeterli ilgiyi ve sevgiyi göremeyen çocuk henüz bakıma muhtaç olduğu çağlarda ebeveynleri tarafından bağımsızlığa zorlanabilir. Ailenin amacı; çocuğun en kısa zamanda kendi ayaklarının üzerinde durması ve kendi başının çaresine bakabilmesidir.

Ailede içerisinde çocuğa rol model olabilecek bir ebeveyn olmadığı için çocuk kendisine farklı modeller aramaktadır. Bu durum bazen olumlu örnek olabilecek kişi olabilirken, bazen de olumsuz modelleri kendisine örnek alabilir. Bunun sonuçları ağır olabilmektedir; zararlı alışkanlıkları olan olumsuz tutum ve davranışlarda bulunan kişiler olabilir.

2.1.7. Sağlıklı ve Sağlıksız Ailelerin Birey ve Toplum Açısından Önemi

Aile yapıları incelendiğinde iki kavram ile nitelendirilen sağlıklı ve sağlıksız aile yapısından söz edilir. Toplumu şekillendiren aile yapısı, aynı şekilde toplumun ruhsal yönü hakkında da bilgi vermektedir. Aile yapısının sağlıklı olması sağlıklı bireylerin yetişmesine olanak tanır bu da toplum için önemlidir.

Yapılan bazı araştırmalara göre sağlıklı veya sağlıksız ailenin hem kimlik oluşunu için hem de toplum açısından öneminin büyük olduğu savunulmaktadır. Sözü edilen araştırmalarda, psikolojik açıdan değerlendirilip sağlıksız olarak nitelendirilen ailelerde; bedensel açıdan da hastalıkların daha sık ortaya çıktığı görülmektedir. Yine yapılan bazı araştırmalarda çocukların akademik başarıları değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonucun; sağlıklı olarak nitelendirilen ailelerin yani dengeli tutarlı gerekli ilgiliyi çocuklarına veren ailelerdeki çocukların başarı seviyesinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Bilgel vd., 2002).

Dolayısıyla sağlıksız olarak nitelendirilen ailelerde; gerekli bakımdan yoksun, aşırı ilgili ya da dengesiz gibi tutumlar ile büyüyen çocuklar, sağlıklı ailede olmayan durum ve davranışlar içinde yetişirler. Özellikle madde bağımlılığı olan ergen gruplarında yapılan çalışmalarda, ailelerin bütünlük ve uyum açısından aşırı uçlarda olmasının davranış bozukluklarından psikolojik bozukluklara zemin olduğunu göstermiştir. Öte yandan sözü edilen uyumsuz ve bütünlük duygusunun aşırı uçlarda olduğu aile yapılarında zorluklarla başa çıkabilme becerileri, diğer ailelere göre daha azdır. Ayrıca mahkmlar ile yapılan çalışmalarda da benzer süreçler elde edilmiştir (Bilgel vd., 2002).

Sağlıklı ailelerin bireyleri çevrelerine karşı duyarlı, hem kendi yaşantılarından memnun hem de çevreleriyle uyumlu ilişki içindedirler. Sorunlarla baş edebilme becerileri gelişmiş veya gelişime açıktır ayrıca sıkıntılı durumlara karşı kolayca uyum sağlayıp çözüm odaklı olabilmektedirler. Sonuç olarak bahsedilen sağlıklı aileler, mutlu insanların ve en önemlisi sağlıklı bir toplumun temel yapısını oluşturmaktadır (Bilgel vd., 2002).

2.2. AİLE KURAMLARI

Aile, bireylerin hayata ilişkin deneyimler kazandığı, kendilerine olan güveni geliştirdikleri, ilk sosyal ilişkilerini kurdukları ve toplumsal normlara uygun tutum ve davranış kalıpları geliştirmeyi öğrendikleri alandır.

Aile kavramı; birçok farklı değerşkene göre incelenip sınıflara ayrılmaktadır. Toplumsal olarak incelendiğinde aile yapısı; sosyal sınıflara, kültürel farklılıklara, dini inanılara, yaşa bağlı, yerleşim alanı, sahip olunan ocuk sayısı ve g durumu da dahil birçok faktörden etkilendiği söylenebilmektedir. Sözü edilen etkenlere bağlı olarak farklı yapılardaki aile türlerinin bir arada yaşadığı toplumlar bulunmaktadır. Bu ve

benzeri birçok etkene bağı olarak aile yapısını açmak, tanımlamak, işlevlerini belirlemek ve çözümlenmek gibi amaçlar doğrultusunda ilerlerken bu da bakış açılarındaki farklılıklara olanak sağlamaktadır. Burada sözü edilen farklı bakış açıları aile sistemini daha iyi anlamak ve açıklamak amacıyla belli kuramların doğmasına yol açmıştır (İçli, 1997) .

Burada sözü edilen farklı bakış açıları ile aile sistemi; daha anlaşılır ve açık bir hale bürünmüştür. Bu amaç doğrultusunda yapılan inceleme ve araştırmalar neticesinde bazı teorisyenler aileyi kuramsal olarak ele almıştır. Bu kuramlar sayesinde aile yapısı anlaşılır ve çözümlenebilir bir hale dönüştürülmüştür. Aileyi sağlıklı ve tutarlı bir yapıya dönüştürmek amacıyla ortaya atılan yaklaşımlar bulunmaktadır; Yapısalcı Aile Sistemi Kuramı, Sembolik Etkileşimsel Aile Kuramı, Gelişimsel Aile Kuramı, Genel Sistemler Kuramı, Feminist Aile Kuramı, Sosyal Çatışma Aile Kuramı, Aile Ekolojisi Kuramı bunlardan bazıları literatürde ele alınmıştır:

2.2.1. Yapısal Aile Sistemleri Kuramı

Aile kavramın açıklayan en temel kuramlardan biri olan Yapısal Aile Sistemleri Kuramı (YASK)'na göre aile tanımlanacak olunursa; etkileşimsel örüntü modeliyle işlevsel olan bir sistemdir.

YASK 1960'lı yılların başında Minuchin tarafından ortaya atılmıştır. Minuchin'e göre aile yapısını anlamak demek aile üyeleri arasındaki etkileşim örüntülerini araştırmak demektir (Minuchin, 1974). Aile içindeki bir üyenin davranışı, zincirleme olarak diğer tüm üyelerin davranışlarıyla ilişkilendirilir. Ailede bulunan üyelerin davranışlar bütünü ve üyelere ait sıkıntıların fark edilmesinde bir kişiye değil, sorunlu üyenin diğer üyelerle kurduğu ilişki biçimine ve içinde bulunduğu aile sistemine bakılmalıdır (Tura, 2014; Minuchin, 1974). Bu kurama göre aile; toplumsal sistemdeki bir alt sistemdir. Aile alt sistemi üyelerin ihtiyaçlarını karşılamak için oluşan farklı alt sistemleri kapsamaktadır. Başka bir ifade ile aile, sistem ve alt sistemlerden meydana gelen, kendine ait birtakım rolleri ve bu rollere bağılı normları olan, transaksionlar, güç, alt üst ilişkileri, sınırlar ve gruplaşma gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmakta olan kendi içinde belirli etkinliğe sahip bir yapıyı tanımlamaktadır (Tura, 2014; Aponte and VanDeusen, 1981).

Yapısal Aile Sistemleri Kuramında; aile sistemi içinde alt sistemlerinin birbiri ile olan etkileşimini içeren denge ve homeostaziye edinme şekillerini barındıran, ailenin

iletişim modellerini ve bu modellerin işlevsel olup olmadığını sorgulayan aile danışması biçimidir (Tura, 2014).

Temel Sayıtları: YASK'a göre aile kavramı toplumun en küçük birimini oluşturmaktadır. Ailede ise ebeveynlerin belli görevleri bulunmaktadır. Bu görevler arasında ebeveynlerin çocuklarının psikolojik gelişimlerine destek vermeleri ve temel ihtiyaçlarını gidererek sosyal yönlerini iyileştirmektir. Ailesinden elde ettiği bu kazanımlar ile çocuk, çevresindeki sosyal gruplarla iletişime girip yeteneklerinin ve kişilerarası fonksiyonlarında yeni alanlarını ortaya çıkarıp geliştirmektedir. Çocuğun kurduğu etkileşim ve iletişimlerinde ise aile içinde geliştirdiği kişilik özelliklerini kullanmaktadır. Buradan yola çıkarak aile yapısı, çocuk için büyük anlam teşkil etmektedir, diğer bir deyişle "sosyal laboratuvar" özelliği taşımaktadır (Tura, 2014; Minuchin,1981). Aile yapısı içinde üyeler arasındaki iletişimde transaksiyonel modellerin kullanıldığı psikososyal bir yapıdan söz edilmektedir (Tura, 2014; Vetere, 2001).

Transaksiyonel kalıplar kişilerin yetiştikleri aile ortamı içinde ortaya çıkmaya başlarken, bu kişiler evlenip birlikte yaşadıkları ailelerinden ayrıldıkları zaman da yeni transaksiyonel kalıplar geliştirmeye başlarlar. Yeni oluşan ailede her bir üyenin kendi davranışları, değer yargıları ve diğerleri ile nasıl ilişki kurduğuna yönelik beklentileri içermektedir (Tura, 2014; Nazlı,2003). Yapısal Aile Sistemleri Kuramında aile yapıları birer sistem olarak incelenmektedir. Aile kurumu bir sistem olarak incelendiğinde tüm sistemlerin genel olarak niteliği gereği, aile içerisinde bulunan üyelerin birbirleri ile olan ilişki biçimleri söz konusu olur. Dolayısıyla ailede deneyimlenen tüm durum ve olaylarla ilgili olarak, üyeler birbirleri üzerinde etkiye sahip olabilmektedir (Tura, 2014; Dokur and Profeta, 2006). Aile üyeleri arasında kurulan duygusal bağ ve bireysellik dengesi, aile yapısını sağlıklı kılan temel yapıyı oluşturan unsurlar arasındadır. Aile üyelerinin sahip olduğu bireysel özerklikleri sayesinde aile sisteminin içinde özgür olabilmelerini sağlamaktadır. Diğer taraftan aile üyeleri arasında kurulan duygusal bağ sayesinde de bir yere ait olma ve aitlik hissini de geliştirmektedirler (Tura,2014; Minuchin, 1981).

Her kuramda olduğu gibi Yapısal Aile Sistemleri kuramında da bir takım temel varsayımlar bulunmaktadır. Bunlar arasında alt sistemler, sınırlar, güç, ittifak, koalisyon, üçgenleşme ve aile haritası yer almaktadır.

Alt sistemler; anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısında her bir rol aslında başka bir alt sistemi nitelendirir; eş, ebeveyn ve kardeş alt sistemleri bunlardan bazılarıdır. Bu alt sistemler farklı işlevleri gerçekleştirmektedir. Bu alt sistemlerin her biri kendine özgü bir hedef etrafında meydana gelirken ailede bulunan alt sistemlerin hepsi ayrı ayrı bir fonksiyona ve amaca hizmet etmektedir. Aile içindeki bu alt sistemler birbiri ile ilişkili olduğu için bir alt sistemde ortaya çıkan bir problem ailedeki bütün sistemi etkisi altına almaktadır (Tura, 2014; Aktaş, 2004).

Yapı içindeki her bir üye başka bir alt sistem olarak değerlendirilmektedir. Her aile üyesi birden fazla alt gruba ait olmaktadır. Aile içindeki kadın üye rolü gereği hem anne, hem teyze, hem eş, hem de çocuk olabilmektedir. Yani bu durumda söz edilen kadın üye anne, teyze, eş ve çocuk alt sistemlerini temsil etmektedir. Bahsedilen tüm bu alt sistemler bir kişide toplandığı için bazen bu birey rol karışması ya da bu roller içinde çatışma yaşayabilir. Burada sınırları korumak önem arz etmektedir. Bu sınırlar üyeleri ve ailelerin çevrelediği farklı kalıpları ve değişimleri engeller nitelikte görünmemektedir. Böylelikle aile içindeki alt sistemlerin yapısını ve sınırı korunmuş olmaktadır. Bu sayede eş alt sisteminden ebeveyn alt sistemine kadar çocuktan ve dış dünyadan ayırma sağlayan bir sınıra sahip olan çizgiyi ifade eder. Ebeveyn ve çocuk arasındaki sınırlama, çocuklara ebeveynleriyle iletişim için yetki verirken, öte yandan eş alt sisteminden onu dışarıda tutmayı sağlamaktadır.

Sınır kavramı, üyelerin aile içindeki alt sistemlerinin bütünlüğüne sahip çıkan ve genişleten duygusal süreçler olarak ifade edilmektedir. Ailenin işlevselliğini ortaya çıkarabilmesi amacıyla alt sistemdeki sınırların açık ve net olması gerekmektedir.

Yapısalcı aile sistemi haritasında; sınırların gücü kesik, noktalı ve düz çizgilerle temsil edilir (Özabacı ve Erkan, 2013).

Yapısalcı aile sistemi kuramına göre modern toplumlardaki aile kavramının üç önemli işlevi bulunmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014);

Çocuk yetiştirme fonksiyonu; aile sosyal yaşamın devamlılığı için sadece çocuğu dünyaya getirmenin dışında aynı zamanda çocuğun yetişmesi için beslenme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını da karşılaması gerekmektedir. Birçok sosyal yapının üyesi olarak hayatına devam edecek çocuk yetiştiği toplumun kültürel normlarını vererek yetişkinliğe hazırlanmalıdır. Bunun sebebi kültürün ve toplumun devamlılığını sağlamak olduğundan her bir aile toplum için önemli kabul edilir.

Ekonomik destek sağlama fonksiyonu; ailenin önemli işlevlerinden biridir, üyeleri ve ailenin bütünü için ekonomik destek sağlamayı içermektedir. Ailenin ekonomik fonksiyonları, ev dışında elde edilen maddi kazanç ortak bir paydada birleşerek, harcamalara birlikte karar verilir. Ailede eşlerden biri çalışmadığı durumda, diğer eş onun sigortası olarak nitelendirilmekteyken, aile üyelerinden biri sağlığını kaybettiğinde, diğerleri o üyenin sağlık ve bakım ile ilgilenmektedir.

Duygusal güven sağlama fonksiyonu ise; arkadaşlık, sevgi ve samimiyet bağlarının tümünün oluşturulmasını veya tümü karşılanmasa bile çocuk ve yetişkin arasındaki sıcak ilişkilerle duygusal anlamda destek vermektedir. Anne ve babanın güven verici tavrı, destekleyici ve anlayışlı yaklaşımı özellikle çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından büyük önem teşkil etmektedir. Anne babanın çocukla olan iletişim bağında güven ve saygının büyük etkisi görülmektedir. Bundan sebeple ailede uyulması gereken normlar ve standartların dah önceden belirli olması, çocuğun anlayacağı bir dil ile açıklanması aynı şekilde bu doğrultuda yönlendirilmesi önemlidir.

Yapısalcı aile sistemi kuramı kendi içinde belirli bir formülü olan aile içi ilişkileri belli kural ve normlar ile açıklayıp çözümlenmeye yarayan aile terapilerinde sık sık kullanılan bir yaklaşımdır.

2.2.2. Sembolik Etkileşimsel Aile Kuramı

Sembolik etkileşim teorisinin temeli, fiziksel çevre veya yapıda olduğu gibi bireylerin sembolde yaşadığıdır. Bireylerin davranışları, yine bu bireylerin kendi davranışlarına ve başkalarına verdiği anlamı kapsamaktadır. Aile yapıları değerlendirildiğinde sembolik etkileşimsel model, aile üyelerinin davranışlarını incelemek ve ailedeki dinamikleri tanımlamak için kullanır. Sözü edilen ailedeki dinamikler; üyelerin rollerini, iletişim örüntülerini, karar verme mekanizmalarını ve sosyalleşmeyi içermektedir (Hallaç ve Öz, 2014). Aile üyelerinin tümü birden fazla tanımlanmış role sahiptir. Ayrıca iletişim içinde oldukları bireyler vardır. Sözü edilen üyeler ailenin yaşadığı her durum ile rol beklentilerinin belirlemesini sağlamaktadır. Bu rol beklentileri olayları ve bireylerin kişilik kavramını kapsamaktadır. Ailedeki her üye diğer üyelerle temaslarında rollerinin dışında davranışlarda bulunur.

Sembolik aile teorisine göre, ailenin sosyal çevre ile olan ilişkisi ve diğer tüm ilişkilerini netleştirmek için aile dinamiklerinin önemli olduğunu ve ailenin sosyal çevre ile olan ilişkisiyle ilgili önemli güç kaynaklarını nitelendirmede kullanılır. Bu

değerlendirme türü sayesinde aile içi ilişkilerin merkezinde aileyi bir etkileşim ve iletişim örüntüsü olarak ele almakta ve diğer sosyal etkileşim örüntüleriyle beraber aileyi anlamaya olanak tanımaktadır.

Aile yapısının fark edilmesinde ve anlaşılmasını kolaylaştırmasında oluşan çatışmaların çözümlendiği, karar verebilme ve görevlerin dağılımını Vuchinich (Hallaç ve Öz, 2014; Vuchinich, 1999) tanımına göre “Aile Konseyi”, bu açıdan ilişkileri güçlendirme, sorunları doğru açıdan tanımlamada çözüm önerileri oluşturmada tesirli bir yol olarak uygulamada önerilebilecekler arasında olabilir.

2.2.3. Gelişimsel Aile Kuramı

Gelişimsel Aile Kuramı, bireylerin değişen yaşam döngüsü içinde ilerleyen evrelerde değişen rolleri ve görev tanımlarıyla ifade edilen yaşam döngüsü bakış açısıyla aileyi inceler. Diğer bir deyişle aile yapıları da tıpkı bireyler gibi yaşam olayları içinde yaşadıkları değişimin boyutlarına adapte olarak gelişir ve uyum sağlayarak büyür. Sözü edilen modelde insan gelişimi temel alınarak, hem sosyoloji hem de çocuk psikolojisi kuramlarından yola çıkılarak ortaya atılmıştır.

Bu yaklaşım aslında Yapısalcı yaklaşımın derin içeriği, Sosyal Sistem yaklaşımı ve Sembolik Etkileşimsel yaklaşımında birleşimiyle aile sosyal sistemin birleşiminde oluşmaktadır (Hallaç ve Öz, 2014; Potter vd., 2012).

Gelişimsel aile kuramının belli evreleri vardır ve bu evrelerle birlikte yaşam döngüsü içinde ailede değişimler beklenir ve bu evrelere aile yaşam döngüsü evreleri adı verilir.

Söz konusu süreç altı evreden oluşur bu evreler;

Evre 1; evden ayrılma süreci, genç yetişkinlik

Evre 2; evlilik ile ailelerin bağlanması, yeni evli çift

Evre 3; yeni çocuğu olan genç aile

Evre 4; ergenlik döneminde çocuğu olan aile

Evre 5; çocuğun evden ayrılması boş yuva

Evre 6; yaşlılık dönemindeki aile

Ailenin yaşam döngüsünde sahip olduğu inançları Gelişimsel kuram desteklemektedir. Yaşam döngüsü kavramı ise, aile üyelerindeki içsel bağımlılık derecesinin bulunduğunu varsayımı üzerine temellenir. Aile yaşam döngüsü içinde bulunan geçiş noktaları aile üyeleri için strese sebep olmaktadır.

Açıklanacak olunursa; herhangi bir zamanda yaşam döngüsü içinde gerçekleşen gelişimsel bir evreden diğerine geçen aile üyesi için ya da ailedeki nüfusta değişiklik yaşandığında aile yapısı bu gibi değişikliklere uyum sağlamak için güçlenmektedir (Hallaç ve Öz, 2014; Berkey and Hanson, 1991).

Gelişimsel yaklaşımda söz konusu olan aile davranışlarının üç ana boyutuna odaklanmaktadır;

1. Ebeveyn rol beklentilerine yönelik gelişimsel görevlerdeki farklılık boyutu;
2. Çocuğun rol beklentilerine yönelik gelişimsel görevlerdeki farklılık boyutu;
3. Aile yaşam döngüsü içinde gerçekleşen evrelerde sosyo-kültürel boyutta yaşananların aile yapısının gelişimsel görevlerindeki farklılık boyutudur.

Sözü edilen her rol ve yaptırında, karşılıklı etkileşimin nasıl sürdürülmesini açıklayan, davranış kalıplarını tanımlamaktadır. Her rolün belli bir davranış kalıbı vardır bu davranış kalıbı aile üyelerinin nitelikleri, yaşları ve konumları olarak açıklanır. Birbirinden farklı bireysel gelişim özelliklerine göre tanımlanan görevler yaş kriterine bağlı olarak belirlenir. Aile üyeleri ve dolayısıyla aile, gelişimsel görevlerini bu döngü süresince yerine getirmektedir.

Gelişimsel görevler aile yapısı içinde önceleri anne-baba yani ebeveynler tarafından üstelenirken süreç içinde çocukların gereksinimlerini yerine getirmek ve bu anlamdaki sorumluluklar diğer aile üyeleri arasında paylaştırılmaktadır. Sözü edilen aile içinde belirli bir süreliğine paylaştırılan ailenin gelişimsel görevleri "*kritik evre*" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca Aile Yaşam döngüsü içinde varolan temel iki evre bulunmaktadır (Garcia-Shelton and Brody, 1983; Hallaç ve Öz, 2014):

Birinci Evre: Ekspansiyon (Genişleme): Üyeler arası ilişkilerin ve rollerin çoğalması,

İkinci Evre Konstrüksiyon (Yapılandırma): Ailedeki üyelerin kendi isteklerini gerçekleştirmek amacıyla aileden ayrılması ya da yaşamın sonu ermesi. Ekspansiyon ve konstrüksiyon bazen ailelere üyelerin eklenmesi ya da çocukların ocağa geri dönmesi gibi durumlar sebebiyle yinelenabilir (Hallaç ve Öz, 2014).

2.2.4. Genel Sistemler Aile Kuramı

Genel Sistemler Kuramına kısa ve öz bir tanım yapılırsa *birleştirici* olarak nitelendirilebilir. Yani nesnelere ve bireyleri ayrıca olmamakla birlikte, ilişkileri içinde incelemektedir. Sistemik yaklaşıma göre; düşüncedeki davranış kalıbı ile o davranış

kalıbının oluştuğu ortam arasındaki ilişki odak noktasıdır. Sistemi temellendiren ilişkiler bütünüünün bir noktasında ortaya çıkan değişim, tüm ađ boyunca ileleyerek her noktayı etkileyebileceğini savunmaktadır (Uluocak ve Bulut, 2011; Kılıç ve Uslu, 2004). Genel Sistemler Kuramı'nın birtakım temel kavramlar bulunmaktadır. Bunlar; bütüncüllük, döngüsel nedensellik, aile dinamiktir, homeostazis, sınırlar, iletişim, entropi ve negatif entropi, eş-sonuçlanma, açık ve kapalı sistemler, ilişki türleridir (Uluocak ve Bulut, 2011; Kılıç ve Uslu, 2004):

Bütüncüllük: Sistemin bütünü, üyelerin toplamından daha fazlasını içermektedir. Yani üyeler arasındaki ilişkileri de içine almaktadır. Diğer bir değişle dört kişilik çekirdek bir ailede, üyelere ek olarak her üyenin başkaları ile olan ilişkilerini de içeren 10 birimden oluşmaktadır.

Döngüsel nedensellik: Yaşanan bir davranışın, belirtinin veya sorunun bir durum ya da birey sebebiyle meydana geldiğini savunan doğrusal nedenselliğin tam tersine sistem içindeki her üyenin başkalarını etkilediğini ve aynı şekilde diğer üyelere etkilendiğini söyler. Sistem içindeki her bir üyenin davranış kalıbını, diğer üyelerin davranış kalıplarının hem sebebi hem de sonucu olmaktadır. Bir örnek ile açıklanacak olunursa, yapısal özellikleri sebebiyle az uyuyup, fazla ağlayan bebek, bakım verenin de yeterince uyuyamamasına neden olmaktadır. Yeteri uykuyu alıp dinlenemeyen bakım veren aile üyesi hem bebeğe, hem diğer aile üyelerine karşı agresif ve kavgacı davranabilirken eşinden de aynı tepkileri alabilmektedir. Bu süreçte ebeveynlerinden etkilenen ve gerginliği hissedilen bebekte; uykusunun daha da azalması ile ağlama davranışını daha fazla gerçekleştireceği için yaşanan durum döngüsellik olarak sonuçlanmaktadır.

Aile dinamiktir; sosyal çevresi ile beraber değişen dinamik bir yapıdır. Aile yapısı hem içindeki hem de dışındaki durumlardan etkilenerek yaşam döngüsü ile birlikte değişmektedir.

Homeostazis: Aile yapısının kendi içinde veya sosyal çevrede gerçekleşen değişimlere yönelik kendini yeniden düzenlemesi ve bunu bir denge halinde yapmasıdır. Bu doğrultuda aile üyelerinde gerçekleşen değişim, bir başka üyeyi destekleyici ve tamamlayıcı bir biçimde olduğundan dengeyi sağlamaktadır. Sözü edilen bu süreçte *negatif geribildirim* denir. Daha açık bir tabirle; ergenlik sürecindeki gencin bağımsızlık kazanma motivasyonunun artmasına karşı ebeveyn tutumlarının olduğundan daha katı

normlara dönüşmesine neden olabilir. Yaşanan bu durumu dengeli hale dönüştürebilmek amacıyla bir üyedeki ufak bir değişim süreci, diğer aile üyeleri tarafından farklı algı olarak büyütülebilmektedir. Bu da *pozitif geribildirim* olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, ergenin bağımsızlık denemelerine karşı ebeveynler yeni çözümler üretmeyi deneyebilirler. Bu gibi süreçlerde sorunlar bazen kontrolden çıkabilirken, çözüm sağlamayan baş etme yöntemleri tekrarlanabilir veya tam tersi işe yarar yapıcı çözümlerde ortaya çıkabilmektedir.

Sınırlar: Aile sistemi içindeki ilişki türlerini ve bir ailenin karakterini belirler. Sisteme dışarıdan dâhil olmasına izin verilen bilgi durumunu düzenlerken alt sistemleri de birbirinden ayırmaktadır.

İletişim: Aile üyeleri arasındaki bağın yansımalarını oluşturan iletişim modeli; sözel ya da sözel olmayan olarak bağlamsal anlamda ayrılmaktadır. Söz konusu olan bağlamsal açı; sözel ya da sözel olmayan iletişim modelinin gerçekleştiği mekân ve zaman dilimine göre anlam ve öneminin değişmesini tanımlamaktadır. Örneğin bir annenin “çok yoğunum” söylemi, sadece durum bildirebileceği gibi, ortalığı karıştıran çocuklarına karşı bir sitem veya eşine karşı ondan başka bir istekte bulunmaması için uyarı niteliğinde olabilmektedir.

Entropi ve negatif entropi: Entropi herhangi bir sisteme dâhil olan bir bilgi veya enerjidir. Aile sisteminin dengesinde değişime yol açmaktadır. Negatif entropi de entropiyi en aza indirmeye ve dengeyi sağlamaya azaltmaya yöneliktir. Aile sisteminin yeni ve değişen durumlara yönelik geliştirdiği uyum ve ikisinin bir arada ilerlemesiyle gerçekleşir.

Eş-sonuçlanma: Bir sistem dâhilindeki aynı sonuca birçok yoldan gidilebilir.

Açık ve kapalı sistemler: Bilgi giriş-çıkışının sağlıklı bir şekilde sağlanabilmesine açık sistemler denirken ayrıca bilgi girişi sayesinde sistem değişim yaşamayı başarmaktadır. Mutlak anlamda kapalı bir sistem olmamakla birlikte, bir sistemin çok açık veya çok kapalı olması da zarar verici olabilmektedir. Diğer taraftan bütün sistemlerinin ideal değişim hızında farklılıklar bulunur.

İlişki: Aile bireyleri arasında yaşanan etkileşimi kapsar.

a.Sembiyotik ilişki: Kişinin davranışının devamlılığı diğer kişinin davranışına bağlı olarak devam etmektedir.

b.Tamamlayıcı ilişki: Zıt davranışlar ile devam eden etkileşim modelidir.

c.Simetrik ilişki: Benzerlik gösteren davranışlar ile devamlılık sağlayan etkileşim modelidir. Buna örnek olarak kişi bağırdığında karşısındaki kişinin de bağırmasıdır ya da şiddette bulunması gösterilebilir.

d.Koşut ilişki: Tamamlayıcılık ve simetrik ilişkinin bir arada bulunmasıdır.

2.2.5. Feminist Aile Kuramı

Feminist kuramın işleyişi ile Feminist Aile kuramı işleyiş anlamında farklılıklara sahip olmakla beraber; farklı zamanlarda, şartlarda ve toplumlarda doğmuştur. Ve tabii ki bu gibi sebeplerden birbiri ile aynı temel üzerine kurulu olan kuramlar farklılıkların etkisi altında kalarak değişim yaşamışlardır.

Modern feminizmin tarihi 1850’li yıllardan bu zamana, aydınlanmanın hedeflerinden biri olan demokrasinin, eşitliğin etkisi ile gelişmiştir. Aile ve çift terapisi ise savaştan sonraki dönemde bireyler arası psikiyatrinin bir buluşu olarak ortaya çıkmıştır (Luepnitz, 1988). Bu iki teori arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmadan önce bu süreç arasında ortaya çıkan farklılıkları göz önünde bulundurmakta yarar vardır.

Feminist aile kuramı, kadınların kadın olmalarından öte gelen sosyal alanda adaletsizliğe ve eşitsizliğe maruz kaldıklarının fark ve kabul edildiğine yönelik düşüncesinden yola çıkmaktadır.

Feminist yaklaşımın amacı, kadın erkek arasında fırsat eşitliğini sağlamak ve bunu korumaktır. Ayrıca kadın cinsiyetinin kişisel, politik, kurumsal ve ekonomik anlamda iktidara sahip olmalarıdır. Bu açıdan aile kurumu, kadının maruz kaldığı sosyal adaletsizliği deneyimlediği öncül yapıdır. Bu bakış açısına göre geleneksel aile yaşamından yarar sağlayan erkekler ve çocuklardır;

Feminist yaklaşıma göre bu yararların gerçekte kadınların ailedeki sosyo-ekonomik, cinsel ya da psikolojik baskıların sonucunda ortaya çıktığını savunmaktadır (Pilalis and Anderton, 1986). Feminist kuramın toplumsal cinsiyetçiliğin ana teması, 1970’lerden başlayarak aile terapisi süreçlerinde etkili olmuştur (Goodrich and Silverstein, 2005). Feminist yaklaşımda aileye yönelik görüşler, aile yapısını tedavi etme göreviyle motivasyon sağlayan aile terapistlerinin araştırması gereken uygun ortam düzenlenmektedir.

Temelde feminist yaklaşım, ailenin bugün kabul edildiği haline nasıl ulaştığını ayrıca bugünkü kabul şeklinin değiştirilip değiştirilemeyeceğini cevap aramaktadır. Bu

nitelendirmeler, aile terapisinin ana hatlarının yeniden oluşturulmasına yarar sağlamaktadır (Luepnitz, 1988).

Özellikle aile terapisinde feminizmin etkileri hafif hafif artmaktadır ve bunun sebebi; feminist teoristlerin ortaya attıkları yaklaşımların yadsınamayacak kadar gerçeği yansıtması ve aile terapisi bölümünde artan kadın terapist sayısı ile birlikte uygulamalarda kadınların tecrübelerine, deneyimlerine ve yaşamışlıklarına çok daha fazla önem verme ihtiyacını hissetmeleridir (Carter, 1992; Gladding, 1995).

Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan ve öne çıkaran feminist kuram ile aile yapısı içinde duygusal açıdan doyum sağlamanın da toplumun cinsiyet eşitliğine verdiği önem doğrultusunda olduğunu vurgulamaktadır.

2.2.6. Sosyal Çatışmacı Aile Kuramı

Sosyal Çatışmacı Aile kuramında; üyeler arası işbirliği ve uyum içinde olmanın tam tersi rekabet, kişilerarası çatışma, otoritenin ve itaat edenin kim olduğuna yönelik süreçleri kapsamaktadır. Sosyal Çatışma Kuramı'nın üzerinde durduğu önemli noktalar olarak; fikir ayrılığı yaşamayan ve uzlaşma sağlayan ailelerin ideal aileleri oluşturacağına yönelik bir kesinlik yoktur. Öyle ki bazen aile içi çatışmalar ailenin motivasyonunu arttırıp ilişkileri güçlendirebilir. Bireyler özellikle kendi istekleri doğrultusunda güdülenirler bu anlamda sosyal grupların kendilerine yönelik çatışmaları bulunur doğal olarak sosyal gruplar içinde yaşanan çatışmalar da kaçınılmaz olmaktadır. Dolayısıyla sosyal gruplar içinde yaşanan çatışmaların olumsuz etkilerinin yanı sıra olumlu etkileri de bulunmaktadır. Nitekim kişilerarası fikir ayrılıklarının doğal olduğu bu sayede farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını sağlar.

Sosyal Çatışma Kuramı bir takım varsayımlar üzerine kuruludur. Farklı iki grup arasında yaşanan çatışma genel hatları ile kaynakların bölünmesi ve iki grup arasındaki mücadelecilik yapıdan kaynaklanmaktadır. Aile üyeleri arasında gelir ve kaynakların eşit paylaşılmaması çatışmaya sebebiyet vermektedir. Özellikle demokratik aile türünde ve aynı şekilde demokratik gruplarda daha fazla çatışma yaşanması muhtemeldir. Ayrıca demokratik topluluklarda aile oluşturmak ve çıkarları sağlamak için yalnızca maddi kaynaklar yeterli olmamaktadır.

Sosyal Çatışmacı Aile kuramına göre aile; hakimiyeti ve çatışmayı içeren bir kurumdur. Aile yapısının içsel çıkar sağlamak için yaşadığı çatışmaların, kurumsal düzenlemeye gidilerek kaynakların eşit dağılımını sağlayıcı yönde değiştirilmesi

gerektiğini savunmaktadır. Sözü edilen kuram evlilik kurumu ile birleşen bireylerin kendi içlerinde karar alma, şiddet, evlilik süreci ve boşanma gibi durumları ele almaktadır (İçli, 1997).

Aile yapısı sürekliliği olan bir güç elde etme ve kontrol sağlama mücadelesi vermektedir. Bu açıdan ele alındığında çatışmacı bakış açısı aileleri ve sosyal sistemleri ele almaktadır. Ancak aile yapısı içindeki duygusal yönden etkili olan uyum, denge gibi süreçlerle ilgilenmemektedir.

Bahsedilen bu kurama göre toplumsal yapıda ve aile yapısı içinde çatışmaların olması kaçınılmaz bir durumken bu çatışmalar süreğenliği olan değişimlere olanak sağlamaktadır.

Sosyal çatışma kuramının aileye yönelik temel varsayımları;

Güç: Ailede otorite kabul edilen olan üye, diğerlerini etkileyebilir.

Rekabet: Aile üyeleri arasında kaynakların bölüşülmesi ve hedeflere gerçekleştirmek için nasıl bir yol izleneceği konusunda çatışırlar.

Pazarlık ve uzlaşma: Bu iki kavramda ailedeki alışveriş söz konusudur. Pazarlık, ailedeki üyelerin üst düzey kazanç sağlama çabasını ifade ederken, uzlaşma ise ailedeki her üye için nitelikli çözüm yolunun bulunmasıdır.

Atılğan ve saldırgan davranışlar: Atılğan davranışlar diğer üyelere karşı hakkını arayan ve savunan kişiyi ifade ederken, saldırgan davranışlar ise aile üyelerinin ihtiyaçlarını gidermek adına zor kullanmasıdır.

Tehdit ve vaatler: Otoriteyi elinde bulunduran aile üyesinin çıkarları doğrultusunda diğerlerini zor kullanarak ya da olumlu yaptırımlarla etkilemesidir.

Sonuç olarak bu kuram ailenin; sınıf, cinsiyet ve ırk ayrımcılığından nasıl etkilediğini gözler önüne sermektedir. Ailede yaşanan çatışma ve rekabet ilişkisi üzerinde durulmaktadır.

2.2.7. Aile Ekolojisi Kuramı

Ekolojik Kuram ise 1976 yılında Bronfenbrenner'in görüşlerine göre oluşturulup geliştirilmiştir (Lindo, 1997). Ekolojik kuramın aile kavramına bakış açısı çocuğun büyüüp yetişme aşamalarında çevre ile olan ilişkilerinden söz etmektedir. Aile ekolojisinden söz etmeden önce Ekolojik yaklaşım açıklanırsa; çocuğun büyüüp yetişmesinde önem arz eden bazı iç ve dış etkenler bulunmaktadır ve ekolojik kuram bu etmenleri incelemektedir. Ailenin en küçük üyesi olan ve bakıma muhtaç olan çocuklar

sosyal bir yapı içinde dünyaya gelerek büyümektedirler. Sözü edilen bu süreç belli düzeneklerden oluşur; sosyo-kültürel düzenek, farklı sosyal ve kültürel süreçlerin etkisi altındadır. Dolayısıyla çocuk bir ailede dünyaya gelir ve tüm ailelerin kendine özgü sosyal yaptırımları ve dayatmaları, belli kültürel bakış açıları ve tarihi vardır. Aile yapısı diğer tüm kurumlarla bağlantılı ve iç içedir. Bağlantıdaki halinde olduğu tüm olgular önce çocuğun aile yapısı üzerinde, sonra da çocuk üzerinde önemli ölçüde etki etmektedir. Birey için bu sistem üç basamakta ele alınır (Bronfenbrenner,1986):

Mikrosistem; tipik anlamda ev, eğitim yuvası ve yaşlıların bir arada olduğu gruplardan oluşmaktadır. Çocuk ise bu sistemin içinde yer alan ilişkilerden, rollerden ve algılardan etkilenmektedir. Bireyler arasındaki ilişkiler, kalıp davranışlar ve etkinliklerden meydana gelen bu üç etken çocuğun düşünce yapısını oluşturabilir.

Mezosistem; gelişmeye devam eden bireyin dâhil olduğu iki ya da ikiden daha fazla olgudan oluşmaktadır. Yani çocuk açısından ev ortamı, okul hayatı ve arkadaş ilişkilerini oluştururken yetişkin açısından aile, iş hayatı, sosyal çevre mezosistem dâhilinde düşünülebilir. Çocuk ya da yetişkin fark etmeksizin mikro sistem içinde yaşadıkları iletişim stili mezosistemdeki tutum ve davranışlarını etkileyebilmektedir.

Ekzosistem: Kişi gelişimini gerçekleştirdikçe, geniş bir düzenden etkilenmektedir. Çocuk bu sistem içinde ailesinin çalışma ortamı, okul yönetiminin kararları, arkadaşının ablası gibi olgulardan etkilenmektedir. Tutum, davranışlar ve uygulamalar geniş toplulukları kapsamaktadır. Kültürel nitelikler, mikrosistem ve ekzosistemin tümünden ise makrosistem meydana gelmektedir.

Ailenin sosyal çevreyi nasıl etkilediği, kendisini saran çevrenin nasıl etkisi altında kaldığını, ekolojik yaklaşımın temel mevzusudur. Çocuğun gelişimi için yalnızca ailenin olmamakla beraber birçok sistemin etkisi bulunmaktadır. Örneğin; çocuğun büyümesinde aile-okul ilişkisinin etkisi oldukça büyüktür. Okullarda kullanılan eğitim uygulamalarında çocuk, aile ve sosyal çevre arasındaki ilişkilerin yansımaları ekolojik yaklaşım olarak ele alınmaktadır, bu görüş geniş ve kapsayıcıdır.

2.3. AİLE VE BÜTÜNLÜK DUYGUSU KAVRAMI

Aile kavramının etiyolojisine ilişkin detaylı aktarım yukarıda yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuca göre ailenin önemli fonksiyonlarından ve işlevlerinden en temel olan bütünlük duygusu olduğudur. Aile kavramı ile bütünlük duygusu arasındaki bu güçlü bağ tanımlandığında ‘‘aile bütünlük duygusu’’ olgusu ortaya çıkmaktadır. Bu

araştırmanın önemli bir bölümünü kapsayan aile, bütünlük duygusu ve bu iki olgudan oluşan aile bütünlük duygusu sosyal canlı olan insana ilişkin birçok süreci içermektedir. Söz konusu olgulardan önce bütünlük duygusu ele alınarak aile bütünlük duygusuna ilişkin daha kapsamlı bir açıklama amaçlanmıştır.

2.3.1. Bütünlük Duygusu Kavramı

Bütünlük duygusu kavramı ilk olarak Aaron Antonovsky (1979, 1987) tarafından nitelendirilen ve geliştirilen bir kavram olmakla birlikte, kişilerde hastalığın sebeplerini tanımlamanın yanı sıra daha çok sağlığın kaynaklarını araştırmaya odaklanmıştır. Antonovsky oluşturduğu bu modele salutojenik (salutogenesis) yaklaşım şeklinde tanımlamış ve söz konusu patolojiyi tanımlayan modellere diğer bir seçenek olarak sunmuş, kişilerin ve kültürel grupların sağlıklarının iyileştirilmesine ilişkin boyutun büyük bir öneminin olduğunu vurgulamıştır (Çeçen, 2008).

Salutogenez model ise; “*Salus*” ve “*Genesis*” kavramlarının birleşiminden meydana gelen salutogenez kavramı olarak “*sağlığın ortaya çıkışı*” ya da “*sağlığın kökeni*” anlamına gelmektedir (Wermke, 2006). Diğer taraftan Salutogenez Model sağlığın tam tersi patoloji kavramını tanımlayan modellere seçenek olmuştur. Salutogenez kavramı ile açıklanmak istenen “patogenez” kavramının zıttı niteliğindedir. Patogenez kavramı “*pathos*” ve “*genesis*” kavramlarının bir araya getirilmesinden oluşmaktadır ve sağlıksızlık durumunun ortaya çıkışına ilişkin süreçleri nitelendirmek için kullanılır (Antonovsky, 1987).

Antonovsky’ye göre sağlık kavramına atfedilen klasik yaklaşımdaki sağlıklı olma hali ya da sakatlık durumu nitelendirmelerinden uzaklaşıp bu kavrama yeni boyutlar kazandırmıştır. Söz konusu bu modelde üzerine odaklanılan konu, bireyin sağlıklı olma durumuna erişebilmesi için gerekli olan etmenlerdir.

Antonovsky, kişinin yaşamında maruz kaldığı olumlu olmayan bazı olay ya da durumları *biyolojik*, *kimyasal* ve *psikososyal* faktörler olmak üzere üçe ayırmaktadır. Salutogenez modelde, stres yaratıcı bu yaşam olaylarının bazı duyguların meydana gelmesinde etkili olduğu ve fiziki tepkilere sebebiyet verdiği savunulmaktadır. Bu tepkilerin, meydana gelen duyguların kişinin sağlığına olan etkisini yordayıcı nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu tepkilerin çeşitliliğinin iyi olma hali üzerinde önemli bir faktör olduğu ve olumsuz yaşam olaylarıyla baş etme sürecini olumlu anlamda etkilediği savunulmaktadır (Bağ, 2017). Bilim dünyasına salutogenez kavramını katan

Antonovsky, salutogenez modelinde bireyin *öz sağlığını idame ettirme becerisine* ve sağlığını güçlendirmekte etkili olan *çevresel* faktörlere odaklanmıştır (Bag, 2017; Antonovsky 1991, 1997).

Bireyin yaşam içerisinde karşılaştığı şiddetli stres yaratan olaylarla başa çıkma yöntemlerini ve kişinin ruhsal sağlığını koruma stratejilerini araştıran Antonovsky (1987), kişinin olabildiğince sağlıklı kalmasında yardımcı olan faktörler arasında *bütünlük* kavramına değinmiştir.

Antonovsky'nin salugenez modelinde iki önemli süreçten bahsedilmektedir. Sürecin ilk aşamasında, bireyin sağlığında meydana gelen sorunlarını çözmesi ve ikinci aşamada kişinin bu çözüm için başvurabileceği çevrede bulunan ya da kendisinde var olan kaynaklara başvurması önemli görülmektedir (Eriksson ve Lindström 2006; Antonovsky 1991).

1970'li yıllara kadar sağlık kavramına yönelik anlayış hastalık ya da sakatlık durumu ile çerçevesizdirken; 1970'li yılların sonrasında kişinin hem fizyolojik olarak hem ruhsal alanda hem de sosyal çevresinde iyi olma anlayışı sağlık kavramının kapsamı genişletilmiştir (Bag, 2017). Sağlık sosyoloğu olan Antonovsky salutogenez kavramı ile sağlık tanımının genişletilmesi ile sağlık kavramının eksikliklerinin giderildiğini bildirmektedir (Antonovsky, 1997). Böylelikle, sağlık kavramı genişletilmiş hali ile sağlığı pekiştiren bir hayat tarzı ve sağlıklı yaşamdaki istikrarı sürdürürken eyleme dökülen tutum ve tavırlar olarak tanımlanabilmektedir. Antonovsky oluşturduğu salutogenez modelinde sağlığı, kişinin karşılaştığı durumlarla baş ederken kullandığı stratejileri yerine getirme gücü olarak nitelendirmektedir (Bag, 2017).

Antonovsky'e göre kişinin hayatında stresli yaşam olaylarının önemli bir yeri bulunmaktadır. Ayrıca, stresli yaşam olaylarını tanımlarken kişinin etkili ve uygun tepkilerinin ortaya çıkamadığı durumlar olarak nitelendirmektedir. Ve bu modele göre maruz kalınan duruma karşı uygun ve etkin tepkiler ortaya çıkarılmadığında bireyde stresin meydana gelmektedir. Ayrıca her birey için stres yaratıcı olayın farklı bir değerlendirmesi olduğu söylenilebilir. Buradan yola çıkarak maruz kalınan durumun bazı kişiler için stres yaratıcı bir durum olarak algılanırken bazı kişiler için tehdit edici olmayan durumlar olarak algılanabilmektedir. Böylece salutogenez modeline göre bireylerin, durumlara karşı algılamalarının sağlıklı olma halini sürdürmekte önemli bir etmen olduğu düşünülebilir (Bag, 2017).

Bireyin maruz kaldığı durumları stres verici durumlar olarak algılamadaki sebepler ve bu durumlarla baş etme yöntemlerindeki eksikliklerin incelenmesi noktasında Antonovsky salutogenez modeline “*genel direnç kaynakları*” kavramını eklemiştir.

Bireyin bu stres verici durumlarla başa çıkmasını sağlayan faktörlerin tamamı genel direnç kaynakları olarak nitelendirilmektedir. Genel direnç kaynakları ile kişi stres verici durumlardan kurtulmasına yardımcı olmaktadır. Antonovsky'nin belirlemek istediği nokta, kişinin maruz kaldığı stres verici durumlarla baş ederken hangi genelleştirilmiş direnç kaynaklarına başvuracağı ve bu kaynaklardan hangilerinin daha etkili olacağıdır. Genelleştirilmiş direnç eksiklikleri iç ve dış temelli olmak üzere iki kategoride incelenmektedir. Ruhsal bozukluklar ve psişik karmaşa içsel kökenli olan, endojen genelleştirilmiş direnç eksiklikleri olarak nitelendirilirken; çevresel ya da toplumsal şartlar dışsal kökenli olan ve eksojen genelleştirilmiş direnç eksiklikleri olarak nitelendirilebilecek paradigmalardan biridir.

Kişinin maruz kaldığı hangi tip durumlara karşın ne tür başa çıkma stratejileri kullandığı ve bu stratejilerinin etkinliğinin hangi koşullara bağlı olduğu incelenirken değinilmesi gereken bir diğer önemli kavram “*Bütünlük duygusu*”dur. Bireyin maruz kaldığı olayları pozitif yönde algılayabilmesi ve kullandığı başa çıkma stratejilerinin esnekliği Antonovsky'a göre stresin birey üzerinde etkisini belirleyen etmenlerdendir (Antonovsky, 1987).

Antonovski, sağlıklı olma halinin herhangi bir hastalığın ya da patolojinin olmadığı durum; hastalık halini ise sağlıklı halin olmadığı ve patolojinin olduğu durum olarak esnek olmayan bir çerçeve ile açıklamamıştır. Hastalığın anlamlandırılması, yönetilebilmesi ve belli koşullarda önlenmesi salutogenez kavramı ile “sağlıklı olma” halini nitelendiren süreçlerdendir. Kişinin bu süreçleri yaşamı boyunca sürdürebilmesi asıl ilgilenilen nokta iken bu sürdürebilme stratejilerini ya da bu becerinin altında yatan etmenleri incelemek Antonovski için diğer önemli noktalardandır. Salutogenezis kavramını ölçümlemek amacıyla Antonovsky tarafından “Bütünlük Duygusu Ölçeği” (SOC) geliştirilmiştir. Bütünlük Duygusu Ölçeği toplam 26 maddeden oluşmaktadır (Çeçen, 2008).

Bütünlük Duygusu Ölçeği, bireyin bütünlük duygusu düzeyini ölçen bireysel bir ölçümleme aracıdır. Bireyin maruz kaldığı stres yaratıcı olumsuz deneyimleri ne derece

anlamlandırdığı, yönetebildiği ve tahmin edilebilir gördüğü üzerine ölçümler yapmaktadır. Ayrıca, bireyin stres yaratıcı olaylar karşısında ne tip başa çıkma becerileri kullanıldığı ve bu başa çıkma becerilerinin uygunluğu açığa çıkarılmaktadır. Böylece kişinin stres halindeki direnci ölçülür.

“Bütünlük Duygusu Ölçeği” ile yapılan araştırmalar sonrasında, bütünlük duygusunu aşağıdaki 4 komponentten bahsedilmektedir: Bunlar: 1. Güven hissiyatı; 2. İç ve dış uyaranlardan kaynaklanan stres verici olaylara karşı öngörü ve anlamlandırma becerisi; 3. İç ve dış uyaranları karşılamak adına kişideki mevcut kaynaklar; 4. Kişinin stres verici yaşam olaylarına karşı mücadele gücü.

Antonovsky (Bag, 2017; 1993) yaşamı anlaşılabilir, yönetilebilir ve mantıklı olarak görmeyi bütünlük duygusu olarak tanımlamaktadır. Antonovsky'nin bütünlük duygusunu araştıran 200 ü aşkın çalışma yapılmıştır (Bengel, Strittmatter and Willmann, 1999). Ayrıca bütünlük duygusu maruz kalınan ve stres yaratıcı olumsuz yaşantılar karşısında başa çıkma yöntemlerinin duruma uygunluğunu artırırken bu durumlar ile başa çıkmayı kolaylaştırmaktadır. (Bengel vd., 1999).

Lazarus'a göre bütünlük duygusunun temelinde varoluşsal inançlar da dahil olmak üzere kişinin durumlara ya da olaylara atfettiği değerler yatmaktadır ve bütünlük duygusu kişilik örüntüleri üzerine düşündüren bir kavramdır. (Lazarus and Folkman, 1984). Buradan yola çıkarak benlik duygusunun kişinin kalıcı olarak anlam değerlendirmelerini ve yaşam döngüsünü böylelikle karakteristik özelliklerini meydana getiren ve ölçümlenebilir bir kavram olduğu düşünülmektedir (Antonovsky, 1997).

2.3.2. Aile Bütünlük Duygusu Kavramı

Antonovsky ve Sourani, aile bütünlük duygusunu yaşanan olumsuz ve stresli yaşam olaylarının karşısında ailenin bu durumu öngörülebilir, anlaşılabilir ve yönetilebilir olarak algılaması olarak nitelendirmektedir. Aile bütünlük duygusu ile yaşanan olumsuz ve stres verici olaylar karşısında aile uyguladığı başa çıkma stratejilerini uygulamaya yönelik motivasyon sahibidir. Ve bu motivasyonun kaynağı, aile kavramının bu zorlayıcı başa çıkma sürecine değer olduğunu düşünmeleridir. Aile bireylerinden özellikle çiftler tarafından paylaşılan kuvvetli aile bütünlük duyguları bu evlilik sürecini ve aile kurumunu başarılı olarak sürdürmelerinde en büyük motivasyonel etmenlerdendir (Antonovsky and Sourani, 1988).

Bireyde bütünlük duygusunun gelişimi erken çocukluk yaşantılarıyla başlamakta; ergenlik sürecinde ana hatları belirlenmekte ve zaman içerisinde bireyin deneyimlediği yaşantıları algılama şekline göre kuvvet kazanmakta ya da kaybetmektedir. Ergenlik süreci sonrasında bütünlük duygusunda varyasyonlar oldukça sınırlı olmaktadır (Antonovsky, 1979, 1987).

Antonovsky bütünlük duygusuna bireysel açıdan baktığı gibi aile biriminin de bütünlük duygusuna sahip olduğu düşünmektedir. (Antonovsky, 1997).

Bütünlük duygusunun kuvvetli olduğu ailelerle yapılan çalışmalar, bu ailelerin stres yaratan durumlara maruz kaldıkları anlarda etkin ve uygun baş etme yöntemleri kullandıklarını; kaynaklarını daha sağlıklı kullandıklarını ve böylece sağlıklı olma halini sürdürebildiklerini göstermektedir. Ayrıca, bütünlük duygusu kuvvetli olan ailelerin yaşadığı her stres verici yaşam olayında bütünlük duygularını pekiştirdikleri ve yaşam içerisinde karşılaşılan her olumsuz olay ile aile içerisinde bireylerin kendi aralarında daha kuvvetli bağlar kurdukları düşünülmektedir. (Antonovsky and Sourani, 1988).

Bütünlük duygusunu oluşturan ve bilişsel nitelikte komponent olan anlaşılabilirlik kavramı ile birey kendisinden gelen ya da çevresinden gelen uyarıları yani maruz kaldığı olumsuz yaşantıları anlamlı, öngörülebilir ve sistemli olarak idrak etmektedir. Bireyin bu maruz kaldığı ve stres yaratan olumsuz yaşantılar karşısında başetme repertuarlarının olduğuna yönelik inancı bütünlük duygusunu oluşturan yönetilebilirlik komponentinden meydana gelmektedir. Kişinin bu başetme yöntemlerini kullanmaya yönelik motivasyonunun artmasını sağlayan, yaşamın anlamlı olduğuna yönelik olan inanç ise bütünlük duygusunu oluşturan son komponent olan anlamlılık komponentinden ortaya çıkmaktadır.

Antonovsky'e (1997) göre bütünlük duygusu üç komponentten oluşur:

1. Anlaşılabilirlik,
2. Yönetilebilirlik
3. Anlamlılık

Bireyin hayatı anlaşılabilir, yönetilebilir ve anlamlı görme kapasitesi kişinin sahip olduğu bütünlük duygusunu ifade etmektedir. Bütünlük duygusu ile kişi yaşamında karşılaştacağı içsel ya da dışsal olayların tahmin edilebilir ya da anlaşılabilir olaylardan meydana geldiğine ve bu olayları yönetebileceğine ayrıca tüm bu deneyimlerin anlamlı olduğuna yönelik olumlu duygular ve düşünceler içerisindedir.

Kişinin yaşadığı deneyimleri algılama ve algıladığını değerlendirme süreçleri iki aşama üzerinden incelenebilir. *Birincisi*, kişinin bir birey olarak yaşamı algılama tarzı iken *ikicisi*, ailenin bir ferdi olan bireyin yaşamı algılama tarzıdır. Yapılan çalışmada kişinin durumlara karşı algısı üzerine kişinin kendisine sorular yönlendirilirken; aile etkileşimi gözlemlenerek de veriler elde edilmektedir (Billings and Moos, 1981).

Ngai ve Ngu tarafından 128 Çinli çift üzerine yapısal yerel bir çalışmada, aile bütünlük duyguları kuvvetli olan çiftlerin, aile düzeneğinden ve romantik ilişkilerinden daha çok memnun oldukları bulgulanmıştır. Ayrıca bu çalışmadan edinilen diğer bulgular ile birlikte, aile bütünlük duygusunun, olumsuz ve stres verici olayla karşılaşılması halinde ailenin bu stres verici yaşantı ile mücadele etme stratejilerini olumlu yönde etkilediğini, buradan yola çıkarak aile düzeneğinin ve ebeveynlerin daha kaliteli bir işleyiş içerisinde oldukları görülmektedir (Ngai ve Ngu, 2011).

Yapılan çalışmalar sonucu Salutogenetik kapsamı ile anlamlı olarak ilişkilidir. Çalışmanın sonuçlarına göre, kuvvetli aile tutarlık duygusu barındıran çiftlerin yaşamı daha anlamlı, anlaşılır karşılaşılan olumsuz ve stres yaratıcı durumları öngörülebilir ve yönetilebilir algıladığı görülmektedir. Ve aile tutarlık duygusu güçlü olan çiftlerin, ebeveynlik süreçlerine geçişlerinde yaşadıkları olumsuzluklar ile daha uygun ve etkin baş etme yöntemleri kullandıkları ve böylece aile bütünlük duygusu barındırmayan çiftlere göre daha kolay bir süreç geçirdikleri bulgulanmıştır.

Ayrıca, aile tutarlık duyguları kuvvetli olan çiftlerin Böylece, aile tutarlık duygusunun aile kavramında ve ebeveynlik süreçlerinde önemli bir rol oynadığı söylenilmektedir (Antonovski and Sourani, 1988). Ayrıca, güçlü aile bütünlük duygusu barındıran çiftlerin ebeveynlik süreçlerinde çocuklarına karşı ortak amaçlar belirleyebildiği ve yaşanan olumsuzluklar karşısında daha etkin baş etme yöntemleri kullandıkları ve baş etme sürecinde daha motive oldukları görülmektedir.

Yapılan çalışmalar, aile ve evlilik sürecindeki olumsuzlarında temelinde, eşlerin farklılaşan görevleri, aile içerisindeki kaygı verici yaşantıların böylece stresin artması; çiftlerin romantik ilişkilerinde olumlu yaşantılarının azalması ya da ebeveynlik sürecinde bakım vermenin zorlayıcı niteliği sayılmaktadır (Moller, Hwang and Wickberg, 2008). Ayrıca çiftlerin evlilik sürecinde ya da ebeveynlik sürecinde yaşadıkları bu stresle mücadele etme yöntemleri evlilik birliğinin sürdürülmesinde veya aile kavramının korunmasında önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

McCubbin ve Patterson'a (1983) göre, aile düzeneğinin sahip olduğu kaynaklar, ailenin yaşadığı olumsuz ya da stres verici olaylara karşı aileyi savunmasız hale getirebilir veya aksi olarak yaşanılacak büyük krizlere karşı aileyi daha adaptif bir yapı haline getirebilir. Aile içerisinde, çiftlerin birbirlerine uyum sağlamaları ve yaşanan olumsuz ve stres verici deneyimler karşısında uygun, etkin ve süreklilik gösteren baş etme yöntemleri edinebilmeleri böylece stresli yaşam koşullarında da sağlıklı bir yapı halinde kalabilmelerinin temeli salutogenez kavramı ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu noktada Salutogenic Model'de ortaya çıkarılan aile bütünlük duygusu tanımlanmaktadır (Antonovsky and Sourani, 1988). Buradan hareketle Antonovsky bütünlük duygusuna bireysel açıdan baktığı gibi aile biriminin de bütünlük duygusuna yani aile bütünlük duygusuna sahip olduğu düşünülmektedir (Antonovsky, 1997).

Yoav L. ve McCubbin H. (1985); yaptıkları çalışmada, "ailenin yaşama karşı düşüncelerini ve karşılaştıkları durumları değerlendirme" becerilerinin en sürdürülebilir ve en kalıcı tanımını "aile tutarlılığı" olarak nitelendirmişlerdir. Ve tutarlık duygusunun olduğu ailelerin karşılaştıkları olumsuz etkileri olan yaşam olaylarını öngörebildiği, yönetebildiği böylelikle aile fertleri arasında güven ve kontrol duygusunun oluştuğunu belirtmektedirler. Ayrıca, bütünlük duygusu kuvvetli olan ailelerin yaşadığı her stres verici yaşam olayında bütünlük duygularını pekiştirdikleri ve yaşam içerisinde karşılaşılan her olumsuz olay ile aile içerisinde bireylerin kendi aralarında daha kuvvetli bağlar kurdukları düşünülmektedir. (Antonovsky and Sourani, 1988).

Reiss'in (1981) yaptığı çalışmada, bireylerin yaşamı algılama biçimleri ve mücadele stratejileri araştırılırken, bireysel sorgulamaların yanı sıra "Aile Tutarlılık Ölçeği" de kullanılarak veri elde edilmiştir. Ve çalışmanın analizlerine göre, farklı düşünceler içerisinde olan eşlerin fikir birliğine varmaya yönelik motivasyonları ve uğraşlarının aile bütünlük kavramına olumlu anlamda önemli bir etki etmektedir. "Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği" analizlerine göre muhalif olan ve mücadele etmemeyi tercih eden eşlerin bulunduğu ailelere göre; farklı düşüncelere rağmen hem fikir olabilmek adına uğraşları olan eşlerin bulunduğu ailelerin yaşadıkları örseleyici ve stres verici olaylar sonrasında aile birliğinin bozulmadığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak yaşanan stres verici olaylara karşı ortak bir anlamlandırma çabasının ve mücadele etme gücünün, aile bütünlük duygusunu kurmada ve aile birliğini korumada önemli bir yeri olduğu söylenilmektedir (Reiss, 1981).

Sonuç olarak kuvvetli aile bütünlük duygusu olan ailelerin yaşama daha adapte oldukları ve aile sistemlerinin işlevsel bir nitelikte olduğu söylenilmektedir. Bütünlük duygusunun kuvvetli olduğu ailelerle yapılan çalışmalar, bu ailelerin stres yaratan durumlara maruz kaldıkları anlarda etkin ve uygun baş etme yöntemleri kullandıklarını; kaynaklarını daha sağlıklı kullandıklarını ve böylece sağlıklı olma halini sürdürebildiklerini göstermektedir (Çeçen,2008).

2.4. BENLİK SAYGISI KAVRAMI

2.4.1. Benlik Kavramı

Benlik kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde, benlik kavramının Eski Yunan'a kadar özellikle Aristo'ya dek uzanmaktadır. Aristonun diğer konulardan farklı olarak psikoloji alanıyla ilgili yazılarının olduğu belirtilmektedir. Aristo'nun insan varlığının işlevlerini fiziksel olan ve fiziksel olmayan olarak yaptığı ayırım, hemen hemen her filozofu, bilimsellik, düşünce ve de bilginin doğasıyla ilgili tartışmaya yöneltmiştir. Yüzyıllar sonunda Aristo'nun insana yönelik fiziksel olan ve fiziksel olmayan fonksiyonları kavramlarını ortaya atmasıyla aslında insanın fizikselden başka psikolojik süreçlerine ışık tutmuştur.

Psikoloji bilimi kendi içinde benlik kavramının ilk ele alındığı dönem William James'in The Principles of Psychology (1952/1891) adlı eseriyle başlamaktadır. James söz konusu olan bu eserinde, benliği iki boyutta ele alarak birinci boyut "*bilen benlik*" ve ikinci boyut "*bilinen benlik*" kavramıyla düşünülmesi gerektiğini, ayrıca bilimin esas içeriğinin bilinen benlik kavramından oluşmak zorunda olduğunu belirtmektedir. Bunun sebebi *bilen benlik özne, bilinen benlik ise nesne* olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu olan, bilginin nesnesi varlığını sürdürdüğüne göre benlik bilimin konusu olduğunda "*nesne*" konumuna dönüşmektedir. Sonuç olarak psikolojinin de bilinen konusu benlik kavramıdır (Saygın, 2008; Bacanlı, 2004).

2.4.2. Benlik Saygısı Kavramı

Rosenberg (1979) kişinin kendi yaptığı davranışlarından memnun olmasını ve kendisiyle barışık olma halini benlik saygısı ile bir tutmaktadır. Rosenberg'e göre benlik saygısı yüksek olanlar birey kendini diğer bireylerden yukarıda görmekte, hatasız olduğunu düşünmekte ayrıca birçok konuda oldukça yetenekli ve başarılı olduğu yönündeki duygu-düşüncelerini kimseye yansıtmamaktadır. Benlik saygısı yüksek olan

kişi, kendine yalnızca saygı duymakta ayrıca kendini sosyal çevresinde değerli bir birey olarak kabul etmektedir (Saygın, 2008; İnanç, 1997).

Düşük benlik saygısına sahip bireyler, kendi benlik tasarımlarına ilişkin kabul etmeyen, uyumsuz davranışlar gösteren ve aşağılık duygusunu taşıyan bireyler olarak nitelendirilmektedir. Bireyin kendine yönelik algıladığı benlik kavramına karşı saygısının olması gerekenden az olduğunu açıklamaktadır. Rosenberg'e açısından benlik saygısı kavramı kısmen tek boyutlu bir kalıp (belli bir nesneye karşı sergilenen davranış- tutum vb) olarak tanımlanmaktadır (Saygın, 2008; İnanç, 1997).

Benlik saygısına yönelik yapılan en geniş tanım; kişinin kendisi ile ilgili düşüncesinde değerli ve önemli olduğuna ilişkin ya da kendini sevebilmesi, ödüllendirmesi, kendiyile gurur duyup takdir etmesi, çoğu zaman davranışlarını onaylaması ile ilişkili bir süreçtir. Benlik saygısı temelde benliğin boyutlarından duygusal boyut olarak tanımlanmaktadır. Öyle ki kişinin kim olduğuna ilişkin düşüncesinin yanında belirli duyguları da içinde barındırdığını ve esasında kişinin benlik saygısı; benliğini beğenmesi ve değerli bulma seviyesi olarak tanımlanmaktadır. (Oktan ve Şahin, 2010; Adams, 1995).

Temelde sözü edilen benlik saygısına ilişkin varsayım; bireyin kendini değerlendirmesi sonucunda vardığı yanıtın memnun olup olmamasına yönelik oluşan bireysel bir algıdır. Bireyin kendini değerlendirme sürecinde sonuç ya olumlu ya da olumsuz çıkabilir ancak bu sonuç kalıcı olmamakla beraber değişiklik gösterebilmektedir.

Bahsedilen kişinin kendi benliğine dönük olumlu ya da olumsuz algısı birtakım değişkenlere bağlı farklılık gösterebilir; karşılaştığı yaşam olayları, durumlar ve gelişmelere göre farklılaşabilir. Ayrıca bireyin benliğine yönelik algısı yaşamda karşılaşılabileceği durum ve olaylar karşısındaki tutum, davranış ve duygularını etkisi altına almaktadır. (Oktan ve Şahin, 2010; Sivribaşkara, 2003).

Benlik saygısı kavramına ilişkin farklı anlamların ortaya atıldığı ve bu anlamlardan benlik saygısının temel olarak üç ana hatta sahip olduğu görülmektedir (Oktan ve Şahin, 2010; Wells and Marwell, 1976):

1. Kendini sevme
2. Kendini kabul
3. Yeterlilik.

Benlik saygısına yönelik yapılan birçok tanım bulunmaktadır. Bu tanımların hepsi tek bir fikir üzerinde durmaktadır; kişinin kendini nasıl algıladığı sorusu benlik saygısı düzeyini nitelendirmektedir. Benlik saygısı kişiyi ben yapan varolduğu bu benden memnuniyet durumunu paylaşmakla beraber hayatının her alanını etkileyen temel bir olgudur. Kişinin kendine yönelik algısı hem bedensel kabul, hem davranışsal kabul, hem de düşünsel kabulü içerebilir. Benlik saygısı bireyin davranışlarından önce düşünce biçimini, olay ve durumları algılayışını buna yönelik geliştirdiği tepkilerini, zevklerini, hayallerini, hayata yönelik seçimlerini, başarılarını, başarısızlıklarını, kişilerarası iletişimini dolayısıyla her türlü durumu etkileyen en önemlisi de kişiliğini ve varoluşunu temel alan bir süreçtir. Birçok teorisyene göre açıklanan benlik saygısı ve benlik detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu nedenle benlik ve buna yönelik ortaya çıkan saygı insanlığa özgü olan ve düzeyinin belirli etkilerinin olduğu bir süreçtir.

2.4.3. Benlik Saygısının Düzeyi ve Etkileri

Kişini benlik saygısı seviyesi; düşünce biçimini ve yansıttıklarını, dünya görüşünü ve algılayışını, diğerleriyle iletişimini ve onu algılayışlarını, kararlarını, sevgiyi alma-verme becerisini, kendiyile ilgili değiştirmek istediklerini değiştirme gücünü etkilemektedir (Güllüoğlu ve Kararımak, 2010; Sanford and Donovan, 1984).

Benlik saygısı düzeyi yüksek olan bireyler; girişken olmak, güçlü başa çıkma yöntemleri, mücadeleci olma, kolay pes etmeme, mutluluk ve ruh sağlığına sahip olma ile ilişkilidir. Ayrıca, yüksek benlik saygısına sahip olan bireyler, kişiler arası iyi ilişkilere sahip olmakla beraber insanlar üzerinde olumlu bir etki bırakırlar ve sosyal çevrede grup içinde konuşmaya isteklidirler (Güllüoğlu ve Kararımak, 2010; Baumeister, Campell, Kruger and Vohs, 2003).

Araştırmalara göre benlik saygısı düzeyi yüksek olan bireylerin kendilerini pozitif algılama, saygınlıklarını tehlikeye atacak durumlara karşı savunma dürtülerinin daha fazla olduğu ve öz denetime sahip oldukları, problem yönelimli etkinliklerde daha az bulunma, yaşamdan haz alma ve genel olarak mutlu olma gibi bazı niteliklere sahip oldukları düşüncesini desteklemektedir (Güllüoğlu ve Kararımak, 2010; Bartoletti, 2006). Ayrıca benlik saygısı yüksek olan bireyler, kendilerinin saygı duyulmaya ve kabul edilmeye değer olduklarını, mühim ve yarar sağlayan kişiler olarak algılamaya yönelimlidirler (Güllüoğlu ve Kararımak, 2010; Dönmez, 1985).

Benlik saygısı düzeyi düşük olan bireyler; yapabileceklerinin daha altında başarılar hedeflemeye yönelmektedirler. Bu kişiler reddedilmekten korku duyarlar, kendilerini göstermek ve dikkat çekecek işler yapmaktan kaçarlar (Oktan ve Şahin, 2010; Skaalvik and Hagtvet, 1990).

Düşük benlik saygısı içinde olan bireyler genelde yeteneklerine daha az değer verirler ve çoğu zaman başarılarını görmezden gelmektedirler. Diğer taraftan bu kişiler kendilerine hedef belirlemede ya da yaşanan bir probleme çözüm bulmada zorluk çekmektedirler (Plummer, 2001).

Araştırmalara göre; düşük benlik saygısına sahip bireylerin öz saygılarının yeteri kadar olmaması ile ilişkili olan yeme bozuklukları, madde kullanımı, depresif ruh hali içinde olma, yaşamdan haz alamama ve genel olarak iyilik hali içinde olmama mutsuz olma ve intihar yatkın olma ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır (Korkut, 2004). Düşük benlik saygısı içinde olan bireyler kendilerini kabul görmeyen, uyumsuz veya aşağılık duygularına sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır (Oktan ve Şahin, 2010; İnanç, 1997).

2.4.4. Bazı Kuramcıların Benlik ve Benlik Saygısı Kavramına İlişkin Görüşleri

2.4.4.1 William James'in Benlik Kuramı

Benlik kavramını ve benlik saygısını ilk defa inceleyen psikolog William James'tir. James'e (1950) göre benlik kavramı; kişinin kendisinden başkası değildir. Bireyin kendine ilişkin sayabileceği her türlü nitelik; vücudu, nitelikleri, becerileri ve yetenekleri, sosyal çevresindeki bireyler benlik tasarımını meydana getirir.

William James, benliğin iki boyutundan söz etmektedir;

1. Özne ben
2. Nesne ben'dir.

Özne ben, kişinin kendisine yönelik algılama şeklidir, diğer bir deyişle kendisine ilişkin vardığı yargısıdır. *Nesne ben* ise kişinin diğer kişiler tarafından algılanan şeklidir. Benlik olgusunun özne olan kısmı aktif olan kısımdır. Özne ben algıları hissedebilir, yeni deneyimler edenir, hayal kurar, geçmişi hatırlar ve kararlar alabilir. Nesne benden kastedilen kişinin yaşantı ve deneyimlerinin nesnesi olurken aslında bu sebeple pasif ve etkilenen yönüdür (Yılmaz, 2010).

William James benliğin dört yönü olduğunu savunurken bunlar; maddesel, sosyal, ruhsal ve saf ego yönleridir. *Maddesel benlik yönü*; (kişinin bedeni, sahip olunan eşyalar, arabası kastedilirken bunları algılama biçimini içerir) burada önemli olan kişinin diğer kişiler ve maddesel nesnelere ile özdeşleşmiş olmasıdır.

Sosyal benlik yönü; (sosyal hayatın içinde kullanılan maskelere ya da normlara uygun davranma) *sosyal benlikler* terimi daha uygundur, herkesin sosyal yaşantı içinde takındığı maskeleri vardır aile benliği, iş benliği, dernek benliği gibi bu rollerin içindeyken tutarlı davranılır ancak farklı benliklerin arasında davranış farklılıkları da mevcuttur örneğin kişinin yakın çevresi ile iş benliği arasında davranış anlamında gözle görülür bir fark mevcuttur. *Ruhsal benlik yönü*; (kişinin algıladığı yetenekleri, ilgi, beceri ve tutumlarını içerir) subjektif olmakla beraber kişinin kendini tamamen nasıl değerlendirdiği ve algıladığını belirlerken yetenekleri, ilgileri, tutumları ve bunları kişisel olarak değerlendirme biçimini kapsar. *Saf ego yönü*; (kişinin sahip olduklarından farklı olarak kendisini algılamasıdır) bireyin sahip olduklarının haricinde kendini yalnızca tek-saf olarak algıladığı yönüdür (Bacanlı, 1997).

Benlik tanımından sonra ortaya çıkan *benlik saygısı* kavramı; kişiliğe ilişkin yapılan değerlendirmeler üzerine ortaya çıkmıştır. Yani başarı ve istekler bütünü benlik saygısını oluşturur. William James'e göre benlik saygısı duyguların, başarıların, isteklerin dışında kişinin kendisiyle barışıklık derecesi ve başarılarının isteklerine olan oranıyla belirlenmektedir. Kişinin mutlu olabilmesi için istek ve amaçlarının gerçekçi olması gerekirken öte yandan kendini değerli görmesi için ortalama ama gerçekçi bir başarı bile yeterlidir.

Sonuç olarak William James benlik saygısı kavramını ve benlik saygısını etkileyen bir takım değişkenler tanımlamış olmakla birlikte, benlik saygısının gelişimi boyunca buna ilişkin çalışma bulunmamıştır. Benlik saygısını yetişkinlikte varolan bir olgu olarak kabul edip, sosyal değişkenler ile ilişkisine yönelik araştırma yapmamıştır.

2.4.4.2. Sigmund Freud'un Benlik Kuramı

Psikoloji bilimine önemli katkıları olan Freud'a göre benlik kavramı; kişiliğin gerçeklik ilkesine bağlı hareket eden, içsel dürtüler ile çevre arasındaki dengeyi sağlayan, mantıklı düşünerek ve gerçekliğe uygun değerlendirmede bulunabilen alanı olarak tanımlanmaktadır (Bacanlı, 1997). Bireyin benlik algısı ise yaşamının ilk altıncı ve sekizinci aylarından itibaren ben ve ben olmayanın ayrımını yapması ile başlayarak

idden (haz mekanizması) kendini ayırıp gelişmektedir. Benlik kavramının temel ilkesi gerçekliktir. Bu kurama göre benliğin görevi; id'in beklenti ve isteklerini yaşadığı hayatın standartları düzeyinde karşılamaktan sorumlu tutulur. Diğer bir deyişle alt benlik ve dış dünya arasındaki dengeyi sağlamaktan sorumludur. Psikanalitik kuramda ego yani benlik, aynı zamanda alt benlik ihtiyaçları karşılanamadığı zamanlarda oluşan gerilimi azaltmaya yönelik dengeyi sağlar. Benlik olgusunun son olarak gelişimini tamamlayan kısmı üst benlik diğer bir ifade ile Süperego'dur. Süperegonun görevi ise, bireyin içinde bulunduğu toplumda etkin bir biçimde var olmasına olanak tanır. Freud'a göre insanlar dünyaya geldiklerinde üst benlikleri henüz oluşmamıştır ve zaman içerisinde çevresiyle etkileşim biçimi ve toplumsal normlar, sosyal beklentilerden etkilenerek şekillenen kişinin vicdan mekanizması olarak değerlendirilen boyuttur (Bacanlı, 2017).

Freud'un dışında dinamik yaklaşımlı psikologlar, benlik saygısının gelişimini psikanalitik bakış açısıyla değerlendirmektedirler. Bunlardan Lage ve Nathan'a göre ebeveynlerin, çocuğun dengeli ve sağlam bir benlik geliştirebilmesinde büyük bir rol üstendiğini savunur. Yani çocuğun benlik saygısı, ailesinin onu koşulsuz kabul etmesi ve onaylaması ile oluşur. Kabul, onay ve empati sayesinde gelişen benlik, bütünleşmiş benlik yapısını sağlarken, *grandiose* (bütünleşmiş, sağlam) *benlik* olarak da nitelendirilir. Böylelikle çocuğun benlik saygısı güçlü olmaktadır bu durum narsisistik gelişimin de temelini oluşturmaktadır.

2.4.4.3 Alfred Adler'in Benlik Kuramı

Adler'in (2000) bireysel psikoloji teorisi *benlik saygısı* sürecini kapsar. Burns'a göre (2012) Adler'in oluşturduğu kavramlar, diğer anlamda benlik saygısını ve sağlıklı bireyi anlamlandırmak için gereken teorilerin temelleri tanımlamaktadır. Adler'in yaklaşımı ailenin birey üzerindeki etkilerinin altını çizen, ve sosyal psikiyatrinin önde gelenlerindedir. Öte yandan kişinin akıl ve ruh sağlığı için büyük öneme sahip olan iş hayatı, toplum ve evlilikte birlikte hareket etmeye dayalı hedefler noktasında çalışmalarda bulunmuştur. Böylelikle *Adleryan* psikolojisi aynı zamanda '*bireysel*' psikoloji olarakta nitelendirilmesine karşın kesinlikle '*bireyselci*' bir yaklaşım olmamaktadır (Bednar and Wells, 1989).

Adler, diğer teorisyenlerden daha çok, düşük benlik saygısının sebebi olarak görülen kişinin kendine karşı hissettiği zayıflık ve yetersizlik duygularının üzerinde

durmuştur. Ayrıca 'organ eksikliği' (*organ inferiority*) şeklinde nitelendirilen kişinin doğuştan getirdiği fiziksel ve fiziksel temelli ya da psikolojik yetersizlik veya eksiklik durumları, aşağılık duygusunu (*inferiority feelings*) ortaya çıkartmaktadır (Coopersmith, 1967: 33). Adler'e göre aslında birey olmak, aşağılık duygusu ile varolmaktır. '*Kişi doğal yüzünün, güçsüzlüklerinin farkına varır. Fakat akıl sağlığı açısından bu aşağılık hissi, üreticilik için bir motivasyon unsuru olur. Bu, hayatta benliğini korumak, engelleri aşmak için var olan bir güdüdür*' (Bednar and Wells, 1989).

Adler bireyde varolan aşağılık kompleksinin doğal sonucu olarak ortaya çıkan *üstünlük çabasından* söz eder (*striving for superiority*). Birey yaşadığı eksiklik hissini örtmek ve saygınlık edinmek için başarılı sayılabileceği alanlara yönelir. Dolayısıyla elde edilen tüm akademik, sanatsal, sosyal ya da mesleki başarılar sözü edilen aşağılık kompleksinin kapatılması için harcanan çabanın sonucudur. Adler her bireyin yaratıcı benliğe (*creative self*) sahip olduğundan bahseder. Sözü edilen yaratıcı benliği devreye sokan gücün üstünlük çabası olduğunu nitelendirmektedir (Bednar and Wells, 1989).

Aşağılık duygusunun üstesinden gelmenin ve yüksek benlik saygısını kazanmanın önemli yollarından biri kişinin ebeveyni ve sosyal çevresi tarafından kabul görmesi, motive edilmesi ve cesaretlendirilmesidir (Coopersmith, 1967: 33). Sosyal hayatta kabul edilen kişi yetersizlikleri ile baş etme motivasyonunu kazanır. Sonuçta benlik saygısının oluşumu aşağılık duygusunun yenilmesiyle meydana gelmektedir.

2.4.4.4. Harry Stack Sullivan'ın Benlik Kuramı

Sullivan'a göre bireyler arasındaki ilişkileri temel alarak benlik ve kişilik kavramlarıyla ilgili olan olguları açıklamaya amaçlamıştır. Bu kurama göre kişiyi anlayabilmenin yalnızca bireyi diğerleriyle sürdürdüğü ilişki ağının içinde incelemektir. Başka bir ifade ile ilişkiler kabul edilen tek gerçektir ve bununla beraber bireyin benlik kavramı ve kişilik örüntüsü ilişkiler sisteminin değerlendirilmesi sonucunda oluşmaktadır. Benlik kuramına göre, benlik ve kişilik örüntüsü gerçekte olan kavramlar değildir. İnsanlar, çevrelerindeki ilişkileri tanımlamak amacıyla bu kavramlardan söz ederler. Benlik olgusu kişiliğin bir örüntüsü olup kaygılı durumların olağan bir sonucudur ve Freud'un söz ettiği egodan ayrı tutulan bir kavramdır. Söz konusu benliğin temel amacı, her koşulda kişinin saygınlık ve onurlu olma niteliklerini korumaktır. Böylelikle benlik saygısı, bireyi yaşanacak kaygı ve anksiyöz durumlara karşı korumuş olurken sosyal ilişkilerinde küçük düşebileceği veya onurunun

zedelenebileceği durumlarda tehdit altındadır, bu sebeple anksiyete yaşamaktadır. Dolayısıyla kişi olağan bir şekilde bundan kurtulmak için çaba sarfeder.

Aslında sosyal ilişkilerde saygın olma ve onurunu yitirmekten korkma duygusu kişilerin erken yaşam deneyimlerinde edindikleri bir takım çıkarımlar, ilişkilerin kişiselleştirilmesi (personifications) anlamına gelmektedir. Kişiselleştirme (personifikasyon) temelde erken dönemde edilen yaşantılar sonucunda kendine ve diğerlerine karşı oluşturduğu bir imajdır. Öte yandan benlik kavramı bireyin kendine malettiği (personifiye edilmiş) bir olgudur ve diğerleri tarafından da onlara verilen kişilik tiplerini (personifikasyonlar) dâhilinde algılanırlar. Diğer bir deyişle çocukluk döneminde iyi anneyle etkileşim kurmuş olan birey, sakinliği ve huzuru iyi anne ile bağdaştırmış olup kişiliği onaylanmış ve değerli kabul edilmiş olarak; kendini de '*ben iyiyim*' biçiminde nitelendirecektir. Eğer anne çocuğa bakım verme, değerli hissettirme ve onaylama noktasında iyi bir model değilse çocuk ergenlik ya da yetişkinlik döneminde kendini değerlendirirken annesinden gördüğü bu nitelikleri yansıtacak ve o da kendini değersiz ve kötü bir kişi olarak görecektir. Bunun diğer bir sonucu olarak kişi kendini yok sayabilir bu da bireyin ileri dönemlerinde ruhsal bozukluklara varabilecek durumlara yol olabilir (Sullivan,1953).

Genel olarak Sullivan benlik saygısının temelinin yaşamın ilk çağlarındaki aile ilişkilerine dayandırmaktadır. Bu ilişkilerin sonucunda geliştirilen iyi-ben ya da kötü-ben fikri yetişkinlikteki benlik saygısını ve ilişkilerin içeriğini de etkileyecektir.

2.4.4.5. Gordon Willand Allport'un Benlik Kuramı

Allport'un ortaya çıkardığı '*personalistik psikoloji*' kuramı, kişilik yapısını farklı açılardan incelemekte ve benliğin gelişimini detaylarıyla değerlendirmektedir. Benliği ve sınırlarını, benlik bilinç durumunu ve benlik saygısı kavramını ayrıntılı bir şekilde inceleyen Allport, düşük benlik saygısının sebebinin aşağılık kompleksi olduğunu ve duyguların telafisinin nasıl yapıldığını ortaya koymaktadır.

Allport, farklı teorsiyenlerin bakış açılarıyla benlik olgusunu incelemiş olup; benliğe daha fazla sosyal iletişim dâhilinde ortaya çıkan bir kavram olarak nitelendirmiştir. Buna göre benlik tasarımı, sosyal normların öznel bir etkinliği olarak kabul edilirken genetik, fizyolojik ve psikolojik etkenler ile olan etkileşimini de ele almıştır. Dolayısıyla benlik olgusu ile ilişkili olan bilişsel faktörlerin de incelenmesine olanak sağlamıştır. Bunlar; yargılama, öğrenme motivasyonu ve hafıza süreçleridir.

Allport'a göre 'benlik' kavramının yerine 'proprium' teriminin kullanılmasını uygun bulunmuştur. Bu düşüncesinin iki sebebi vardır;

Birincisi, pek çok teorisyenin aksine 'ego' ve 'self' terimlerini birbirinden ayrı tutmaktadır. Öyle ki söz konusu bu iki terim, Allport'un aktarmak istediklerini kapsamlı bir biçimde açıklayamamakla beraber aynı zamanda psikoloji bilimine çok daha geniş nitelikte olan proprium terimini kazandırmıştır.

İkincisi ise, felsefik bakış açısından çıkarım sağlayan Allport, benlik olgusunun bilen tarafını gözler önüne sermeyi hedeflemektedir.

Proprium terimi, bireyin gelişim süreci boyunca kapsadığı özelliklerin tümünü içerirken, propriumun genel anlamda yedi alt boyutu bulunmaktadır ve bu boyutların bireyin gelişim aşamaları ile birlikte şekillendiği vurgulanmaktadır. Bu boyutlar incelendiğinde:

İlk üç boyut, insan yaşamının ilk üç yılında gelişmeye başlar. Doğduğu dönemde bebek kendini etraftakilerle bir bütün olarak kabul ederken, ilk yaşını tamamladığında ayrı bir bene sahip olduğunu kavramaya başlar. Böylelikle bebekte artık ayrı bir beden ve benlik algısı oluşmaktadır, süreç içerisinde ayrıştığını ve buna bağlı oluşan sınırlarının da farkına varan çocuk kendine yönelik tutarlılık geliştirir ve süregelen bir özkimlik algısı oluşturur. Diğer taraftan aslında bireyselliğinin farkına varan çocuk temel yaşamsal ihtiyaçlarının dışında değerli hissetme ve saygınlık duygularının da doyumuna ihtiyaç duyar, bu da benlik saygısına atılan ilk adım olarak kabul edilirken benlik saygısının yansıması gurur duygusu olduğunun altı çizilir.

Dört ve altı yaş döneminde sözü edilen özellikler değişmeye devam eder. Bu süre içerisinde benliğin genişlemesi yani kişisel otonomi ve benlik örüntüsü şekillenmeye başlamasıyla sosyal çevre ile olan ilişki bütünlüğü çocuğun kendine ait benlik imajının oluşturur. Sözü edilen bu süreçte aslında çocuk çevresinden aldığı akıllı, yaramaz gibi nitelendirmelerle kendine dönük iyi veya kötü olarak bir benlik imajı oluşturur.

Altı yaşından sonra çocuğun gerçeklik algısı gelişmeye başlar bu süreç on iki yaşına kadar devam eder bu dönem gerçeği sorgulama dönemidir. Olay ve durumların nedenleri ve koyulan kurallar önemlidir ayrıca çocuk, bu dönemde içerisinde çevresiyle aklını kullanarak baş etme yöntemlerini geliştirir.

Bu dönem altıncı ve yedinci boyutları kapsayan ergenlik dönemini içinde barındırır. Ergenlik sürecindeki birey bu zamana kadar benliğine ilişkin vardığı kavramları yeniden gözden geçirir. Yetişkinliğe hazırlık dönemindeki genç, kim olmak istediğini, yaşama dair amaçlarını ve hedeflerini oluştururken, çocukluk çağından farklı olarak daha gerçekçi ve uzun soluklu uğraşlar üzerinde durur ayrıca bu süreç amaçlı veya yönlü çaba şeklinde nitelendirilmektedir.

Dolayısıyla proprium olgusu içinde bulunan benlik saygısı seviyesi, bireyin gelişim dönemleri süresince deneyimlediği sosyo-kültürel etkileşim ve ilişkilerin yapısı ile belirlenmektedir. Şöyleki kişi hayat boyu eksik olduğu durumlardan kaynaklanan aşağılık duygusunun sebep olduğu anksiyete ile benlik bütünlüğünü korumak amacıyla çaba harcar böylelikle bütün benlik sistemi ile birlikte bir çaba göstermiş olur (Tunde, 2013; Allport,1961).

2.4.4.6. Abraham Maslow'un Benlik Kuramı

Hümanistik psikolojinin önde gelenlerinden olan Maslow, temel olarak insan doğasıyla ilişkili olumlu bir bakış açısına sahiptir ve teorisinin işlevselci, Gestalt terapi ve de psikoanalitik kuramları içerdiğinden; hem bütüncül hem de dinamik bir kuram olarak nitelendirmiştir. Maslow'a göre insan doğası gereği gelişmeye ve olan potansiyelini ortaya çıkarmaya eğilimlidir. Dolayısıyla insanın birincil hedefi kendini gerçekleştirme yani *'bir insan, olabileceği şey ne ise o olmalıdır'* ilkesi ile ilerlemektedir. Söz konusu benlik saygısı kavramı temel ihtiyaçlar doğrultusunda ele alınmıştır. Benlik saygısı kavramı aslında insanın doğası gereği olan temel ihtiyaçları arasında bulunmaktadır. Her bireyin doğduğu anda karşılanması gereken söz konusu beş temel gereksim bulunmaktadır. Bunlar ihtiyaçlar hiyerarşisi olarak değerlendirilir;

1. Fizyolojik ihtiyaçlar (beslenme, uyku, beden dengesi),
2. Güvenlik ihtiyacı (barınma, tehlikesiz ve güvenli bir yaşam alanı, kurallı ve düzenli bir yaşam örüntüsü),
3. Ait olma ve sevgi ihtiyacı (bir grubu; aileye ve topluma ait olma ve onlar tarafından sevime),
4. Saygı ihtiyacı
5. Kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır.

Bu ihtiyaçlar hiyerarşisi kapsamında bir üst aşamaya geçmek için gerekli olan koşul bir önceki aşamanın gerçekleştirilmiş olmasıdır. Söz gelimi bireyin benlik

saygısını tamamlaması için yani kendini gerçekleştirebilmesi için önceki aşamaları tamamlamış olmalıdır. Öyle ki bireyin benlik saygısı düzeyinin yüksek olabilmesi ve onu koruyabilmesi için öncelikle temel ihtiyaçlarının karşılanmış olması gerekir yani; ailesi ile beraber güven içinde, çevresi tarafından sevilen ve ait hissedilen değerli bir insan olması gerekmektedir. Toplumdaki bütün insanlar, çevreleri tarafından saygınlık görme ve onurlu olabilmek için ihtiyacı içindedir. Bunu kazanan insanlar; kendilerine karşı olumlu bir bakış açısına sahip olurlar ve dolayısıyla yüksek bir benlik saygısı elde edebilirler.

Saygınlık ve değer görmenin şartı ise kişinin yaşamını devam ettirmede yeterli, kendine güvenen, güç sahibi ve başarılı biri olmasıdır. Hayatındaki seçimlerde bağımsız olabilmek, benlik saygısının yükselmesi için büyük önem taşımakla birlikte buna sağlayan kişi kendine güveni olan, kendini değerli gören, toplum için gerekli ve fayda sağlayan biri olduğunu düşünerek bu süreci devam ettirmek ve başarmak için kendinde yeterli motivasyonu bulacaktır.

Benlik saygısı ihtiyacı kendini gerçekleştirme ihtiyacının hemen öncesinden gelmektedir ki bu da aslında kişiliğin bütünleşip sağlıklı bir örüntüye kavuştuğunu yorumlayabilmek içindir. Birey kendi içinde bütünlük duygusu oluştururken varolan benlik saygısından sonraki süreçte kendini gerçekleştirmeyi yaşayabilmektedir. Öte yandan kendini gerçekleştirebilmiş olan birey de; kendini ve diğerlerini ayrıca çevreyi tamamı ile kabul eden ve en önemlisi sağlıklı bir kişilik bütünlüğüne sahip olduğu görülmektedir.

Maslow'a göre eğitimin amacı da, kişinin kendini gerçekleştirebilmesi ve içinde varolan gücünü ortaya çıkartabilmesine yardımcı olabilecek türde olmalıdır. varolan potansiyelini ortaya çıkartmasını sağlayacak yönde olmalıdır. Bu sebeple ideal bir eğitim öğretim ortamını sağlayacak olan okul nasıl olmalı sorusunu cevaplamak için ayrıntılı bir şekilde düşüncelerini belirtmiştir. Böylelikle ancak sağlıklı bir bireyin içindeki potansiyel geliştirebilir ayrıca bu potansiyelini geliştirebilen birey temel ihtiyaçlarını da giderebilen birey olduğu için sağlıklı kabul edilmektedir.

Genel olarak benlik saygısı doğuştan getirilen temel ihtiyaçlar içerisinde ele alınmış olup sağlıklı bir insan olabilmenin temel koşullarından biri olduğu kabul edilmiştir.

2.4.4.7. Carl Rogers'ın Benlik Kuramı

Carl Rogers benlik kavramının öneminden söz ederken benlik saygısının kişinin benlik örüntüsünün duygusal bir aşaması olduğunu savunmuştur. Kişinin benlik bütünlüğünü ne ölçüde beğendiği benlik saygısı boyutunu ortaya çıkarır. Bu süreçte benlik kavramından söz ederken üç bileşenden oluştuğu kabul edilmektedir. Bunlar; benlik imajı, ideal benlik ve benlik saygısıdır (Çeçen Eroğul ve Yurtal, 2014);

1. Benlik imajı; bireyin gerçek benliği yani bireyin nasıl olduğudur.
2. Ideal benlik; bireyin gerçekte ulaşamadığı veya ulaşmaktan çekindiği ancak olmak benlik halidir.
3. Benlik saygısı; ideal benlik ve benlik imajı arasında oluşan mesafe sonucunda bireyde ortaya çıkan duyguları kapsadığını belirtmektedir.

Ayrıca ideal benlik ve gerçek benlik arasındaki ilişkide bulunan farkın az olması bireyin yaşamdan aldığı doyumunu o kadar arttırmakla birlikte benlik algısına yönelik beklentiler de benlik saygısı seviyesini belirtmektedir (Eroğul ve Yurtal, 2014).

Fenomenolojik bakış açısını ortaya çıkaran Carl Rogers'ın en önemli kavramlarından biri benlik (self) kavramıdır. Söz konusu olan benlik kavramı; organizasyon halinde ve tutarlılığa sahip bir ben kavramından oluşmuş bütünsel bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Bir başka ifadeye göre ise benlik kavramı; ben'i karakterize etmekte olan düşünce, algı ve değerler bütünüdür. Aslında benlik bireyin ne olduğu ya da ne yapabildiğine ile ilgili algılamaları da kapsarken öte yandan algılanan benlik yapısı bireyin çevreyi ve kendi davranış kalıplarını değerlendirme biçimini etkiler. Diğer taraftan güçlü, olumlu benlik bütünlüğüne sahip kişi, çevreyi ve kendi davranışlarını olumsuz benlik algısına sahip olan bir kişiden oldukça farklı görüp algılamaktadır.

Her birey dahil olduğu yaşamın merkezidir. Gerçek olan bireyin öznel algısına göre kendi ben kavramı algılanıp yorumlanmaktadır. Birey yaşamı süresince benliğini devam ettirmek ve geliştirmek için çabalarırken, öte yandan hayatı boyunca mutluluk için uğraşır; insan doğası gereği iyimser ve gelişime açıktır.

Sonuç olarak benlik bilinci, bireyin kendini nasıl gördüğüyle ilişkili olarak oluşur. Bireyin algıladığı benlik bilinci; çok iyi, orta ya da iyi olmayabilirken öte yandan aslında söz konusu benlik bilinci daima gerçeği yansıtmayabilir. Birey yetenekli ve becerikli olmasına karşın kendini yeteneksiz ve beceriksiz olarak görebilir veya tam

tersi yeteneğe sahip olmayıp kendini çok yetenekli olarak kabul ederek benlik bilincini iyi algısı ile oluşturabilir. Yani bireyin yaşamda karşılaştığı bir takım olumsuz olay ve durumlar ile engellemeler sonucunda birey kızgın, öfkeli ya da etkisiz benliğe sahip olabilir. Ancak birey doğal olarak herhangi bir engele mağruz kalmaz ise her zaman için kendini gerçekleştirme ve tamamlama doğrultusunda hareket eder. Söz gelimi benlik bilinci, kişinin bir benlik oluşturma çabasıdır (Geçtan, 1982). Bu çabalar sonucunda oluşan benlik algısı kişinin beklentilerinin karşılanma seviyesine ve beklentilerin gerçeklik payına göre aldığı doyum benlik saygısını oluşturmaktadır.

2.4.4.8. Morris Rosenberg'in Benlik Kuramı

Rosenberg' e göre benlik saygısı terimi; kişinin kendisini pozitif veya negatif olarak değerlendirmesidir. Dolayısıyla kişinin kendine yönelik algısı pozitif olursa yüksek benlik saygısına; eğer kişinin kendine yönelik algısı negatif ise düşük benlik saygısına sahip olduğu kabul edilir. Benlik saygısı yüksek olan birey, çevresindekilerin saygısını bekler ve toplum için değerli olduğunu düşünür. Diğer taraftan benlik saygısı düşük olan birey, çoğunlukla kalıcı bir biçimde kendini olumsuz değerlendirmektedir (Hamarta, 2004).

Morris Rosenberg benlik olgusunu üç bileşene ayırarak incelemiştir;

1. Mevcut benlik; kişinin kendini ne biçimde gördüğüdür.
2. Arzu edilen benlik; kişinin kendini ne biçimde görmek istediğidir.
3. Sunulan benlik; kişinin kendini çevresine ne biçimde gösterdiğidir.

Rosenberg, benlik saygısını aslında ağırlıklı olarak sosyal çevre içinde ilerleyen ve değişen bir yapı şeklinde değerlendirmiştir. Benlik saygısının birçok değişkenden etkilenmiş olması veya benliğe yönelik değeri, özgüveni, başarılı olmak gibi farklı boyutlarla ilintili olmasına karşın benlik saygısı kavramını tek boyutu olan bir olgu şeklinde ele almıştır. Bu sebeple benlik saygısını değerlendirirken çoğu zaman "*bütünsel-benlik saygısı*" tanımını kullanmıştır (Arıcak, 1999). Sonuç olarak bireyin bütüncül benlik saygısı, psikolojik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Benlik saygısı, bireyin kendine ilişkin yaptığı değerlendirmeleri sonucunda vardığı yargı olup, benlik saygısının seviyesi açısından belirleyici niteliktedir. Benlik saygısı temelde bireyin benliğine yönelik vardığı değerlilik yargısıdır. Diğer taraftan söz konusu olan *özgüven* kavramı Rosenberg açısından benlik saygısı ile iç içe olan bir kavramdır. Özgüven

kavramı benlik saygısının gelişimi açısından gerekli olan duyuşal bir niteliktir. Yine özeitibar temelde kendini kabulü ve benliğe verilen değeri içeren benlik saygısının temel unsurlarını oluşturur. Özgüven kavramı benlik saygısını yordayan onunla yakından ilişkili olan bir hissiyattır. Yine Rosenberg'in söz ettiği önemli niteliklerden biri olan *ahlaki benlik*; benlik saygısı dahilinde öznel bir yargıya sahip olan bireyin ideal olarak değerdendirildiği davranış ve standartların düzenidir. Birey açısından yaşanan ahlaki bir hata belki de diğer başarısızlıklarına göre benliğine zarar verebilecek güçtedir.

Benlik olgusunu ve benlik saygısının oluşmasında; toplumsal çevre buna bağlı ilişkiler ve en önemlisi kişinin yakın çevresi büyük önem taşımaktadır. Çevrenin ve diğerlerinin kişiye karşı tutumları benlik saygısını direk olarak etkilemektedir. Diğer taraftan söz konusu olan yakın çevreden kasıt özellikle bakım veren kişi yani annenin çocuğu değerdendirme biçimi ile çocuğun kendini değerdendirme biçimi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Şöyle ki çocuk eğer annesinden yeterli bakımı almışsa ve annesinin ona yönelik değerdendirmesi iyiye çocukta yaşamı boyunca bunun etkilerini görür. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda baba figürüyle yakından ilişki kurabilen çocukların diğerlerine göre benlik saygısının daha yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan yalnızca ebeveynlerin değerdendirmesinin dışında öğretmenin, arkadaşların ve kardeşlerin değerdendirmesi de bireylerin kendilerini değerdendirme şeklini ve doğal olarak benlik saygısını yordamaktadır.

2.5. YAKIN İLİŞKİ KAVRAMI

Yakınlık sözcüğu Latince'de '*intimacy*' şeklinde ifade edilmektedir. Bu kelimenin kökü '*içteki (saklı, gizli ve ruhani)*' ya da '*en içteki*' anlamında kullanılmakta olan '*intimus*' sözcüğünden gelir. İntimacy kelimesi diğer Avrupa dillerinde sözcük kökü olarak '*en içe ait*' demektir. Örneğin Almanca dilinde *intimacy* kelimesinin kök anlamı '*dünyanın farkındalığı*' ve '*diğerlerinin içindeki gerçeği*' anlamını ifade etmektedir. Oden'a göre *intimacy* sözcüğu İngilizce dilinde; bir olgunun özünün bilgisi ya da bireyin en derin yapısının belirtisi olan ve yakınlığı içeren fiziksel, zihinsel ve diğerleriyle olan ilişkilerde ortaya çıkan, en içteki alanların anlaşılmasıdır (Perlman and Duck,1987).

Bazı bilim insanları yakınlık ve yakın ilişki kavramlarını tanımlamıştır. Söz konusu tanımlardan bazıları aşağıda verilmektedir;

Brehm (1992), yakın ilişki terimini sosyo-psikolojik açıdan araştırarak; ortak niteliklerinin iki kişi arasındaki anlaşma ve dayanışma biçimi, birbirini tamamlama durumu ve duygusal anlamda bağ kurma olduğunu belirtmiştir.

Lewis (1978), yakınlık olgusunu davranış boyutu olarak ele alarak; karşılıklı kendini açma davranışının, sözel paylaşımın, sevginin gösterilme biçimini ve ifade edilme şeklinin bu olguyu açıkladığını savunmuştur.

Chelune, Robison ve Kommor (1984) ise yakınlık terimini bilişsel boyut açısından incelemiştir; iki kişinin arasında geçen ve kişilerin en derindeki yönlerini keşfettiği, gerçekçi bir süreçten oluşan karşılıklı bir biçimde değer verme şeklinde adlandırılır.

Erikson (1963), yakınlık sürecini kişinin ilişki kurma biçimi ve partner olabilmek kapasitesi olarak değerlendirmektedir.

Sharabany and Wiseman (1994), yakın ilişki biçimini bireyin kendini açması, duyarlı davranma, empatik kurabilme, bağlılık ve ilişki içindeki bireylerin nitelikleri açısından yardımlaşmanın seviyesi, kişiler için ilişkinin öncelik durumu, karşılıklı açık olabilmek ve kırılganlık durumu, genel anlamda paylaşım içinde olma, dürüstlük derecesi gibi olguların tümünü içeren bir ilişki olarak tanımlamıştır.

Yakın ilişki kavramı sadece pozitif duyguların daha yoğun yaşandığı ilişki biçimi olmamakla beraber, bireylerin kendileri gibi olabildikleri ve yine kendilerini açık bir biçimde gösterebildikleri özgürlüğe ulaşabildikleri ilişki türüdür. Birtakım kişilere göre pozitif duyguların ifade edilmesi daha zor iken, başka kişiler de negatif duygularını ifade etmekte zorluk yaşar. Dolayısıyla birey söz konusu zorluklardan herhangi birini veya ikisini aynı anda hissediyorsa, böyle bir durumun üstesinden gelebilmek amacıyla tek başına çaba haralayabilir veya yardım isteyebilir. Bunun sebebi olarak duyguların doğrudan ve açıkça dışa vurumunun sağlanabilmesi, yakın ilişkiyi başlatabilmeye yardımcı olan büyük becerilerden biridir. Yakın olarak yaşanan bir ilişkide öfke duygusu kadar, hoşlanma ve beğeni duygularının da ifade edilmesi, duygu homeostasisinin korunmasını sağlar. Öyle ki bir ilişki sürecinin “yakın ilişki” şeklinde tanımlanabilmesi için bu zorunludur (Griffin and Greene, 1999).

Yukarıdaki sözü edilen tanımları ortak bir paydada buluşturarak tanımlama yapıldığında; yakın ilişki süreci hislerin karşılıklı ve yoğun bir biçimde yaşandığı, kişiler arası maddi ve manevi bir alışverişin olduğu, pozitif ve negatif duyguların

kolaylıkla aktarıldığı ayrıca ilişki içindeki bireylerin davranış kalıplarına yansıdığı ve ayrılık söz konusu olduğunda bireylerde derin duygusal çökkünlüğe sebep olduğu ilişkiler olarak tanımlanabilir.

Sağlıklı bir bireyin en önemli niteliklerinden biri sosyal ortamdakilerle yakın ve samimi bir biçimde ilişki kurabilmesidir. Yakın ve samimi ilişki biçimi bireyin sosyal ve kimlik gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan yakın ilişki içinde olan bireylerin ortak bir biçimde yaşadıkları sosyal destek sayesinde psikolojik olarak çok daha sağlıklı bireyler olmalarına katkı sağlar.

Yakın ilişkiler; kişiler arasındaki ilişki kurulduğunda duygusal ilgi ve bağlılık sayesinde boyut kazanırlar. Buna yönelik en önemli kuramlardan Bowlby'nin bağlanma teorisi, sürecin başlangıcının çocuk ve ebeveynleri arasındaki duygusal bağı tanımlamak için hazırlanmış olsa da söz konusu bu bağlılığın bireyin yaşamı süresince büyük önem arz edeceğini savunur. Yakın ilişkileri anlama ve çözümele iyileştirme gayesi ve çabası içinde bağlanma kuramının etkisi büyüktür.

2.5.1. Yakın ilişkilerin Bağlanma Kuramı Açısından İncelenmesi

Bağlanma teorisi; insan varlığının ilk çağlarında oluşturduğu anne-baba-çocuk arasındaki ilişki biçiminin, bireyin gelişim aşamalarının farklı açılardan etkilemesi, çevresiyle ilişki kurma veya devam ettirebilmesine etkisi, psikolojik açıdan uyum sağlayabilmesi gibi durumlarda etkisinin büyük olduğu genel kabuldür. Bu kabul üzerine kanıt olabilecek ve tüm bunlara temel oluşturan Bowlby'nin özellikle anne ve çocuk ilişkisinin güçlü bağlar ile oluşması sayesinde çocuğun yetişkinlik döneminden sonraki süreçte bile tüm gelişim aşamalarını büyük ölçüde etkisi altına aldığı gösteren birçok inceleme ve sonuçları olmuştur (Crockenberg, 1993). Bağlanma kuramı insan ilişkilerini yordamak ve anlamak için büyük önem taşıyan bir teoridir.

Bağlanma kuramının temeli bağlanma stillerine dayanır. Yaşamın erken dönemlerinde oluşturulan bağlanma stilleri, kişinin hayatı süresince devam ettiği düşünülür. Bağlanma süreci kişinin diğerlerinin de etkisi ile geliştirdiği ilişki kurabilme yöntemidir. Bağlanma kuramcıları açısından söz konusu olan bağlanma süreci; bebeklik döneminden itibaren gelişimi fark edilen çeşitli bağlanma stilleri ile ilişki niteliğini gösteren güvenli- güvensiz bağlanma modeli ile şekillendikten sonra kişinin yaşamı boyunca başlattığı ve devam ettirdiği tüm ilişkilerine yansımaktadır (Sabuncuoğlu ve Berkem, 2006).

Bağlanma örüntülerinin devamlılığı, yaşamın ilk dönemlerinde şekillenen içsel çalışan modeller ile belirlenir. Diğer taraftan bu durum söz konusu bağlanma örüntülerinin devamlılığı ve devamsızlığı ile sosyal çevresinden aldığı destekler, dışsal etkenlerin de belirlediği bilinmektedir (Michael E. Lamd, 1985).

İlk çocukluk dönemlerinde oluşan bağlanma stillerinin ve buna bağlı zihinsel temsillerin, yetişkinlik döneminde kurulan romantik ilişkilerin ve kişinin benliğine ilişkin yapılan değerlendirmelerin şekillendirici olduğunu belirtmektedir. Özellikle çocukluk dönemlerinde aile sıcaklığını yakalayan ve sevgi temelli ilişki kurmayı başaranlar güvenli bağlanan kişiler olurken, ailelelerin daha çok reddedici olduğu, kaçınan ilişkiler kuranların da kaçınmacı bağlanan kişiler olduğu savunulurken, aile üyeleri ile olan ilişkilerinin bazı zamanlar sevgi dolu bazı zamanlarda da reddedici olabilen kişilerin de kaygılı-kararsız bağlanma yaşayan bireyler olduğu belirtilmiştir.

Bağlanma kuramına göre özellikle bebeklerin ve çocukların bakım veren kişi diğer bir deyişle annelerinden belli bir zaman süresince ayrı kaldıklarında temel ihtiyaçlarından beslenme ve sağlık ihtiyaçları tamamlandığı durumlarda da gösterdikleri duygusal dışa vurumların fark edilmesi ile ortaya atılmıştır.

Çocuk ve bakım veren kişi yani anne arasında oluşan bağlanmanın güdüleyicisi olan bazı etmenlerden; insan gibi hareket eden şeyleri tercih etmeye meyilli, daha çok tanıdıkları kişilere yakın olma ve tanımadığı kişilerden uzak kalma veya ayırt etme davranışını öğrenerek, istenilen sonuçlara ulaşan davranışları ulaşamayanlardan ayırt ederek, istenileni artırmadır. Şöyle ki zaman içerisinde bağlanma stillerinden biri olan güvenli bağlanma olgusu araştırılmaya başlanmış olup; bağlanma sürecini ilişki modellerinden biri olan yakın-romantik ilişki boyutunda incelemiş; yetişkinlik döneminde kurulan yakın-romantik ilişkileri bağlanma stilleri açısından ve yakın ilişkilerin birçok boyutunu açıklanabileceğini savunmuştur (Hazan and Shaver, 1987).

2.5.2. Bazı Kuramcıların Bağlanma Kavramına İlişkin Teorileri

Çocuk ve bakım veren yani annesi arasında geçen ilk yaşantılar değerlendirildiğinde bağlanma kuramını etkileyen birçok yaklaşım vardır. Aşağıda bu sözü edilen teorilerden bazıları özetlenmiştir:

2.5.2.1. Freud'un Teorisi

Bu teoriye göre bağlanma olgusu fiziksel ve bedensel ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Çocuk ile annesi arasında oluşan bağlanma sürecinin annenin

bebeğini beslemesi yani doyurması ile ilişkilendirip açıklamaktadır (Fonagy, 2001, Akt. Seven, 2006). Freud'a göre annelik kavramı tek ve eşi benzeri olmayan bütün hayat için vazgeçilemez olarak varsayılan ayrıca dünyaya gelen bebek için kurulmakta olan ilk ve en önemli sevgi bağıdır. Bu kurulan ilk bağ doğrultusunda bebeğin yetişkinlik hayatındaki ilişki biçimleri için ışık tutucu olmaktadır (Ainsworth, 1969).

2.5.2.2. Lorenz'in Teorisi

Söz konusu bu teori "basımlama" teorisi olarak nitelendirilmektedir. Açıklanacak olunursa basımlama teorisi, kuşlardan birkaçının yumurtadan ilk çıktıkları anda hemen organize olan ve ilk nesne şeklinde kabul edilene bağlanıp süregelen olarak o nesneyi seyretmelerine verilen isimdir. Konrad Lorenz ilk denemelerini kaz yavruları ile yapmıştır; yavru yumurtadan çıktığı anda Lorenz yürümüş ve yavru da onu izlemiştir. Sonraki aşamada yavrunun annesi onun yanında bulunmasına rağmen Lorenz'i takip etmeyi bırakmamıştır (Hoffman ve Ratner, 1973, Akt. Cüceloğlu, 1998). Kaz yavrusu doğumdan 13-16 saat arasında tam olarak üç saate yakın bir zaman içinde hareket eden nesne ile bırakılırsa basımlama teorisi güçlü bir biçimde gerçekleşir. Bundan sonraki evrede ise basımlama, geçen zamana göreceli oranla gittikçe zorlaşır. Söz konusu evre "kritik dönem" şeklinde tanımlanır (Hess, 1972, Akt. Cüceloğlu, 1998).

2.5.2.3. Harlow'un Teorisi

Bu teoride ise maymunlar dünyaya geldikten hemen sonra annelerinden ayrılıp öz annelerinin dışındaki yapay anneler ile büyütülmüştür. Yavru maymunların yaşam alanlarına telden yapılmış ve üzerine süt şişesi konulmuş bir alan oluşturulup ayrıca sadece yumuşak dokudan yapılan ve ısıtılan iki anne bırakılmıştır. Araştırmayı yürütenler yavru maymunların beslenmeyi sağlamayan ancak sıcak ve yumuşak olan anne figürünü seçtikleri, korkup irkildikleri durumlarda da yine bu yapay anne figurine sarıldıkları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bağlanma ilişkisinde anne maymunun beslenme ihtiyacını gidermesine gerek olmadığı ve de bu şekilde kurulan bir ilişkide sağlıklı bağlanmayı oluşturmak için yetersiz olduğu savunulmuştur. Deney sonucunda büyüyen yavru maymunlar yetişkin olduklarında kendilerine has bazı davranışlardan yoksun oldukları fark edilmiştir. Bu sonuçlara göre temel bağlanma ilişkisinin oluşmadığı ve sonraki ilişkileri etkileyeceği yönündeki savını desteklemektedir. Harlow'un araştırmasında temas yani anne-yavru arasında kurulan bağ önemlidir, esas etmen olduğunu da göstermiştir (Maccoby, 1980, Akt. Nuran Hortaçsu, 2003).

2.5.2.4. Bowlby'nin Teorisi

Bugün en baskın olan bağlanma teorisi kabul edilir (Cassidy, 1999, Akt. Seven, 2006). Bowlby'nin bağlanma kuramı değerlendirildiğinde; nesne ilişkileri kuramı ve psikodinamik yaklaşım kuramı ile etiyolojik açıdan ilişkilendirilmiş olan bir gelişim kuramı olarak nitelendirilmiştir. Bu kuram açısından bağlanma ilişkisinin temelinde bebeklik ve çocukluk çağı büyük önem taşımaktadır. Bağlanma Kuramı temelde Bowlby'nin çalışmalarını temel alır aynı şekilde Ainsworth da yapmış olduğu araştırmalarıyla bu kurama büyük katkı sağlamıştır. Araştırmaların içeriğini kapsayan hırsızlık yapmış ve annesiz yetişen çocukların bu ayrılık sürecine gösterdikleri tepkiler incelenmiş olup, bağlanma kuramının temellendirilmesinde büyük rol oynamıştır. Özellikle bakım veren kişilerin sevgiden yoksun oluşu, çocukların bu kişiler ile etkili bir ilişki kuramadığını göstermiştir. Öte yandan kaygı bozukluğuna sahip çocukların güvenli olarak kabul ettiği nesneden ayrılmadığı fark edilmiştir (Ainsworth and Bowlby, 1991).

Bowlby, Londradaki Çocuk Danışma Kliniği'nde çalışma yaparken, aralarından bir çocuğun kişilik gelişiminde anne-baba ile etkileşiminin yansımaları görmüştür. Bowlby 1948 yılında kendi araştırma ünitesini oluşturarak çocuk gelişimi sürecinde önemli olan gerçek durumlara inanmış ve anneden ayrılma üzerinde durmuştur. Araştırma ekibiyle aynı anda iki araştırma projesini başlatan Bowlby, özellikle ailelerinden ayrı kalmış, bir ile dört yaş grubundan altmış altı çocuğu incelemeye başlamıştır. Bu inceleme ve gözlem sürecini savaş zamanında Anna Freud'un yanında çalışmış olan James Robertson gerçekleştirmiştir. Robertson çalışmalarında önce ayrılmanın yaşanıp sonra birleşmenin yaşandığı aileleri, çocukları ile olan etkileşimlerini gözlemlemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Dünya Sağlık Örgütü ailesiz kalan çocukların ruhsal durumlarını incelemesi adına Bowlby'yi çalışmaya davet etmiştir ve böylelikle Bowlby, üçüncü çalışmasına başlamıştır (Ainsworth and Bowlby, 1991).

Ayrılma ve tekrar birleşmede çocuğun tepkisini açıklamak için psikanalitik teoriyi kullansa da yetersiz olduğunu fark edince etolojik yaklaşımı benimsemiştir. Bowlby evrim kuramını, sistem kuramını, bilişsel psikoloji ve etoloji dâhilinde kendi teorisini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Etolojide Bowlby'nin yol göstericisi 1954 yılında Tavistock Kliniği'nde seminerler gerçekleştiren Robert Hinde'dir. Bowlby de

tıpkı Harlow'un bebek maymunlarla yaptığı çalışmada fark ettiği gibi bebek ile annesi arasında oluşan bağın beslenmenin çok daha ötesinde olan fiziksel teması da içeren bir ilişki olduğu görüşünü benimsemiştir (Ainsworth ve Bowlby, 1991).

Bowlby bağlanma kuramının temellerini psikanalitik kuram ile tamamen zıt olan evrimsel-etolojik bakış açısı çerçevesinde oluşturmuştur. Bebeğin bağlanmaya yönelik davranışları beklentileri karşılayan davranışsal bir sistem ile kontrol edilmektedir. Sözü edilen bu sistem doğrultusunda bebeği koruyan, kollayan, gözetleyen yetişkin ile (çoğunlukla annedir) yakınlığı devam ettirmeye dair amaçlar bütünü bulunur ve çocuğun güven içinde büyümesini ve yaşamaya devam etmesini sağlar. Ayrıca Bowlby bağlanma davranışını sadece bebeklerde değil, hayat boyu beslenme ve cinsellik gibi insanlık için büyük önem taşıyan bir davranış kalıbı olarak düşünmüştür (Ainsworth and Bowlby, 1991). Ayrıca Bowlby'nin temel düşünce yapısında, doğal olarak ayıklama süreciyle beraber herkesin belli bir bağlanma davranış kalıbıyla donatılmış olduğudur (Shaver and Hazan, 1994).

Bowlby (1988) açısından bağlanma kavramı bir çeşit duygusal bağlıdır. Söz konusu bu bağ sayesinde bebekte rahatlık, korunma ve güvenlik hisseleri oluşmaktadır. Bağlanma davranışı ile aslında kastedilen anneyi emme, tutma ya da anneye gülme gibi tamamiyle içgüdüsel tepkiler bütünü olup bunun anne ile bebek arasındaki mesafeyi ortadan kaldırarak onları yakınlaştırdığı şeklinde açıklanmaktadır (Bretherton, 1992).

Bu kuramda bebek bağlanma figürüne ulaşamadığında üç ana tepki vermektedir. İlki; ağlayarak olayı protesto etme, ikincisi ise; umutsuzluk ve yas içeren tepkiler, üçüncüsü de; bağlanma sürecinin çözülmesidir (Hazan and Shaver, 1994). Bowlby (1982), bağlanma sürecine ilişkin işlevlerini ve söz konusu olan bağlanmanın üç temel özelliğini belirtmiştir.

Birincisi; bakım verene yani anne ile yakın olma,

İkincisi; çevreyi fark ederken ve yeni süreçlere başlarken destek görebileceği güvenli bölge olarak anneyi görme ve kullanma,

Üçüncüsü; bebeğin rahat etmek, korunmak ve destek almak için anneye güvenmesine neden olan aslında bir sığınak olmasıdır.

Bowlby'e göre çocuğun bağlanma süreci boyunca ard arda gelen sıralı evreler boyunca gelişimini gösterdiğini önermiştir. Söz konusu süreçte bağlanma evreleri aşağıdaki gibi açıklanabilir (Crain, 1992);

Birinci Bağlanma Evresi (0-3 Ay): Hayatın başlangıcındaki ilk aylarda, bebek seçili olmayan ve genelde herkese benzer özelliklerde tepkiler verir. Doğumdan sonraki aşamada insan seslerini duymaktan ve aynı şekilde insan yüzlerini incelemekten, bakmaktan hoşlanır. Bowlby gibi bazı etnologlar da diğer görsel nitelikteki uyarıcıların yerine insan yüzünün bu anlamdaki etkisinin en önemli bağlanma davranış kalıplarından biri olarak kabul gören ‘sosyal gülücüğü’ niteleyen genetik süreç ile ilişkilerindirilen yanlılık olarak değerlendirmişlerdir. Bu süreçte ilk üç hafta bebek yarı uyku durumunda olmasına rağmen gülerken öte yandan bu gülücük sosyal olarak nitelendirilmez. Üçüncü haftadan sonraki süreçte bebek insan sesini aldığı anda kısa kısa gülümseme davranışı gösterir ve bunu artık sosyal gülücük olarak kabul etmek doğru olmaktadır. Değerlendirildiğinde en duyarlı sayılan sosyal gülücük davranışı beşinci ve altıncı haftalardan sonra başlamaktayken, bebek gülme davranışını sergilerken diğer taraftan göz teması da kurmaktadır. Şöyleki Bowlby’ e göre gülme davranışı bağlanmayı pekiştiren ve destekleyen bir davranıştır çünkü bu bakım veren ile yakınlığın kurulmasını ve devamlılığını sağlamaktadır. Bebek gülme davranışını gösterdiğinde bakım veren yani anne bundan haz duyar bebek ile vakit geçirmek zevk verirken karşılığında o da bebeğe güler ve konuşup kucaklar. Sonuç olarak bu süreç değerlendirildiğinde gülme davranışının kendisi sevme ve göz temasını ile etkileşimi destekleyecek bir boyutta öneme sahiptir.

İkinci Bağlanma Evresi (3-6 Ay): Söz konusu evrede ise bebek sosyal tepkilerini seçerek ortaya koymaya başlar ve özellikle tanıdığı bireyler onun için önemli hale gelmektedir. Ayrıca yabancıları fark etme ve uzaklaşıp korkmaya başlama gibi tepkisel davranışlar bu evrenin en öne çıkan özelliğidir.

Üçüncü Bağlanma Evresi (6 Ay-3 Yaş): Bu evrede bebek ‘ayrılma kaygısı’ göstermeye başlar. Bağlanma figürü bebeğin yanından ayrıldığında, net bir şekilde mutsuzluk duygusu bebekte hâkim olmaktadır ve bağlanma figürüne kavuşma sırasında sınıksız sarılma kucakta uzun zaman geçirmek isteme gibi kendini sakinleştirme arayışı ile karakterizedir. Bebek yürümeye başladığında herhangi bir ayrılık fark ettiğinde peşinden koşma ve bakım verenin yanında kalmasını sağlayabilmek için çabalar. Bu durum nitelendirildiğinde bebeğin amaçlı ve doğrulayıcı olan davranışsal sisteme ulaşmak üzere olduğunun göstergesidir. Diğer taraftan bebek, bağlanma figüründen her ne kadar ayrı olmak istemese de, bakım vereni güvenli üs olarak nitelendirerek çevreyi

keşfetme döneminde özellikle bir yaş civarında bu istekle bakım verenden uzaklaşabilir. Özellikle bir yaş civarında çocuk bakım verenin erişebilirliği ve gereksinimlerini gideren kişi olup olmadığına ilişkin bir düşünce oluşturmaya başlamaktadır ve böylelikle bağlanma süreci açısından önemli bir evre aşılmış olunur.

Dördüncü Bağlanma Evresi (3 Yaş-Çocukluğun Sonu): Bu evreye dek çocuk henüz bakım verenin planlarını ve isteklerini hesaplamadan sadece kendi istek ve gereksinimleri ile ilgilenmektedir. Özellikle bakım veren kişinin yani annenin neden onu yalnız bıraktığına ilişkin çıkarımda bulunmaya başladığı evre bu evredir. Şöyle ki annenin süt getirebilmek amacıyla odadan çıktığını fark eden çocuğun bu ayrılık sürecinde kısa bir anlık yalnızlıkla mücadele edebilmesi ve artık daha serinkanlı karşılayabilmesi sonucunu doğurur. Bowlby'e göre dördüncü evrede ortaya çıkan bağlanma davranışını ile ilgili detaylı bir birikime sahip olmadığını ancak bu aşamanın da büyük öneme sahip olduğunu savunmaktadır. Bu süreci açıklarken genellikle yalnız kalmanın, insan hayatındaki en büyük korkular arasında olduğunu ve bunu durumu sadece küçük düşürücü, çocukça ya da nevrotik bir süreç olarak değerlendirmenin kesinlikle yanlış olacağını; arkasındaki biyolojik yargıları kavramanın yetişkin hayatını ve davranışını anlamlandırmada büyük öneme sahip olduğunu altını çizmiştir.

Ayrılık, daha önce bahsedildiği gibi üç ana aşamada ilerleyen davranışlar meydana getirir. Çocuk özellikle söz konusu ayrılığı "protesto" ederek; ağlayabilir, bağırabilir ve sakinleştirici her çeşit bakımı ve görmezden gelerek reddedebilir. İkinci aşamada ise bir "keder" duygusu ile süreç ortaya çıkarken çocuk; sessiz, sakin hatta geri çekilmiş bir vaziyette derin bir yasa bürünmüş gibi görünür. Son aşamada ise söz konusu bağlanmanın çözülmesi ile beraber çocuk çok daha neşeli ve iyi bir ruh halinde görünürken; diğer bakım verecek olan seçeneklerin bakımını onaylayıp kabullenir ancak esas bakım veren kişi yani anne geri geldiğinde sanki onu hiç tanımamış gibi davranıp uzaklaşır ve esas annesine karşı tüm ilgisini ve isteğini kaybetmiş gibi görünür. Burada önemli olan eğer sözü edilen ayrılık süreci kısa süreli ise bir müddet sonra çocuk ile anne arasında tekrar o sıcak temas gerçekleşir. Diğer taraftan eğer ayrılık süresi uzun ise çocuğun herkesten ümidini kesmesi hatta yetişkinlik döneminde bile farklı kişiler ile derin bağlar kuramama gibi tehlikeli sonuçlar gelişebilir ki bu koşullarda büyüyen bir bebek başkalarını yalnızca kendi amaç ve beklentilerini gerçekleştirmek için kullanıp asla gerçek sevgi bağı kuramaz. Bowlby bu kişileri ifade ederken "duygusuz

karakter’’ şeklinde nitelendirmiştir. Böylelikle ayrılık sürecinin çocuk üzerindeki büyük ve derin etkisini bütün hayatını önemli derecede etkisi altına alabileceğini vurgulayıp; özellikle etolojik yaklaşımın çocuk ile ebeveyni bir arada tutma gereksiniminin çocuğun hayata devam edebilmesi için rol oynadığı ve bu süreci de tıpkı yeme, içme, cinsellik gibi biyolojik ihtiyaçlardan farksız olarak temel bir gereksinim olduğuna inanmıştır (Hazan and Shaver, 1994). Erken çocukluk yıllarında oluşan söz konusu bağlanma ilişkileri bebeğin sonraki yıllarında yetişkinlik hayatını ve ruhsal dengesini önemli ölçüde etkilemektedir. Bu sebeple anne bebek arasında oluşan bu ilk bağ ile kişinin bundan sonraki ilişki biçimine yön vererek şekillendirir bu anlamda büyük önem taşımaktadır.

2.5.3. Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Yakın İlişkiler

Bakım veren kişi ile birlikte tutarlı ve samimi deneyimler edinen, böylece güvenli bağlanmayı kuran çocukların pozitif, yeteneğe sahip, iyi huylu ve sevecen olduğu gibi kendilerine yönelik benlik algıları da olumlu yönde zihinsel temsillerini oluşturduğu düşünülmektedir. Söz konusu çocuklar, hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde sosyal çevresindekilerin yardımsever, güven veren ve kötü niyetli olmayan kişilerden oluştuklarına ilişkin olumlu zihinsel temsiller geliştirmeye meyillidir. Bakıcılarıyla reddedici ve soğuk tecrübeler yaşayan bebekler ise hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde tam aksine kendilerini sevmeye değmez, yeteneksiz ve kötü buldukları gibi çevrelerindeki insanların da aynı özelliklere sahip olduğu yönünde olumsuz zihinsel temsiller oluşturabilmektedir (Bowlby,1988).

Diğer bir ifadeyle, çocuklar bağlanma figürüyle kurdukları iletişimden hareketle kendilerine; bağlanma figürünün ulaşılabilirliğinden ve duyarlılığından yola çıkarak çevrelerine yönelik algılarını geliştirmektedirler. Bowlby’ye (1988) göre bu zihinsel temsiller, benlik saygısının gelişmesi için temel işlev görmektedir ve çocukluktan başlayarak yetişkinliğe kadar hayatın tüm dönemlerinde kişilik gelişiminde etkili olmakla birlikte, bireyin sosyal ilişkilerine yön vermektedir (Bowlby,1988).

BÖLÜM III GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı, evren ve örnekleme, veri toplamak için kullanılan ölçme araçları, verilerin toplanması ve istatistiksel analizlerde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak araştırma sürecindeki etik kurallardan bahsedilmiştir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın amacı yetişkinlerde aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının yakın ilişkiler üzerindeki etkisini incelemektir. Yetişkin bireylerdeki aile bütünlük duygusunun ve benlik saygısı düzeyinin yakın ilişkilerdeki bağlanma stilleri üzerine bir etkisi olup olmadığı sorusuna cevap aranacaktır. Diğer bir değişle yakın ilişki içindeki bireylerin bağlanma boyutlarından (kaygılı ve kaçınan) hangisini ağırlıklı olarak içerdiği ve bu sürecin aile bütünlük duygusu ile bireyin öz saygısı ile ilişki boyutunu ne düzeyde etkilediğini incelemektir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın çalışma evrenini İstanbul ilinde yaşayan yetişkin ve yakın-romantik ilişki içindeki bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu ise gönüllülük esasına dayalı olarak 148 yetişkin ve yakın romantik ilişki içinde olan bireyler oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak toplamda 200 anket katılımcılara dağıtılmış fakat ölçme araçları eksik doldurma ve teslim edilmeme gibi sebeplerle çalışmadan çıkarılmıştır. Sonuç olarak; 148 yetişkin ve yakın romantik ilişki içinde olan kadın ve erkek bireylerden oluşan veriler çalışmaya dahil edilmiştir. Ayrıca değerlendirme ölçeklerini uygulayan yetişkinlerin yaş aralığı 18-57'dir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Oluşturulan anket 4 bölümden oluşmaktadır. Bunlar, Demografik Bilgi Formu, Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri 2 (YİYE-II) ve Rosenbenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) şeklindedir.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Sosyodemografik bilgi formu katılımcılara ilişkin çeşitli soruları içerisinde barındıran, onları tanımaya ve genel bilgileri almaya yönelik araştırmacı tarafından hazırlanmış soruları içermektedir. Anket içeriği yaş, cinsiyet, ilişki durumu ve anne baba ilişkisine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği (ABDÖ)

Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği Antonovsky ve Sourani tarafından 1988 yılında 26 madde olarak geliştirilmiştir. Daha sonra Sagy tarafından 1998 yılında 12 maddelik kısa formu oluşturulmuştur. Aile Bütünlük Duygusu Ölçeği'nin (ABDÖ) Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirliğinin sınanması A. Rezan Çeçen tarafından 2007 yılında yapılmıştır. Bu ölçek 1 ve 7 arasında değişen 7'li likert tipinde bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçekten alınacak yüksek puanlar cevaplayan bireyin ailesine ilişkin bütünlük duygusunun yüksek olduğuna işaret etmektedir. Daha önce yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında ölçeğin madde-toplam puan korelasyonlarının .45 ile .65 arasında değiştiği, ölçeğin aile fonksiyonlarını değerlendirme indislerinde pozitif işlevlerle olumlu orta düzeyde yüksek, olumsuz işlevlerle negatif korelasyonlara sahip olduğu Sagy 1998 tarafından rapor edilmektedir (Sagy, 1998). Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ise .88 ve .77 olarak belirtilmektedir (Sagy and Dotan, 2001).

3.3.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II)

Yetişkin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla Fraley ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Selçuk ve diğerleri (2005) tarafından yapılmıştır. Söz konusu bu ölçekte ise 18'i kaygı, 18'i kaçınma alt boyutlarını ölçen yedili likert tipinden oluşan toplamda 36 madde bulunmaktadır. Her bir alt boyuttan alınan puan arttıkça kaçınmacı bağlanmanın veya bağlanma kaygısının arttığı söylenmektedir. Kaçınma alt boyutunun Cronbach alfa katsayısı .90 iken, kaygı alt boyunun Cronbach alfa katsayısı .86'dır. Ölçeğin kaçınma ve kaygı alt boyutlarına ilişkin test-tekrar test güvenilirliği katsayıları ise sırasıyla .81 ve .82 bulunmuştur (Selçuk, Gunaydin, Sumer ve Uysal, 2005). Yakın ilişkilerde Yaşantılar Envanteri-II sadece belli bir tür ilişki alanında (örneğin, romantik) değil farklı ilişki alanlarında da kullanılmaya uygun şekilde tasarlanmıştır (Fraley, Heffernan, Vicary, ve Brumbaugh,

2011). Ancak bu araştırmada özellikle romantik ilişkilerdeki kaygı ve kaçınma boyutlarının değerlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır.

3.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Özsaygının ölçülmesinde birçok çalışmada kullanılan güvenilir dört ana ölçekten biri olarak literatürde yer alan ölçek 1968 yılında Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Çoktan seçmeli 12 alt kategoriden oluşan ölçekte 63 madde yer almaktadır. Bu çalışmada 10 maddeden oluşan Benlik Saygısı alt kategorisi kullanılmıştır. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonunda benlik saygısı kategorisinin geçerliğini sınamak için psikiyatrik görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerle yapılan değerlendirmede öğrencilerin benlik saygıları, kendilerine ilişkin görüşlerine göre, yüksek, orta ve düşük olarak gruplandırılmıştır. Görüşlerden ve benlik saygısı ölçeğinden elde edilen sonuçların arasındaki ilişkiler hesaplanmış ve geçerlik oranı .71 olarak saptanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .75 olduğu belirtilmiştir (Çeçen, 2008). Testi değerlendirmek için;

1, 2, 4, 6, 7. maddelerde:

“Çok Doğru = 4, Doğru = 3, Yanlış = 2, Çok Yanlış = 1”

3, 5, 8, 9, 10. maddelerde:

“Çok Doğru = 1, Doğru = 2, Yanlış = 3, Çok Yanlış = 4”

olarak puanlanmaktadır ve ölçekten elde edilebilecek puanlar 10 ile 40 arasında değişmektedir.

3.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25.0 kullanılmıştır. Ölçeklerin dağılımının normalliğini belirlemek için betimsel analizlerden çarpıklık ve basıklık katsayısı kullanılmıştır. Dağılımlar normal olduğu için ölçekler arası korelasyonu belirlemek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arası anlamlı ilişki olduğu için bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkenin anlamlı yordayıcı olup olmadığı tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Gruplar arası farka bakmak için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post hoc testlerinden Tukey testi tercih edilmiştir.

3.5. Etik

Yetişkin ve romantik yakın ilişki içinde olan bireylerin katıldığı bu araştırmada, katılımcılara tüm bilgilerinin gizli kalacağına dair bilgi verildi. Ölçeklerden alınan sonuçların bilimsel kurallara göre kullanılacağı bilgisi katılımcılar ile paylaşılmıştır.

BÖLÜM IV BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla kullanılan analiz yöntemlerinin sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Demografik Bilgilere Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan 148 bireye ait istatistikler tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	99	66,9
	Erkek	49	31,8
Yaş	18 – 27	56	37,8
	28 – 37	52	35,1
	38 – 47	28	18,9
	48 – 57	12	8,1
İlişki Durumu	Flört	64	43,2
	Evli	77	52
	Nişanlı	7	4,7
İlişki Süresi	0 – 6 ay	28	18,9
	7 – 12 ay	16	10,8
	1 – 5 yıl	27	18,2
	6 – 10 yıl	32	21,6
	10 yıldan fazla	45	30,4
Anne Baba Birliktelik Durumu	Birlikte	110	74,3
	Boşanmış	17	11,5
	Anne vefat etmiş	4	2,7
	Baba vefat etmiş	12	8,1
Çocukluğunda Gördüğü İlgisi	Anne ve baba vefat etmiş	5	3,4
	İlgisiz	32	21,6
	Yeterince ilgili	91	61,5
Anneyle Olan İlişki	Aşırı ilgili	25	16,9
	Kötü	7	4,7
	Orta	23	15,5
	İyi	46	31,1
Babayla Olan İlişki	Çok iyi	72	48,6
	Kötü	15	10,1
	Orta	45	30,4
	İyi	43	29,1
	Çok iyi	45	30,4

Tablo 1’de katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde araştırmaya katılan bireylerden %66,9’unun cinsiyetinin kadın, %31,8’inin erkek olarak belirttiği görülmektedir. Katılımcıların %37,8’, 18- 27; %35,1’i 28- 37; %18,9’u 38- 47 ve %8,1’i 48- 57 yaş aralıklarındadır. Katılımcıların %43,2’si flört etmekte; %52’si evlidir ve %4,7’si nişanlıdır. Katılımcıların %18,9’u 0- 6 ay; %10,8’i 7- 12 ay; %18,2’si 1- 5 yıl; %21,6’sı 6- 10 yıl ve %30,4’ü 10 yıldan fazladır ilişki yaşamaktadır. Katılımcıların %74,3’ünün anne babası birlikte; %11,5’inin anne babası boşanmış; %2,7’sinin annesi vefat etmiş; %8,1’inin babası vefat etmiş ve %3,4’ünün hem annesi hem babası vefat etmiştir.

Katılımcıların çocuklarında gördükleri ilgi durumları %21,6’sı ilgisiz; %61,5’i yeterince ilgi ile ve %16,9’u aşırı ilgi olarak belirtilmiştir. Son olarak katılımcıların ebeveynleri ile olan ilişki değerlendirmelerinde, anneye olan ilişkileri %4,7’si kötü; %15,5’i orta; %31,1’i iyi ve %48,6’sı çok iyi şeklindedir. Katılımcıların babayla olan ilişkileri %10,1’i kötü; %30,4’ü orta; %29,1’i iyi ve %30,4’ü çok iyi şeklindedir.

4.2. Araştırma Değişkenlerine Yönelik Bulgular

Tablo 2: Ölçeklerin Toplam Puanlarına ve Alt Boyutlarına Ait Betimsel Analiz Sonuçları

	N	En düşük puan	En yüksek puan	\bar{X}	ss	Çarpıklık		Basıklık	
						İstatistik	SH	İstatistik	SH
YİYE	148	64	240	134,10	40,59	0,41	0,20	-0,51	0,40
Kaçınmacı	148	29	114	60,76	22,12	0,64	0,20	-0,64	0,40
Kaygılı	148	19	126	73,34	23,65	-0,05	0,20	0,82	0,40
ABDÖ	148	18	66	48,49	8,37	-0,63	0,20	0,70	0,40
RBSÖ	148	10	40	19,47	6,71	0,71	0,20	-0,12	0,40

Yapılan betimsel analiz sonuçlarına göre katılımcıların yakın ilişkilerde yaşadıkları envanterinden alınan en düşük puan 64 ve en yüksek puan 240'dır. Ölçeğin ortalaması 134,10'dur (SS=40,59). Bu puanlar 0,41 çarpıklık değeri (SH=0,20) ve -0,51 basıklık değeri (SH=0,40) ile normal dağılmaktadır. Kaçınmacı bağlanma alt boyutundan alınan en düşük puan 29 ve en yüksek puan 114'tür. Ölçeğin ortalaması 60,76'dır (SS=22,12). Bu puanlar 0,64 çarpıklık değeri (SH=0,20) ve -0,64 basıklık değeri (SH=0,40) ile normal dağılmaktadır. Kaygılı bağlanma alt boyutundan alınan en düşük puan 19 ve en yüksek puan 126'dır. Ölçeğin ortalaması 73,34'tür (SS=23,65). Bu puanlar -0,05 çarpıklık değeri (SH=0,20) ve 0,82 basıklık değeri (SH=0,40) ile normal dağılmaktadır. Aile bütünlük duygusu ölçeğinden alınan en düşük puan 18 ve en yüksek puan 66'dır. Ölçeğin ortalaması 48,49'dur (SS=8,37). Bu puanlar -0,63 çarpıklık değeri (SH=0,20) ve 0,70 basıklık değeri (SH=0,40) ile normal dağılmaktadır. Benlik saygısı ölçeğinden alınan en düşük puan 10 ve en yüksek puan 40'tır. Ölçeğin ortalaması 19,47'dir (SS=6,71). Bu puanlar 0,71 çarpıklık değeri (SH=0,20) ve -0,12 basıklık değeri (SH=0,40) ile normal dağılmaktadır.

Tablo 3: Ölçeklerin Güvenirlik Analizi Sonucu Elde Edilen Cronbach's Alpha Değerleri

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
YIYE	36	0,94
ABDÖ	12	0,48
RBSÖ	10	0,92

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenirlilik analizi sonucu elde edilen Cronbach's Alpha değerlerinin yer aldığı tabloya göre yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri 0,94; aile bütünlük duygusu ölçeği 0,48 ve benlik saygısı ölçeği 0,92 güvenirlilik katsayılarına sahiptir.

Tablo 4: Ölçekler ve Alt Ölçekler Arası Korelasyonlar

Ölçekler	1	2	3	4	5
1. YIYE	-				
2. Kaçınmacı Bağlanma	0,89*	-			
3. Kaygılı Bağlanma	0,90*	0,59*	-		
4. ABDÖ	-0,42*	-0,49*	-0,26*	-	
5. RBSÖ	0,72*	0,65*	0,63*	-0,50*	-

*p<0,01

Ölçeklerin toplam puanları ve alt boyutları arasındaki ilişkileri gösteren Tablo 4'da Pearson korelasyon katsayıları yer almaktadır. İstatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki gösteren korelasyon katsayıları -0,26 ve 0,90 arasında değişmekte ve düşük ilişkiden yüksek düzeye ilişkiye işaret etmektedir.

Tablo 5: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Yakın İlişkilerde Yaşantılar Puanlarını Açıklama Gücü

Model	R	Düzeltilmiş R ²	ΔR ²	F	p
ABDÖ*RBSÖ	0,72	0,51	0,52	78,89	0,00*

*p<0,001

Aile bütünlük duygusu ölçeği toplam puanı ile benlik saygısı ölçeğinin toplam puanının yakın ilişkilerde yaşantıların toplam puanını açıklama gücünü belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre aile bütünlük duygusu ölçeği ve benlik saygısı ölçeği ile yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri arasındaki çoklu ilişki yüksek düzeydedir (R=0,72) ve açıklama oranı %51'dir. Kurulan bu çoklu regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır (F(2,145)=78,89; p<0,001).

Tablo 6: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Yakın İlişkilerde Yaşantılar Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar

Değişkenler	β	Standart Hata	Standardize Edilmiş β	t	p
Sabit	73,66	20,69	-	3,56	0,00*
ABDÖ	-0,40	0,32	-0,08	-1,24	0,22
RBSÖ	4,10	0,40	0,68	10,24	0,00**

*p<0,01; **p<0,001

Regresyon analizi sonucu elde edilen parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayısına göre yordayıcı değişkenlerin, yakın ilişkilerde yaşantılar yordanan değişkeni üzerindeki önem sırasının benlik saygısı ölçeği (β=0,68; t=10,24; p<0,001) ve aile bütünlük duygusu ölçeği (β=-0,08; t=-1,24; p>0,05) olduğu görülmektedir. benlik saygısı ölçeği bağımsız değişkeninin yakın ilişkilerde yaşantıların anlamlı yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Tablo 7: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaçınmacı Bağlanma Puanlarını Açıklama Gücü

Model	R	Düzeltilmiş R ²	ΔR ²	F	p
ABDÖ*RBSÖ	0,68	0,45	0,46	62,10	0,00*

*p<0,001

Aile bütünlük duygusu ölçeği toplam puanı ile benlik saygısı ölçeğinin toplam puanının kaçınmacı bağlanma toplam puanını açıklama gücünü belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre aile bütünlük duygusu ölçeği ve benlik saygısı ölçeği ile kaçınmacı bağlanma arasındaki çoklu ilişki orta düzeydir (R=0,68) ve açıklama oranı %45'tir. Kurulan bu çoklu regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır (F(2,145)=62,10; p<0,001).

Tablo 8: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaçınmacı Bağlanma Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar

Değişkenler	β	Standart Hata	Standardize Edilmiş β	t	p
Sabit	54,48	11,96	-	4,56	0,00**
ABDÖ	-0,59	0,19	-0,22	-3,17	0,01*
RBSÖ	1,78	0,23	0,54	7,72	0,00**

*p<0,01; **p<0,001

Regresyon analizi sonucu elde edilen parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayına göre yordayıcı değişkenlerin, kaçınmacı bağlanma yordanan değişkeni üzerindeki önem sırasının benlik saygısı ölçeği (β=0,54; t=7,72; p<0,001) ve aile bütünlük duygusu ölçeği (β=-0,22; t=-3,17; p<0,01) olduğu görülmektedir. Benlik saygısı ölçeği ve aile bütünlük duygusu ölçeği bağımsız değişkeninin kaçınmacı bağlanmanın anlamlı yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Tablo 9: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaygılı Bağlanma Puanlarını Açıklama Gücü

Model	R	Düzeltilmiş R ²	ΔR ²	F	p
ABDÖ*RBSÖ	0,64	0,39	0,40	48,88	0,00*

*p<0,001

Aile bütünlük duygusu ölçeği toplam puanı ile benlik saygısı ölçeğinin toplam puanının kaygılı bağlanma toplam puanını açıklama gücünü belirlemek için yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçlarına göre aile bütünlük duygusu ölçeği ve benlik saygısı ölçeği ile kaygılı bağlanma arasındaki çoklu ilişki orta düzeydedir (R=0,64) ve açıklama oranı %39'dur. Kurulan bu çoklu regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır (F(2,145)=48,88; p<0,001).

Tablo 10: Bağımsız Değişkenlerin Toplam Puanlarının Kaygılı Bağlanma Puanlarını Yordamasına Ait Sonuçlar

Değişkenler	β	Standart Hata	Standardize Edilmiş β	t	p
Sabit	19,18	13,29	-	1,44	0,15
ABDÖ	0,19	0,21	0,07	0,91	0,36
RBSÖ	2,31	0,26	0,67	9	0,00*

*p<0,001

Regresyon analizi sonucu elde edilen parametreler incelendiğinde standardize edilmiş regresyon katsayısına göre yordayıcı değişkenlerin, kaygılı bağlanma yordanan değişkeni üzerindeki önem sırasının benlik saygısı ölçeği (β=0,67; t=9; p<0,001) ve aile bütünlük duygusu ölçeği (β=0,07; t=0,91; p>0,05) olduğu görülmektedir. benlik saygısı ölçeği bağımsız değişkeninin kaygılı bağlanmanın anlamlı yordayıcısı olduğu söylenebilir.

Tablo 11: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı için Çocuklukta Ebeveyn Tarafından Gösterilen İlgiye Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler	sd	Kareler Toplamı	Ortalamalar Karesi	F	p	
YIYE	Gruplar arası	2	294,58	147,29	0,33	0,72
	Grup içi	145	65004,25	448,31		
	Total	147	65298,83			
ABDÖ	Gruplar arası	2	776,83	388,41	5,91	0,00*
	Grup içi	145	9526,14	65,70		
	Total	147	10302,97			
RBSÖ	Gruplar arası	2	19,22	9,61	1,52	0,22
	Grup içi	145	916,70	6,32		
	Total	147	935,92			

*p<0,001

Tablo 11’de yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre yakın ilişkilerde yaşantılar puanları çocuklukta ebeveyn tarafından gösterilen ilgiye göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(2,145)=0,33$; $p>0,05$). Aile bütünlük duygusu puanları çocuklukta ebeveyn tarafından gösterilen ilgiye göre istatistiksel olarak farklılaşmaktadır ($F(2,145)=5,91$; $p<0,001$). Benlik saygısı ölçeği puanları çocuklukta ebeveyn tarafından gösterilen ilgiye göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(2,145)=1,52$; $p>0,05$).

Tablo 12: Aile Bütünlük Duygusu İçin Çocuklukta Ebeveyn Tarafından Gösterilen İlgiye Göre

Değişkenler	İlgi (i)	İlgi (j)	\bar{X} (i)	\bar{X} (j)	i - j	p
	İlgisiz	Yeterince ilgili	44,44	49,10	-4,66	0,02*
ABDÖ	İlgisiz	Aşırı ilgili	44,44	51,44	-7,00	0,01**
	Yeterince ilgili	Aşırı ilgili	49,10	51,44	-2,34	0,41

Tukey Testi Sonuçları

*p<0,05; **p<0,01

Aile bütünlük duygusunun çocuklukta ebeveyn tarafından gösterilen ilgiye göre farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan post hoc testlerinden Tukey testinin sonuçlarının yer aldığı tablo 12'ye göre yeterince ilgi gören çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları (\bar{X} =49,10) ilgi görmeyen çocukların puan ortalamalarına göre (\bar{X} =44,44) istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) yüksektir. Aşırı ilgi gören çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları (\bar{X} =51,44) ilgi görmeyen çocukların puan ortalamalarına göre (\bar{X} =44,44) istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) yüksektir. Yeterince ilgi gören çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları (\bar{X} =49,10) ilgi görmeyen çocukların puan ortalamalarına göre (\bar{X} =51,44) istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 13: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı İçin Anne İle Olan İlişki Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		sd	Kareler Toplamı	Ortalamalar Karesi	F	p
YIYE	Gruplar arası	3	661,80	220,60	0,49	0,69
	Grup içi	144	64637,03	448,87		
	Total	147	65298,83			
ABDÖ	Gruplar arası	3	267,43	89,14	1,28	0,28
	Grup içi	144	10035,55	69,69		
	Total	147	10302,97			
RBSÖ	Gruplar arası	3	23,86	7,95	1,26	0,29
	Grup içi	144	912,06	6,33		
	Total	147	935,92			

Tablo 13'te yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre yakın ilişkilerde yaşantılar puanları anne ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(3,144)=0,49$; $p>0,05$). Aile bütünlük duygusu puanları anne ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(3,144)=1,28$; $p>0,05$). Benlik saygısı ölçeği puanları anne ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(3,144)=1,26$; $p>0,05$).

Tablo 14: Yakın İlişkilerde Yaşantılar, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı İçin Baba İle Olan İlişki Durumuna Göre Tek Yönlü ANOVA Testi Sonuçları

Değişkenler		sd	Kareler Toplamı	Ortalamalar Karesi	F	p
YIYE	Gruplar arası	3	2409,88	803,29	1,84	0,14
	Grup içi	144	62888,95	436,73		
	Total	147	65298,83			
ABDÖ	Gruplar arası	3	852,80	284,27	4,33	0,01*
	Grup içi	144	9450,17	65,63		
	Total	147	10302,97			
RBSÖ	Gruplar arası	3	26,97	8,99	1,42	0,24
	Grup içi	144	908,95	6,31		
	Total	147	935,92			

*p<0,01

Tablo 14’te yer alan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre yakın ilişkilerde yaşantılar puanları baba ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(3,144)=1,84$; $p>0,05$). Aile bütünlük duygusu puanları baba ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmaktadır ($F(3,144)=4,33$; $p<0,05$). Benlik saygısı ölçeği puanları baba ile olan ilişki durumuna göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($F(3,144)=1,42$; $p>0,05$).

Tablo 15: Aile Bütünlük Duygusu İçin Baba İle Olan İlişki Durumuna Göre Tukey Testi Sonuçları

Değişkenler	İlgi (i)	İlgi (j)	\bar{X} (i)	\bar{X} (j)	i - j	p
ABDÖ	Çok İyi	Kötü	51,40	44,73	6,67	0,03*
	Çok iyi	Orta	51,40	46,18	5,22	0,01*

*p<0,05

Aile bütünlük duygusunun baba ile olan ilişki durumuna göre farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan post hoc testlerinden Tukey testinin sonuçlarının yer aldığı tablo 15'e göre babası ile ilişkisi çok iyi olan çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları (\bar{X} =51,40) ilişkisi kötü olan çocukların puan ortalamalarına göre (\bar{X} =44,73) istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) yüksektir. Babası ile ilişkisi çok iyi olan çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları (\bar{X} =51,40) ilişkisi orta olan çocukların puan ortalamalarına göre (\bar{X} =46,18) istatistiksel olarak anlamlı derecede ($p<0,05$) yüksektir. Diğer gruplarda yer alan çocukların aile bütünlük duyguları arasında anlamlı derecede fark bulunmamaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde yetişkinlerde aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının yakın ilişkiler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yetişkin bireylerdeki aile bütünlük duygusunun ve benlik saygısı düzeyinin yakın ilişkilerdeki bağlanma stilleri üzerine bir etkisi olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır ve çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Bu ilişkiye ait bulgular yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Bu araştırmada, aile bütünlük duygusunun çocukluk yıllarında kurulan ilk ilişkiler ile oluştuğundan daha önce bahsedilmiştir (Antonovsky, 1979, 1987). Söz konusu kurulan bu ilk ilişki ile aslında aile bağının oluşmasıyla beraber daha derine inildiğinde bağlanma stillerini de kapsadığı görülmektedir. Bağlanma kuramından yola çıkarak bebek ile bakım veren arasında kurulan bağın motivasyonuna göre bireyin gelecekteki ilişki biçimi şekillenmektedir. Eğer bebek bakım veren ile güvenli bağlanmayı sağlarsa yetişkinlik döneminde de sağlıklı ilişkiler kurabilmektedir (Bowlby, 1988). Aslında kişinin bebeklik döneminde güvenli bağlanmayı sağlayabilmesi aile içindeki sürecinin sağlıklı olmasından geçer. Şöyle ki gerektiğinde bakım alabilmek sadece fizyolojik ihtiyaçlara yönelik değil duygusal ihtiyaçlarında gerektiği kadar doyurulduğu bir bakım söz konusudur ve doğal olarak sağlıklı ilişkilerin kurulduğu kabul edilir, diğer taraftan bu da aile bütünlük duygusunun oluşması için benzer nitelikleri barındırdığından güvenli bağlanmanın gerçekleştiği bir süreçte aile bütünlük duygusununda oluştuğu yani sağlıklı aileyi nitelediğinden söz edilebilir. Aile bütünlük duygusunun temeli bütün olmaya dayanmaktadır yani diğer bir ifade ile aile içinde kuvvetli bağların olduğu aile üyelerinin bir bütün olduğu ve bireyin başı sıkıştığında destek alabileceği bir sığınacağının olduğunu bilmesi ve en önemli sevgi ve saygı bağının iç içe olduğu bu süreç aslına bakıldığında güvenli bağlanma ile ne kadar iç içe olduğu görülmektedir. Bireyin ilişki süreçleri ele alındığında özellikle yurt içinde aile bütünlük duygusu ile yakın ilişkileri yordayan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yurt

dışında yapılan çalışmalarda bütünlük duygusunun güçlü olduğu ailelerde; bu ailelerin stresli yaşam olaylarına karşı uygun ve etkin bir çözüm bulabilme becerisine sahip oldukları, kaynaklarını çok daha sağlıklı kullandıkları ve böylece sağlıklı bir aile tanımına sadık kalıp bunu sürdürebildiklerini göstermektedir (Antonovsky and Sourani, 1988). Ayrıca yine yapılan çalışmalarda bütünlük duygusu kuvvetli olan ailelerin yaşadıkları olumsuz durumlarda aile bütünlük duygusunu pekiştirdikleri ve hayat boyu karşılaşılan olumsuz yaşam olaylarında aile içerisindeki üyelerin birbirlerine daha fazla kenetlendikleri ve bağlarını güçlendirdikleri görülmektedir (Antonovsky and Sourani, 1988). Öte yandan yapılan bu araştırmanın temel konularından birisi olan aile bütünlük duygusunun yakın ilişkiler üzerindeki etkisi incelenirken bağlanma stilleri ile ele alınmıştır.

Söz konusu süreç daha kapsamlı incelendiğinde yetişkinlik yaşantılarında kurulan ikili romantik ilişkilerinin niteliğini bağlanma kuramına göre açıklanmaktadır ve bu ikili yakın ilişkilerdeki süreçlerin önemli ve temel kısmını oluşturan olgu bakım veren ile kurulan bağın türüne göre şekillendiği düşünülmektedir. Bebeklik yıllarında güvenli bağlanmanın kurulduğu varsayıldığında bununla birlikte aile bütünlük duygusunun da oluştuğu düşünüldüğünden yetişkinlik dönemindeki ikili romantik ilişkilerde bireyin kaygılı ya da kaçınan bağlanma geliştirmesinin olasılığının daha düşük olduğu düşünülmektedir.

Yapılan bu çalışmada ise yakın romantik ilişki içinde olan yetişkinlerden oluşan örneklem grubundaki bireylerde; aile bütünlük duygusunun kaçınmacı bağlanmanın anlamlı yordayıcısı olduğu sonucuna varılmıştır. Yani yakın ilişki içindeki bireylerden kaçınmacı bağlanma stiline sahip olanların aile bütünlük duygusunun da yordandığı düşünülmektedir ve çocuklukta oluşan bağlanma modeli ile bütünlük duygusunun birbirini yordadığı görülmektedir. Ayrıca yine bu araştırma sonucuna göre aile bütünlük duygusunun kaygılı bağlanmanın anlamlı yordayıcısı olduğu söylenebilmektedir. Yani romantik ilişkilerinde bağlanma stillerinden kaygılı bağlanmanın baskın olduğu bireylerde aile bütünlük duygusunu da yordadığı görülmektedir.

Giriş bölümünde ayrıntılı biçimde açıklanan ve bu çalışmanın önemli konularından biri olan benlik saygısının, bağlanma süreci ve aile bütünlük duygusunda olduğu gibi temellerinin çocukluk yıllarında atıldığı literatürde de görülmüştür. Benlik saygısı kişinin kendini nasıl algıladığı ve nasıl gösterdiği ve nasıl olmak istediği ile ilgili olan kişilik örüntüsüdür (Yılmaz, 2000). Kişilik oluşumunun önemli bir boyutu olan bu

süreç özellikle bebeklik döneminde kurulan o bağ ile tamamıyla örtüştüğü düşünülmektedir. Bu sebeple benlik saygısı düşük kişilerin bebeklik sürecinde güvenli bağlanmayı sağlayamadığı ayrıca aile içindeki bütünlük duygusununda yetersiz olduğu bunun sonucunda ise yetişkinlik döneminde yakın romantik ilişkilerinde de kaygılı veya kaçınan bağlanma stillerine sahip olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan katılımcılar benlik saygısı ile yakın ilişkilerde yaşantılar envanteri arasındaki ilişkinin yüksek olduğu ve aile bütünlük duygusu sonuçlarının da benlik saygısı ile birbirini yordadığı görülmüştür. Şöyle ki benlik saygısı düşük bireylerin kaygılı bağlanma boyutunu yordadığı saptanmıştır. Yine kaçınmacı bağlanma boyutu ile benlik saygısı arasında yüksek bir ilişki olduğu görülmüştür. Ancak aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve kaçınmacı bağlanma boyutu arasındaki ilişki orta düzeydedir. Aynı şekilde aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve kaygılı bağlanma boyutu arasındaki ilişki orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Yapılan bu çalışmada özellikle aile bütünlük duygusunun önemli temellerinin çocukluk çağında atıldığı ve ergenlik döneminde son şeklini aldığı literatürde de desteklendiğinden dolayı; çalışmaya katılan katılımcılara sosyodemografik formda çocukluk dönemine ilişkin gördüğü ilgiyi derecelendirmesi istenmiştir. Bunun sonucunda çocukluk çağında yeterince ilgi gören çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları ilgi görmeyen çocukların puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksektir. Ayrıca aşırı ilgi gören çocukların aile bütünlük duygusu puan ortalamaları ilgi görmeyen çocukların puan ortalamalarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Bireyin hayatında ailesini oluşturan temel iki varlık olan anne ve babadır. Ebeveynler ile olan ilişki boyutunun yine aile bütünlük duygusunu oluşturduğu düşünüldüğünden katılımcılardan araştırmada kullanılan sosyodemografik formda anne baba ile olan ilişki durumlarını nitelendirmeleri istenmiştir. Bu sonuca göre ise aile bütünlük duygusu anne ile olan ilişki durumuna göre farklılaşmamaktadır. Ancak aile bütünlük duygusu baba ile olan ilişki durumuna göre anlamlı derecede farklılaştığı görülmüştür. Yani baba ile ilişki durumu çok iyi olan bireylerin aile bütünlük duygusu puan ortalamaları, ilişkisi kötü olan bireylerin puan ortalamalarına göre anlamlı derecede yüksektir. Babası ile ilişkisi çok iyi olan bireylerin aile bütünlük duygusu puan ortalamaları ilişkisi orta olan bireylerin puan ortalamalarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Diğer taraftan anne ile ilişki durumuna göre yakın ilişkilerde yaşantılar, benlik saygısı puanlarında istatistiksel olarak

farklılaşmamaktadır. Baba ile olan ilişki duruma göre yakın ilişkilerde yaşantılar ve benlik saygısı puanlarında istatistiksel olarak bir farklılaşma görülmemektedir. Aslında aile bütünlük duygusunun gelişmesinde anne ile olan ilişki durumunun büyük paydası oluşturduğu düşünülürken araştırmada baba ile olan ilişkinin aile bütünlük duygusunu yordadığı görülmüştür. Buna sebep olarak anne ile olan ilişki durumunun kötü olduğunu düşünen örneklem grubunun babaya göre daha az olması düşünülmektedir. Çocukluk çağında bakım veren ile kurulan ilişki boyutunun öneminden daha önce söz edilmişti; bu sebeple anne ile olan ilişki durumunu kötü olarak nitelendiren bireylerin aile bütünlük duygusu sonuçlarını araştırmak başka bir araştırmanın konusu olabilir. Diğer yandan baba ile olan ilişki durumunun tıpkı anne gibi büyük önem taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim araştırmada da bunu doğrular nitelikte sonuçlar vermiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde yapılan tez çalışması kapsamında elde edilen sonuçlara yer verilmiş; ayrıca ileride yapılacak çalışmalar için araştırmacılara çeşitli öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç, Araştırmanın Sınırlılıkları ve Öneriler

Sonuç olarak, bu çalışmada yetişkinlerdeki aile bütünlük duygusu ve benlik saygısının yakın romantik ilişkilerin bağlanma boyutuna (kaygılı-kaçıncı) göre ne kadar yordadığına bakılmıştır.

Öncelikle, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı ölçülmeye çalışılmıştır. Bağlanma stilleri ise; kaygılı ve kaçınmacı alt boyutu ile yakın romantik ilişkilerde yaşantılar olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Buna göre; benlik saygısı ile yakın romantik ilişkilerde bağlanma kaygı alt boyutu ve kaçınmacı alt boyutu arasında ilişki bulunmuştur. Başka bir ifade ile bağlanma stillerinin benlik saygısını yordadığı bulunmuştur.

Ayrıca çalışmada aile bütünlük duygusu ile yakın romantik ilişkilerde bağlanma kaygı alt boyutu ve kaçınmacı alt boyutu arasında ilişki bulunmuştur. Diğer bir ifade ile bağlanma stillerinin aile bütünlük duygusunu yordadığı bulunmuştur.

Araştırmada benlik saygısı boyutu ile aile bütünlük duygusu arasında ilişki bulunmuştur. Başka bir deyişle benlik saygısı boyutu, aile bütünlük duygusunu yordadığı bulunmuştur.

Bu çalışmada yetişkin bireylerin çocukluk çağında ebeveynlerinden gördüğü ilgi durumuna göre aile bütünlük duygusu düzeyi arasında ilişki bulunmuştur. Başka türlü ifade edildiğinde çocukluk çağında algılanan ilgi durumunun aile bütünlük duygusunu yordadığı bulunmuştur. Değişkenlerle ayrı ayrı birçok araştırma yapılmasına rağmen, bu çalışma kapsamında ele alınan değişkenleri içeren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle aile bütünlük duygusu ile yurt içinde yapılan çalışmaların sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma aile kavramı, bütünlük duygusu, aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve yakın ilişkilerde yaşantıları bağlanma stilleri ile ele alarak teorik bilgi vermektedir. Bu sebeple çift veya aile terapisi için uygulamalarda bilgi sağlayabilir.

Çalışmanın örneklem grubundaki yetişkinlerin anne ile olan ilişki durumları genel olarak orta ve iyiydi bu sebeple anne ile ilişki durumu kötü olan bir örneklem grubu ile çalışıldığında aile bütünlük duygusu, benlik saygısı ve yakın ilişkilerdeki bağlanma boyutlarında değişiklikler olabilir. Ayrıca katılımcıların anne baba birliktelik ve boşanma boyutu ele alınarak yapılabilecek bir çalışma ile sonuçların farklılık göstereceği böylelikle literatüre daha kapsamlı bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma bir tez çalışması olması sebebiyle zamanın kısıtlılığıyla beraber sadece nicel araştırma yöntemlerine başvurulmuş ve yapılmıştır. Kişiler arası iletişim süreçlerinin daha kapsamlı ele alınması ile yakın ilişki içinde olan çiftlerle nitel araştırma yapılarak bağlanma boyutlarının analizi ile aile içi iletişim ve buna bağlı aile bütünlük duygusu ile beraber konunun derinlemesine analiz edilmesi sayesinde farklı veriler elde etmeye olanak sağlayabilir.

KAYNAKLAR

- ADLER A, 2000, *Yaşama sanatı*. Say Yayınları, İstanbul.
- AĞACIK N, 2007, Annenin Aile İşlevselliği Algısına Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.
- AKYOL A K, 2005, “Erken Çocukluk Döneminde Empati Gelişimi”, *Çocuk Çocuk Dergisi*, Sayı: 51, Kök Yayıncılık, Ankara.
- AKYOL A K, SALIĞ A, 2013, “Study on the Perfectionist Personality Traits and Empathic Tendencies of Working and Non-working Adolescents across Different Variables”, *Educational Sciences: Theory & Practice* 13; 2032-2042.
- AİNSWORTH M D S, BOWLBY J, 1991, “An Ethological Approach to Personality Development”, *American Psychologist*, 46, 333-341.
- AİSWORTH M D S, 1969, “Object Relations, Dependency, An Attachment; A Teoretical Review of The Infant-Mother Relationship”, *Child Development*, 969-1025.
- ALLENDER J A, SPRADLEY B W, 2005, “Community Health Nursing Concepts and Practice”, 5th Edition, Lippincott Williams & Wilkins (LWW), Philadelphia.
- ANTONOVSKY A, 1979, *Health, Stress and Coping*, San Francisco, Jossey-Bass.
- ANTONOVSKY A, 1987, “Unraveling the Mystery of Health, How People Manage Stress and Stay Well”, San Francisco, Jossey-Bass.
- ANTONOVSKY A, SOURANI T, 1988, “Ailenin Tutarlılık Anlayışı ve Aileye Uyum”, *Evlilik ve Aile Dergisi*, Cilt 50, 79-92.
- ANTONOVSKY A, 1997, “Salutogenese: Zur Entmystifizierung der Gesundheit”, Tübingen, DGVT.
- ARICAK O T, 1999, “Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik ve Mesleki Benlik Saygısının Geliştirilmesi”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- BACANLI H, 1997, “Sosyal İlişkilerde Benlik: Kendini Ayarlamının Psikolojisi”, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- BAG B, 2017, “Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliğinde Salutogenez Modeli”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 9(3); 284-300.
- BARMAN K, 2010, “İslam Felsefesinde Aile Ahlakı: Nasiruddin Et Tusi Örneği”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi.

- BARTHOLOMEW K, HOROWITZ L M, 1991, ‘Attachment Styles Among Young Adults: A Test of a Four-Category Model’, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61; 226-244.
- BEDNAR L R, WELLS M G, PETERSON S R, 1989, ‘Self-esteem: Paradoxes and Innovations in Clinical Theory and Practice’, *American Psychological Associations*, Washington.
- BENGEL J, STRITTMATTER R, WILLMANN H, 1999, ‘Was erhält Menschen gesund, Antonovskys Modell der Salutogenese – Diskussionstand und Stellenwert’, *Bundeszentrale für gesundheitliche Aufklärung*, Köln.
- BİLGEL N, GÖKDAĞ R, ALPER Z, ÖZÇAKIR A, ÖZDEMİR H, SADIKOĞLU G, UNCUNU Y, 2002, *Aile Psikolojisi ve Eğitimi*, D. Gökdağ (Ed), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- BİLLINGS A G, MOOS R H, 1981, Yaşam Stresinin Giderilmesinde Kaynaklarla Mücadelenin Rolü, *Davranış Tıbbi Dergisi*, 4; 139-157.
- BREHM S S, 1992, *Intimate relationships*, NY: McGraw Hill.
- BOWLBY J, 1969/1982, *Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment*, 2nd edn. Basic Books: New York.
- BOWLBY J, 1988a, *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory*, London: Routledge.
- BOWLBY J, 1988b, *A Secure Base: Parent-child Attachment and Healthy Human Development*, New York: Basic Books.
- BREHERTON I, 1992, The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth, *Developmental Psychology*; 28; 759-775.
- BRONFENBRENNER U, 1986, Ecology of The Family as a Context for Human Development: Research Perspectives, *Developmental Psychology*, 22 (6); 723-742.
- BURNS D, 2012, *İyi hissetmek*, Çev: Tuncer, E., Psikonet Yayınları, İstanbul.
- CANATAN K, YILDIRIM E, 2011, *Aile Sosyolojisi*, Yayınevi: Açılım Kitap, İstanbul.
- CHELUNE G J, ROBİSON J T, KOMMOR M J, 1984, A Cognitive Interactional Model of İntimate Relationships, V J Derlega (Ed.), *Communication, İntimacy and Close Relationships*, Academic Press: New York, 11-40.
- CRAİN W, 1992, *Theories of Development: Concepts and Applications*, USA: Prentice-Hall, Inc.
- CROCKENBERG S, 1993, The Family Context of İnfant Mental Health: II. Infant Development in Multiple Family Relationships, *Handbook of İnfant Mental Health*, CH Zeanah (Ed), Guilford Press, New York, 38-55.

- COOPERSMITH S, 1967, *The Antecedents of Self-Esteem*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- CÜCELOGLU D, 1998, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇEÇEN A R, 2008, ‘‘Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu ve Benlik Saygısı’’, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1); 19-30.
- ÇUHADAROĞLU F, 1986, ‘‘Adolesanlarda Benlik Saygısı’’, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- DARLİNG N, HAMILTON S F, SHAVER K H, 2008, Relationships Outside the Family: Unrelated Adults. *Blackwell Handbook of Adolescence*, 349-370.
- DOBSON J, 2014, *The New Dare To Discipline*, Tyndale House Publishers, 1-31.
- DOĞAN M C, 1996, Eski Türk Aile Yapısı Fonksiyonları, *M.Ü. Atatürk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı: 8, Sayfa:73-81, İstanbul.
- D P T, 1989, ‘‘Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989’’, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Yayın No: 1974.
- ECEVİT Y, 2003, Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çatışabilir?, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4); 83-88.
- EROĞUL R Ç, YURTAL F, 2014, *Eğitim Psikolojisi El Kitabı* , Mentis Yayıncılık. 1. Baskı, Ankara, 609; 124-128.
- EROL M, 1992, ‘‘Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Aile İçi İlişkilerde Meydana Gelen Nitelik Değişmelerinin Aile Üyeleri Üzerindeki Etkileri’’, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- EPSTEIN N, BISHOP D, LEVIN S, 1978, The McMaster Model Of Family Functioning, *Journal Of Marriage And Family Counseling*, 4;19-31.
- ERİKSSON A, LİNDSTRÖM B, 2006, Antonovsky’s Sense of Coherence Scale and The Relation with Health: A Systematic Review, *J Epidemiol Community Health*, 60; 376-381.
- ERİKSON E, 1963, *İdentity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- FRALEY R C, WALLER N G, BRENNAN K A., 2000, An İtem Response Theory Analysis of Self-report Measures of Adult Attachment, *Journal of Personality and Social Psychology*, 78; 350-365.

- FRALEY R C, HEFFERNAN M E, VICARY A M., BRUMBAUGH C C, 2011, The Experiences in Close Relationships— Relationship Structures Questionnaire: A Method for Assessing Attachment Orientations Across Relationships, *Psychological Assessment*, 23(3); 615-625.
- GANDER M J, GARDİNER H W, 1993, *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, B. Onur (Ed), Ankara: İmge Yayınevi.
- GEÇTAN E, 1982, *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, Maya matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti., Ankara.
- GLADDİNG S T, 1995, *Family Therapy: History, Theory and Practice*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- GLADDİNG S T, 2002, *Family Terapy: History and Practise (3 nd ed)*, Merrill Prentice Hall.
- GOODRICH T J, SİLVERSTEİN L B, 2005, Now You See It, Now You Don't: Feminist Training in Family Therapy. *Family Process*, Vol.44, No:3; 267- 281.
- GÖKÇE, B., 1976, Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1-2, Ankara.
- GRİFFİN W A, GREENE S M, 1999, Bowen Systems Therapy, *Models of Family Therapy: The Essential Guide*, 81-89.
- GÜLLÜOĞLU B, KARAIRMAK Ö, 2010, Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlık, *Ege Eğitim Dergisi*, (11) 2; 73–881.
- HALLAÇ S, ÖZ F, 2014, Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 6(2); 142-153.
- HAMARTA E, 2004, “Üniversite Öğrencilerinin Yakın İlişkilerindeki Bazı Değişkenlerin (Benlik Saygısı, Depresyon ve Saplantılı Düşünme) Bağlanma Stilleri Açısından İncelenmesi”, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- HAZAN C, SHAVER P R, 1987, Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process, *Journal of Personality and Social Psychology*, 52; 511-524.
- HAZAN C, SHAVER P R, 1994, Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships, *Psychological Inquiry*, 5; 1-22.
- HORTAÇSU N, 2003, *İnsan İlişkileri*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- İÇLİ G, 1997, Aile Araştırmalarında Yöntem Ve Yaklaşım, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 53-58.
- İMAMOĞLU E O, 1991, *Aile İçinde Kadın-Erkek Rollerini*. Türk Aile Ansiklopedisi, Cilt 3, T.C.

- JACOP T, LESSİN S, 1982, Inconsistent Communication in Family Interaction. *Clinical Psychology Review*, 2(3); 295-309.
- JAMES W, 1890, *The Principles of Psychology*, Macmillan Edition: English.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara.
- KAÇALİN M S, 2016, *Dil ve Edebiyat Dergisi*, Cilt: CX Sayı: 775, Ankara.
- KALEHZAN B M, 1993, ‘‘The Relationship Between Adult Attachment Style, İnterpersonal Problems and the Manifestations of Symptoms in Clinical Depression’’, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pacific Graduate School of Psychology, United States: California.
- KOCACIK F, 1986, Sivas’ta Kentsel Aile, *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 7, Sivas.
- KORKUT F, 2004, *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- LALE M İ, 2004, ‘‘Türk Aile Düzeni ve Aile İçi İlişkiler’’, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- LAMB M, PLECK JH, CHARNOV EL, LEVİNE JA, 1985. *Paternal Behavior in Humans*. *American Zoologist*, Vol. 25, No. 3 (1985), pp. 883-894
- LAZARUS R, FOLKMAN S, 1984, *Stres, Değerlendirme ve Başa Çıkma*, New York: Springer.
- LİNDO E J, 1997, ‘‘Family Backround: a Predictor of Comprehension Difficulty in the Elementary Grades’’, Unpublished Dissertation, Vanderbilt University, USA.
- LEWİS M, WEİNRAUB M, 1974, Sex of Parent Versus Sex of Child: Socioemotional Development, In R. C. Freidman, R. M., Richard, R. L. Vande Wiele, (Eds.), *Sex Differences in Behavior*, Wiley: New York.
- LUEPNİTZ D A, 1988, *Klinik Pratikte Feminist Teori*, Temel Kitaplar, New York: ABD
- MCCUBBİN H I, PATTERSON J M, 1983, ‘‘The Family Stress Process: The Double ABCX Model of Adjustment and Adaptation’’, New York: Haworth, 7-37.
- MİNUCHİN S, 1974, *Families and Family Therapy*, USA: Harvard University Press.
- MOLLER K, HWANG P C, WİCKBERG B, 2008, Couple Relationship and Transition to Parenthood: Does Workload at Home Matter, *J. Reprod Infant Psychol*, 26(1); 57–68.

- NİARAKİ F R, RAHİMİİ H, 2013, The Impact Of Authoritative, Permissive And Authoritarian Behavior Of Parents On Self-Concept, Psychological Health And Life Quality. *European Online Journal of Natural and Social Sciences*, Vol.2, No;1, 78-85.
- NİRÜN N, 1969, Sistemik Sosyoloji Yönünde Sosyal Dinamik Bünye Analizi, Ankara.
- NGAİ F W, NGU S F, 2011, Translation and Validation of a Chinese Version of the Family Sense of Coherence Scale in Chinese Child Bearing Families, *Nurs Res*, 60(5); 295–301.
- OGBURN W F, 1963, “The Changing Functions of the Family” Selected Studies in Marriage and The Family, USA: Rinehart and Winston Inc. Akt. Bulut, I., 1993, “Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi”, Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Yayın No: 74.
- OKTAN V, ŞAHİN M, 2010, Kız Ergenlerde Beden İmajı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7;2.
- OLSON, D.H., DEFRAİN, J., 2006, Marriage And Families: Intimacy, *Diversity and Strengths*, New York, NY: McGraw Hill.
- OZANKAYA Ö, 1979, *Toplum Bilimi*, SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.
- ÖZABACI N, ERKAN Z, 2013, *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- PERLMAN D, DUCK S, (Ed.) 1987, *Intimate Relationships: Development, Dynamics and Deterioration*, CA: Sage.
- PİLALİS J, ANDERTON J, 1986, Feminizm ve Aile Terapisi: Muhtemel Bir Buluşma Noktası, *Aile Terapisi Dergisi*, 8 (2); 99-114.
- PLUMMER D, 2001, *Helping Children to Build Self-Esteem: A Photocopiable Activities Book*, London.
- PRİNZİE P , ONGHENA P, HELLİNCKX W, 2004, Parents and Child Personality Characteristics as Predictors of Negatif Discipline and Externalizing Problem Behavior in Children, *European Journal of Personality*, 18;73-102.
- REİSS D, 1981, *The Family's Construction of Reality*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- RİAZ Z, AHMAD R, 2007, Communication Deviance and Inconsistent Control in Family: A Study on Male Juvenile Offenders . *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences*,2(1).
- RİCE K G, ASHBY J S, PREUSSER K J, 1996, Perfectionism, Relationships With Parents, and Self-Esteem, *Individual psychology*, 52(3); 246-260.

- ROSENBERG M, 1965, *Society and the Adolescent Self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- ROSENBERG M, 1979, *Conceiving the Self*, New York: Basic Books.
- RUDY D, GRUSEC J E, 2006, Authoritarian Parenting in Individualist and Collectivist Groups: Associations With Maternal Emotion and Cognition and Children's Self-Esteem. *Journal of Family Psychology*, 20(1); 68-78.
- SABUNCUOĞLU O, BERKEM M, 2006, Bağlanma Biçimi ve Doğum Sonrası Depresyon Belirtileri Arasındaki İlişki: Türkiye'den Bulgular, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(4); 252-258.
- SAGY S, 1998, Effects of personal, family and community characteristics of emotional reactions in a stress situation: The golan heights negotiations. *Youth and Society*, 29, 311-329.
- SAGY S, DOTAN N, 2001, Coping Resources of Maltreated Children in the Family: A Salutogenic Approach, *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, 25(11); 1463-1480.
- SAYGIN Y, 2008, "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Konya.
- SHARABANY R, WISEMAN H, 1994, Close Relationships in Adolescence: The Case of the Kibutz, *Journal of Youth and Adolescence*, 22;V671-695.
- SELCUK E, GUNAYDİN G, SUMER N, UYSAL A, 2005, "Yetişkin Bağlanma Boyutları için Yeni Bir Ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk Örneğinde Psikometrik Açından Değerlendirilmesi, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16); 1-11.
- SEVEN S, 2006, "6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri ile Bağlanma Durumları Arasındaki ilişkilerin İncelenmesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SEZAL İ, 2002, *Toplum Ve Aile: Sosyolojiye Giriş*, Martı Yayınları, Ankara.
- SULLIVAN H S, 1953, *The Interpersonal Theory of Psychiatry*, New York: Norton.
- ŞAFAK Ş, 1989, "Ailede Rol, Fonksiyon ve Sorumluluk Dağılımı", Türk Ailesinin Sosyal ve Ekonomik Durumu Sempozyumu, Ankara, Başbakanlık Basımevi, 34 – 43.
- TUNDE A O, 2013, Lagos Metropolis'te Kişilik ve Benlik Saygısının Öğretmenlerin Tükenmişlik Sendromu Gelişimine Etkisi, *Amerikan Uygulamalı Psikoloji Dergisi*, Cilt. 1, 1;7-13.

- TURA G, 2014, ‘‘Yapısal Aile Sistemleri Kuramı Temelli Psikoeğitim Programının Aile Ortamı, Yeme Tutumu ve Obeziteye Etkisi: Vaka alışması, T.C. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bilim Dalı, Doktora Tezi, Sakarya.
- ULUOCAK G P, BULUT I, 2011, Aile Terapilerinin Feminist Teori Açısından İncelenmesi, Bařkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakóltesi, Sosyal Hizmet Bólümü, *Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, Yıl:12, Sayı:24, Ankara.
- YAVUZER H, 2000, *Ana Baba ve ocuk*, 13. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- YAVUZER H, 2013, *ocuk Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları*, 4. Basım, Timaş Kitabevi, İstanbul.
- YILDIRIM E, 2005, ‘‘Bir Modernite Rüyası: Ailenin Sonu mu?’’, *T.C. Başbakanlık, Aile ve Toplum Dergisi*, Sayı:8, Ankara.
- YILMAZ S, 2000, ‘‘Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki İlişki ‘’, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Erzurum.
- YOAV L, MCCUBBİN H I, 1985, ‘‘Adaptation in Family Stress Theory: Theoretical and Methodological Considerations’’, Paper Presented at the Annual Meeting of the National Council on Family Relations, Dallas.
- YÖRÜKOğLU A, 1994, *ocuk Ruh Sağlığı*, 19.Baskı, Özgür Yayıncılık, İstanbul.
- WERMKE M, 2006, ‘‘Evangelischer Religionsunterricht in Ostdeutschland’’, Empirische Befunde zur Teilnahme Thüringischer Schólnerinnen und Schólner, Jena: IKS- Garamond.
- 2001 Yılı Aile Raporu 2002, Ed.aylıoğlu, İ., Aile İçi İlişkiler Komisyonu, ‘‘3. Ailede Rol ve Sorumluluklar’’, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Yayın No:120, Ankara.

EKLER

EK-1 SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

EK-2 AİLE BÜTÜNLÜK DUYGUSU ÖLÇEĞİ (ABDÖ)

EK-3 YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR

ENVANTERİ II (YİYE- II)

EK-4 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

EK-5 ÖZGEÇMİŞ

EK-1 SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

Bu anket Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans son sınıf öğrencisi İLYADA GENÇER' in yüksek lisans tezi için yapılmaktadır. Anketin amacı yetişkinlerin aile bütünlük duygusunun benlik saygısının yakın-romantik ilişkilerine etkilerini saptamak ve incelemektir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığından derlenen kişi ve aile bilgileri gizli tutulacaktır.

Sorulara objektif ve samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Lütfen soruları tam olarak okuduktan sonra kendinize en uygun olan cevabı işaretleyiniz

1. Cinsiyetiniz

Kadın () Erkek () Diğer ()

2. Yaşınız

18-27 () 28-37 () 38-47 () 48-57 () 58 ve üzeri ()

3. Şu an da yaşadığınız ilişki için hangisi uygundur ?

Flört () Nişanlı () Evli ()

4. İlişki süreniz

0-6 ay () 7-12 ay () 1-5 yıl () 6-10 yıl () 10 yıldan fazla ()

5. Anne ve babanızın birliktelik durumu hangisi için uygundur ?

Birlikte () Boşanmış () Anne vefat etmiş () Baba vefat etmiş () Anne ve Baba vefat etmiş ()

6. Çocukluğunuzda nasıl bir ilgiyle bakıldınız ?

Aşırı ilgiyle () Yeterince ilgiyle () İlgisiz ()

7. Annenizle olan ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü () Orta () İyi () Çok iyi ()

8. Babanızla olan ilişkinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü () Orta () İyi () Çok iyi ()

EK-2 AİLE BÜTÜNLÜK DUYGUSU ÖLÇEĞİ KISA FORMU (ABDÖ-K)

Size uygun olan seçeneği 1 ile 7 arasında puanlayarak işaretleyiniz.

1. Ailenizde olup bitenleri etkileyebileceğiniz hissine ne derece sahipsiniz?

1 2 3 4 5 6 7
Çok sık Nadiren veya hiçbir zaman

2. Bütün aile üyelerinin iş birliğini gerektiren bir şeyler yapmak zorunda olduğunuzda, o işin yapılabileceğine ilişkin duygularınız;

1 2 3 4 5 6 7
Kesinlikle Kesinlikle
yapılırdı yapılamazdı

3. Şimdiye kadar aile yakınlarınızın; çok belirgin hedefleri ve amaçları;

1 2 3 4 5 6 7
Olmamıştır Olmuştur

4. Aile kurallarının sizin için ne derece açık ve net olduğuna ilişkin hissettikleriniz?

1 2 3 4 5 6 7
Aile kuralları Aile kuralları
benim için hiç benim için hiç
açık ve net değil açık ve net

5. Aileniz zor bir sorunla yüz yüze geldiğinde bir çözüm yolu bulma konusunda genellikle hissettikleriniz;

1 2 3 4 5 6 7
Aile içerisinde bulmak hemen her zaman tamamen açıktır Aile içerisinde çözüm bulmak, her zaman utanç verici zor ve karmaşıktır

6. Aile yakınlarınız size;

1 2 3 4 5 6 7
Tamamen monoton görünüyor Tamamen ilginçliklerle dolu görünüyor

7. Gelecek beklentisi içerisinde (normal koşullarda) ailenizde neler olabileceğine ilişkin beklentileriniz?

1 2 3 4 5 6 7
Ailemin geleceğini Ailemin geleceği
ne olacağı konusunda tamamen açık ve

fikrim yok

belirlidir

8. Aileniz tarafından size adil olmayan bir şekilde davranıldığı ile ilgili duygulara sahip misiniz?

1 2 3 4 5 6 7
Çok sık Nadiren veya hiçbir zaman

9. Aileniz hakkında düşündüğünüzde kendinize sık sık;

1 2 3 4 5 6 7
Kendi kendinize Onlarla yaşamamın
neden varlar ne kadar harika
diye sorarsanız. olduğunu hissedersiniz.

10. Aile içerisindeki rolünüz çerçevesinde yaptığınız işleri yerine getirmek;

1 2 3 4 5 6 7
Çok derin Sıkıntı ve
bir haz ve acı kaynağı
doyum kaynağı

11. Ailenizde kesin olarak neler olacağını bilememe hissine ne derece sahipsiniz?

1 2 3 4 5 6 7
Çok sık Nadiren veya hiçbir zaman

12. Ailenizde çok güvendiğiniz birinin sizi hiç hayal kırıklığına uğrattığı oldu mu?

1 2 3 4 5 6 7
Hiç olmadı Her zaman oldu

EK-3 YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTER II (YİYE- II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer halihazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7						
	Hiç		Kararsızım/				Tamamen
	katılmıyorum		fikrim yok				katılıyorum
1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerim birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5	6	7
7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemsemediğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.	1	2	3	4	5	6	7
10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.	1	2	3	4	5	6	7
11. İlişkilerimi kafama çok takarım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6	7
15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam.	1	2	3	4	5	6	7
18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez.	1	2	3	4	5	6	7
19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.	1	2	3	4	5	6	7
21. Terk edilmekten pek korkmam.	1	2	3	4	5	6	7
22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım.	1	2	3	4	5	6	7
25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler.	1	2	3	4	5	6	7
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.	1	2	3	4	5	6	7
27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıktan sonra, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.	1	2	3	4	5	6	7
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeliendirir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7

33. Başkainsanlara denkolamamaktan endişe duyarım	1	2	3	4	5	6	7
34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser.	1	2	3	4	5	6	7
36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar.	1	2	3	4	5	6	7

EK-4 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (RBSÖ)

Aşağıdakilerden size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

2) Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

7) Genel olarak kendimden memnunum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığını düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

EK-5 ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad: İLYADA GENÇER

Doğum Tarihi: 01.01.1994

Adres: İSTANBUL

E-posta: ilyadagencer@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans: Üsküdar Üniversitesi-Klinik Psikoloji

Lisans: İstanbul Aydın Üniversitesi- Psikoloji

Lisans: İstanbul Üniversitesi Açık Öğretim- Sosyoloji

YABANCI DİL

İngilizce

BİLGİSAYAR BİLGİSİ

MS Office

SPSS

STAJ / İŞ DENEYİMİ

2014- Ambarlı Selahattin Müzeyyen Kaçak Er Anaokulu- Stajyer Psikolog

2015- T.C. Sağlık Bakanlığı İstanbul Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma- Stajyer Psikolog

2015- T.C Adalet Bakanlığı Çağlayan Adliyesi- Stajyer Psikolog

2016- Avcılar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi- Stajyer Psikolojik Danışman

2017- NP İstanbul Beyin Hastanesi Stajyer Psikolog

2016- ... Özel Okyanus Koleji Eğitim Kurumları- Psikolog